

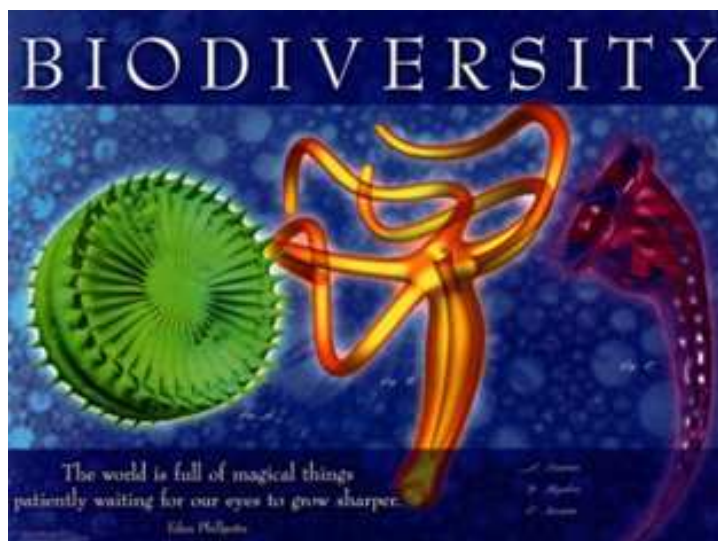
**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΠΜΣ: ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ & ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ
ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ»**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : κ. ΟΛΓΑ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Ν. ΓΑΛΑΝΗ
ΒΟΛΟΣ 2010**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της βιοποικιλότητας και της αγροτικής ποικιλότητας σε τρία επίπεδα : α) στο πλαίσιο των διεθνών συνθηκών, που έχουν υπογραφεί από τα κράτη, β) στο πλαίσιο της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία της βιοποικιλότητας και γ) στο πλαίσιο της ελληνικής νομοθεσίας και στο κατά πόσο αυτή ενσωματώνει της διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθεσία. Σε διεθνές επίπεδο, η σημαντικότερη διεθνής συνθήκη που αφορά στην προστασία της βιοποικιλότητας είναι η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία, που υπογράφηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα δύο σημαντικότερα νομικά κείμενα προστασίας της βιοποικιλότητας είναι α) η Οδηγία 79/409/EEC για την προστασία της πτηνοπανίδας και β) η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Τέλος, στο πλαίσιο της ελληνικής νομοθεσίας κορωνίδα αποτελεί το άρθρο 24 του Συντάγματος, ενώ παράλληλα η Ελλάδα έχει υιοθετήσει τόσο τη Σύμβαση του Ρίο, όσο και την ευρωπαϊκή νομοθεσία.

SUMMARY

This paper deals with the institutional framework for the protection of biodiversity and agricultural diversity at three levels: a) under the international treaties signed by the states, b) in the European Union policy on the protection of biodiversity and c) under Greek law and whether it incorporates the international and European law. Internationally, the most important international treaty concerning the protection of biodiversity is the Convention on Biological Diversity signed in Rio de Janeiro in 1992. In Europe, the two most important legal documents for the protection of biodiversity are a) Directive 79/409/EEC on the protection of birds and b) Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. Finally, the most important document of Greek legislation is Article 24 of the Constitution, while Greece has adopted both the Rio Convention and European legislation.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΟΡΙΣΜΟΣ, ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

1.1 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΡΟΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

1.3 ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

1.3.1 ΑΜΕΣΗ ΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ

1.3.2 ΕΜΜΕΣΗ ΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ

1.3.3 ΜΗ ΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ

1.3.4 ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΑΞΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΔΙΕΘΝΕΣ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

2.2 ΣΥΜΒΑΣΗ ΡΑΜΣΑΡ

2.3 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ UNESCO ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

2.4 ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΩΝ ΑΠΕΙΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΠΑΝΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΛΩΡΙΔΑΣ (CITES)

2.5 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΒΟΝΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΗΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΙΩΝ ΖΩΩΝ (ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΒΟΝΝΗΣ)

2.6 ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΒΕΡΝΗΣ)

2.7 ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ (ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΡΙΟ)

2.8 ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΗΣ ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΑΣΦΑΛΕΙΑ

2.9 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

2.10 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

3.2 Η ΟΔΗΓΙΑ (DIRECTIVE) 79/409/ΕΕΚ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΤΗΝΟΠΑΝΙΔΑΣ

3.3 Η ΟΔΗΓΙΑ 92/43/ΕΟΚ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΠΑΝΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΛΩΡΙΔΑΣ

3.4 Η ΟΔΗΓΙΑ – ΠΛΑΙΣΙΟ 2000/60 ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΡΑ

3.5 Η ΟΔΗΓΙΑ 2001/42 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

3.6 Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1967/2006 ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΘΑΛΑΣΣΑ

3.7 ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

3.8 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

4.2 ΑΡΘΡΟ 24 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

4.3 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

4.4 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

4.4.1 ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΥΤΟΥ ΣΤΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

4.4.2 ΘΕΣΜΙΚΟ, ΝΟΜΙΚΟ, ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ-ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

4.4.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

4.5 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ 2010

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο κόσμος των ζωντανών οργανισμών διακρίνεται από απεριόριστη, αλλά και θαυμαστή πολυπλοκότητα. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί η παρατήρηση ενός τροπικού δάσους ή ενός κοραλλιογενούς υφάλου. Ο Δαρβίνος, αναφερόμενος σε αυτήν την πολυπλοκότητα, έκανε λόγο για «ανάκατη μάζα», που θα μπορούσε να αποτελείται ακόμα και από τους κατοίκους μιας σταγόνας σε κάποια λακκούβα βρόχινου νερού! Καλλιτέχνες, συνθέτες, φιλόσοφοι, ποιητές και θεολόγοι, όπως φυσικά και οι βιολόγοι (ο καθένας από τη δική του σκοπιά) επιχειρήσαν να συμπυκνώσουν σε ένα έργο και να εκφράσουν ή συχνά να υμνήσουν την πολυπλοκότητα του έμβιου κόσμου που μας περιβάλλει. Όπως μαρτυρούν οι προσπάθειές τους και ο τεράστιος αριθμός βιβλίων και άρθρων που έχουν γραφτεί πάνω σε αυτό το θέμα, ένα έργο που έχει ως σκοπό να περιγράψει την πολυπλοκότητα του φυσικού περιβάλλοντος δεν αποτελεί απλό εγχείρημα (Gaston – Spicer, 2002: 23).

Στις επόμενες δεκαετίες, οι ανθρώπινες δραστηριότητες υπολογίζεται ότι θα προκαλέσουν την εξαφάνιση στο – περίπου – 1/5 των ειδών του πλανήτη. Οι επιστήμονες εξακρίβωσαν περίπου 1,5 εκατομμύριο είδη μέχρι τώρα, αλλά οι εκτιμήσεις για το συνολικό αριθμό των ζώντων ειδών κυμαίνονται από 3 έως 50 εκατομμύρια. Η μεγάλη πλειοψηφία των ειδών δεν εξακριβώθηκε ακόμη επιστημονικά και εντοπίζεται στους τροπικούς όπου έχει γίνει και σχετικά μικρή βιολογική και οικολογική έρευνα. Η εξωφρενική αυτή απώλεια της βιοποικιλότητας δημιουργείται από πολλές δραστηριότητες, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η εκδάσωση, η ερημοποίηση, τα υδροαναπτυξιακά έργα ευρείας κλίμακας, γεωργία, αλιεία, ρύπανση, κυνήγι, και λαθροθηρία. Η μείωση της βιοποικιλότητας θα προκαλέσει σοβαρή οικολογική, επιστημονική και οικονομική απώλεια, ενώ ταυτόχρονα θα επιφέρει έμμεσες συνέπειες στην αναπαραγωγή, στην αισθητική και την ηθική.

Τα προβλήματα που συναντώνται στην προσπάθειά να γίνει κατανοητή και να προστατευθεί τη βιοποικιλότητα είναι τόσο πολύπλοκα, όσο και η ίδια η ποικιλότητα. Η κατανόηση για τη φυσιολογική λειτουργία του φυσικού οικοσυστήματος εξακολουθεί να είναι επιφανειακή, αν και όσο περισσότερα μαθαίνονται γι' αυτό, τόσο πιο σύνθετο φαίνεται να είναι. Οι κρίσιμες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των φυτών, ζώων και μικροοργανισμών δεν είναι ευρύτατα κατανοητές, ενώ τέτοιου είδους

κατανόηση είναι απαραίτητη για την αξιολόγηση των επιδράσεων που προκαλούνται από τα διατάραξη του οικοσυστήματος (Makofske – Karlin, 2001: 161).

Η έννοια της βιοποικιλότητας (σύντμηση του όρου «βιολογική ποικιλότητα») βοηθά στην προσπάθεια να γίνει κατανοητή η πολυπλοκότητα της ζωής και, αν είναι δυνατό, ο τρόπος διατήρησής της. Τον τελευταίο καιρό η έννοια της βιοποικιλότητας έχει αναβιώσει ως κύριο θέμα σε όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (εφημερίδες, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά προγράμματα). Οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, κέντρα πολιτικών αποφάσεων, οικονομολόγοι, αλλά και απλοί πολίτες δίνουν ολοένα και περισσότερο βάρος στη σημασία της (Gaston – Spicer, 2002: 23).

Η διατήρηση της βιοποικιλότητας έχει μεγάλη σημασία τόσο για την ανθρωπότητα όσο και *per se* για την αωαζία όλων των μορφών ζωής. Στις αξίες διατήρησης της βιοποικιλότητας περιλαμβάνονται : α) οι κοινωνικο-οικονομικές με τα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση της βιοποικιλότητας, ιδιαίτερα για την εξάλειψη της φτώχιας σε παγκόσμιο επίπεδο, β) οι ιατροφαρμακευτικές με το πλήθος των βιολογικών ουσιών πάνω στις οποίες βασίζονται σχεδόν όλες οι αντίστοιχες θεραπευτικές μέθοδοι, γ) οι αισθητικές και πολιτιστικές που καλύπτουν βαθύτερες ανάγκες του ανθρώπου, δ) οι οικολογικές που σχετίζονται με την επιβίωση και την ομαλή λειτουργία των περισσότερων οικοσυστημάτων τα οποία συνεισφέρουν στη διατήρηση των περιβαλλοντικών συνθηκών του πλανήτη.

Είναι πλέον διαπιστωμένο ότι η βιοποικιλότητα μειώνεται παγκοσμίως και ο ρυθμός εξαφάνισης των ειδών είναι μεγαλύτερος από ποτέ με ταυτόχρονη μείωση της έκτασης των βιοτόπων τους. Η απώλεια αυτή έχει σαν αποτέλεσμα την υποβάθμιση των υπηρεσιών και των αγαθών που παρέχουν τα οικοσυστήματα και παράλληλα, διακυβεύεται η ικανότητα των οικοσυστημάτων να υποστηρίξουν τις μέλλουσες γενιές.

Η βιοποικιλότητα απειλείται σήμερα από τις ραγδαίες αλλαγές που επιφέρει στον πλανήτη μας το ανθρώπινο είδος. Ο τρόπος και η ένταση με την οποία χρησιμοποιεί ο άνθρωπος τους φυσικούς πόρους δημιουργούν πολυάριθμες απειλές στο περιβάλλον, με αποτέλεσμα την εξαφάνιση ειδών, την τροποποίηση και υποβάθμιση βιοτόπων και τη γενικότερη εξάντληση των φυσικών πόρων.

Οικονομία και οικολογία είναι δύο λέξεις με το ίδιο συνθετικό και όμως βρίσκονται σε σύγκρουση. Η οικονομική ανάπτυξη συντελείται πάντοτε σε βάρος του περιβάλλοντος. Αλλά και η υπο-ανάπτυξη επιφέρει αντίστοιχες αρνητικές

επιπτώσεις. Είναι αυτό που λέγεται ολοένα και περισσότερο, ότι ο πλανήτης υποφέρει από δύο μεγάλες ασθένειες την υπέρ -ανάπτυξη και την υπο-ανάπτυξη. Η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων και η προστασία της βιοποικιλότητας αφορούν ολόκληρο τον πλανήτη, αφού οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, θετικές ή αρνητικές, δεν σταματούν στα εθνικά σύνορα κάποιας χώρας.

Η πολιτική και νομική προστασία της βιοποικιλότητας ξεκινά σταδιακά, καθώς τα επιστημονικά δεδομένα, ήδη από τις δεκαετίες του '50 και του '60, άρχισαν να παρουσιάζουν μια ανησυχητική εικόνα για την υγεία του πλανήτη. Σύντομα έγινε κατανοητό ότι τα μέτρα που λάμβανε το κάθε κράτος χωριστά δεν επαρκούσαν και ότι υπήρχε ανάγκη για παγκόσμια συνεργασία. Μετά τη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης (1972) υπογράφονται οι πρώτες διεθνείς συμβάσεις για την προστασία απειλούμενων ειδών και οικοτόπων. Έτσι, η Σύμβαση Ραμσάρ για τους υγροτόπους και η Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών (CITES) αποτελούν χαρακτηριστικά πρώτα παραδείγματα του αναδυόμενου, την εποχή εκείνη, περιβαλλοντικού δικαίου. Σήμερα, περίπου 40 χρόνια μετά, έχουν υιοθετηθεί πολλές διεθνείς συμβάσεις που αφορούν την προστασία συγκεκριμένων ειδών ή οικοτόπων ή τον έλεγχο ανθρώπινων δραστηριοτήτων που επιδρούν αρνητικά στη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Κορωνίδα της διεθνούς πολιτικής και νομικής προστασίας της βιοποικιλότητας αποτελεί η Σύμβαση του ΟΗΕ για τη Βιολογική Ποικιλότητα που υιοθετήθηκε κατά τη Συνδιάσκεψη της Γης, στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992 και τέθηκε σε εφαρμογή το Δεκέμβριο του 1994. Σκοπός της Σύμβασης για τη βιοποικιλότητα είναι η διατήρηση και η αειφορική χρήση της βιοποικιλότητας, καθώς και η δίκαιη και ισόνομη διανομή των οφελών που προκύπτουν από την χρήση των γενετικών πόρων.

Πρόσφατες εξελίξεις έχουν επαναφέρει την προστασία της βιοποικιλότητας στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας. Χαρακτηριστική είναι η πρόοδος που σημειώθηκε σε κομβικά ζητήματα κατά τη Συνδιάσκεψη των κρατών – μερών της Σύμβασης της Βιοποικιλότητας στη Βόννη το 2008, το Μήνυμα της Αθήνας που ανακοινώθηκε από το παγκόσμιο συνέδριο που οργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο 2009, η Χάρτα των Συρακουσών που συμφώνησαν οι Υπουργοί Περιβάλλοντος της ομάδας των G8 τον Απρίλιο του 2009, καθώς και πρόσφατα συμπεράσματα των Υπουργών Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η αναλυτική παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου προστασίας της βιοποικιλότητας σε τρία επίπεδα : α) στο πλαίσιο των διεθνών συνθηκών, που έχουν υπογραφεί για την προστασία της βιοποικιλότητας, γ) στο επίπεδο της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά τη βιοποικιλότητα και τέλος γ) στο επίπεδο της ελληνικής νομοθεσίας και κατά πόσο αυτή ενσωματώνει τις διεθνείς και ευρωπαϊκές συνθήκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΟΡΙΣΜΟΣ, ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

1.1 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΡΟΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν καταμετρηθεί πάνω από 12 δημοσιευμένοι ορισμοί των εννοιών «βιολογική ποικιλότητα» και «βιοποικιλότητα». Από όλους αυτούς, ο περισσότερο ίσως σημαντικός και εύστοχος είναι αυτός που περιελήφθη στη Σύμβαση του Ρίο ντε Τζανέιρο για τη Βιολογική Ποικιλότητα. Πρόκειται για συμφωνία – ορόσημο, την οποία υπέγραψαν περισσότερα από 150 κράτη του κόσμου στις 5 Ιουνίου 1992 στη Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη.

Ειδικότερα, το Άρθρο 2 της ανωτέρω Σύμβασης ορίζει τα εξής : «Ως *βιολογική ποικιλότητα* ορίζεται/εννοείται η ποικιλομορφία που εμφανίζεται ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς όλων των ειδών, των χερσαίων, θαλάσσιων και άλλων υδάτινων οικοσυστημάτων και οικολογικών συμπλεγμάτων στα οποία οι οργανισμοί αυτοί ανήκουν. Ο ορισμός περιλαμβάνει την ποικιλότητα μέσα σε ένα είδος όπως και εκείνη, μεταξύ διαφορετικών ειδών και μεταξύ των οικοσυστημάτων». Πιο απλά, η βιοποικιλότητα είναι η ποικιλομορφία της ζωής, σε όλες τις εκφάνσεις της. Στην ευρύτερη της διάσταση η βιοποικιλότητα ενσωματώνει όλους τους τύπους, τα επίπεδα και τους συνδυασμούς της διαφοροποίησης των έμβιων όντων στη φύση (Gaston – Spicer, 2002: 24).

Ένα σημαντικό κομμάτι της βιοποικιλότητας αποτελεί η αγροβιοποικιλότητα. Ως *αγροβιοποικιλότητα* ορίζεται το κομμάτι της βιοποικιλότητας, το οποίο περιλαμβάνει την ποικιλότητα των ειδών που χρησιμοποιούν οι γεωργοί για τις καλλιέργειές τους, τα άγρια ή ημιβελτιωμένα είδη τα οποία χρησιμεύουν για διατροφή ή άλλα οικονομικά προϊόντα, όπως επίσης και εξολοκλήρου το σύμπλεγμα των χειρισμών και πρακτικών κατά την εφαρμογή της γεωργικής δραστηριότητας. Περιλαμβάνει όχι μόνο μια μεγάλη ποικιλία ειδών, αλλά και τρόπους με τους οποίους οι γεωργοί μπορούν να «εκμεταλλεύονται» την βιοποικιλότητα για να παράγουν διάφορα προϊόντα. Επίσης, περιλαμβάνονται ενδιαιτήματα και είδη εκτός των γεωργικών συστημάτων τα οποία ευνοούν τη γεωργία και προάγουν τη λειτουργία των οικοσυστημάτων. Μια άλλη διάσταση της αγροβιοποικιλότητας είναι η χρήση των παραδοσιακών ποικιλιών. Αυτές ορίζονται ως γεωγραφικά ή οικολογικά

χαρακτηριστικοί πληθυσμοί φυτών και ζώων τα οποία διαφέρουν ελαφρώς ως προς τη γενετική τους σύσταση.

1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

Όπως αναφέρεται στον ορισμό της βιοποικιλότητας, η ποικιλομορφία της ζωής εκφράζεται με πάρα πολλούς τρόπους. Βασική προϋπόθεση για την κατανόηση της ποικιλομορφίας αποτελεί η διάκριση των τριών βασικών δομικών επιπέδων που τη συγκροτούν, δηλαδή α) η γενετική ποικιλότητα, β) η οργανισμική ποικιλότητα και γ) η οικολογική ποικιλότητα. Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται αναλυτικά τα τρία αυτά δομικά επίπεδα της βιοποικιλότητας.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ	ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ
ΒΙΟΧΩΡΟΙ		ΒΑΣΙΛΕΙΑ
ΒΙΟΠΕΡΙΟΧΕΣ		ΦΥΛΑ
ΤΟΠΙΑ		ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ		ΓΕΝΗ
ΕΝΔΙΑΙΤΗΜΑΤΑ		ΕΙΔΗ
ΘΩΚΟΙ		ΥΠΟΕΙΔΗ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΙ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΙ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΙ
	ΑΤΟΜΑ	ΑΤΟΜΑ
	ΧΡΩΜΟΣΩΜΑΤΑ	
	ΓΟΝΙΔΙΑ	
	ΝΟΥΚΛΕΟΤΙΔΙΑ	

(Gaston – Spicer, 2002: 25).

Τα επίπεδα αυτά είναι δυνατόν να εμφανίζονται με διακριτούς ρόλους, μολονότι υπάρχουν μεταξύ τους πολλά σημεία σύγκλισης (π.χ. ο πληθυσμός, που αποτελεί στοιχείο και των τριών επιπέδων). Κάποια από τα συστατικά αυτά των επιπέδων ορίζονται απλούστερα και καλύτερα από άλλα. Προκειμένου για τη γενετική ποικιλότητα, τα συστατικά της, όπως είναι τα νουκλεοτίδια, τα γονίδια και τα χρωμοσώματα που τα συνθέτουν είναι δυνατόν να διακριθούν εύκολα μεταξύ τους. Τα πράγματα όμως δεν είναι το ίδιο ξεκάθαρα όταν γίνεται αναφορά στο επίπεδο των

ατόμων και των πληθυσμών, καθώς υπεισέρχονται δυσκολίες, όπως αυτές που προκαλεί η ύπαρξη αποικιακών οργανισμών και η αδυναμία προσδιορισμού της διασποράς των πληθυσμών. Όταν γίνεται αναφορά στην οργανισμική ποικιλότητα, τα περισσότερα συστατικά της φαίνεται να γίνονται αντιληπτά ως τεχνητά στοιχεία φτιαγμένα με κατάλληλο τρόπο από τον άνθρωπο. Για παράδειγμα, υπάρχει ακόμη η διαμάχη σχετικά με τον ακριβή και κοινά αποδεκτό αριθμό των βασιλείων των έμβιων οργανισμών (Gaston – Spicer, 2002: 25-26).

Από την άλλη πλευρά, η γεωργική βιοποικιλότητα αποτελεί ένα υποσύνολο, ένα σημαντικό κομμάτι της συνολικής βιοποικιλότητας. Με τον όρο αυτό περιγράφεται η πολυμορφία και πολυλειτουργικότητα όλων των έμβιων οργανισμών, φυτών, ζώων, μικροβίων κ.α. που έχουν σημασία για τη γεωργία σήμερα ή μπορεί να έχουν σημασία στο μέλλον, καθώς και των οικολογικών συμπλοκών των οποίων αποτελούν μέρος. Περιλαμβάνει όλα τα χρησιμοποιούμενα σήμερα στη γεωργική παραγωγή φυτά, ζώα, μικροοργανισμούς κλπ., όσο και τα άγρια συγγενικά είδη που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη γενετική τους βελτίωση. Με απλά λόγια, *είναι το σύνολο των ζωντανών οργανισμών που υπάρχουν στον πλανήτη και έχουν σημασία για τη σημερινή ή μελλοντική γεωργία, καθώς και το περιβάλλον στο οποίο ζουν.* Συνεπώς η γεωργική βιοποικιλότητα αποτελεί τη βάση για την εξασφάλιση της Παγκόσμιας Διατροφής και γεωργίας.

Ως γενετικό υλικό (germplasm) χαρακτηρίζεται όλο το φυτικό δυναμικό που συμβάλλει σήμερα ή μπορεί να συμβάλει στο μέλλον στην βελτίωση ενός είδους.

Ο όρος φυτογενετικοί πόροι (genetic resources) είναι μια στενότερη έννοια που περιλαμβάνει μόνο εκείνες τις κατηγορίες του γενετικού υλικού που δεν προστατεύονται από ειδικές νομοθεσίες, όπως :

1. Ντόπιες ποικιλίες παραδοσιακής καλλιέργειας (landraces ή varieties), που εκτοπίζονται από τις μοντέρνες ποικιλίες και κινδυνεύουν με εξαφάνιση.
2. Άγρια (wild) ή ημιάγρια (weedy) είδη, που είναι συγγενή ή προγονικά των καλλιεργούμενων ειδών.
3. Άγρια φυτικά είδη χρησιμοποιούμενα άμεσα για την διατροφή ανθρώπων και ζώων, την βιομηχανική παραγωγή ή την διακόσμηση (αυτοφυή αρωματικά και φαρμακευτικά, βαφικά, δασικά, μελισσοκομικά, ανθοκομικά – διακοσμητικά κλπ. φυτά).
4. Παλιές ποικιλίες, δημιουργίες βελτιωτών που αποσύρθηκαν από την παραγωγή αλλά διασώζονται μέχρι σήμερα (obsolete cultivars) ή έληξε η νομική τους προστασία.

5. Καθαρές σειρές με μεγάλη σημασία για τη γεωργία (http://www.peliti.gr/pages/georgiki_biopikilotita.htm).

1.3 ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

Η βιοποικιλότητα αναφέρεται στην ποικιλία των μορφών της ζωής, δηλαδή στα διάφορα φυτά, τα ζώα και τους μικροοργανισμούς (είδη), στα γονίδια που περιέχουν οι οργανισμοί αυτοί (γενετική) και στα οικοσυστήματα που αυτοί σχηματίζουν, ενώ είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της ζωής πάνω στη Γη, διότι παρέχει στον άνθρωπο και σε όλους τους ζωντανούς οργανισμούς τη δυνατότητα προσαρμογής σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Επηρεάζει τη λειτουργία και τη δυναμική των οικοσυστημάτων και ως εκ τούτου ζωτικής σημασίας υπηρεσίες και αγαθά από τα οποία εξαρτάται η υγεία και η ευημερία, όπως η διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους, η παραγωγή τροφίμων, η ανακύκλωση των θρεπτικών στοιχείων, η ποιότητα της ατμόσφαιρας, η παραγωγή φαρμάκων και, βεβαίως, η ρύθμιση του κλίματος.

Οι αξίες της βιοποικιλότητας είναι δυνατόν να διακριθούν σε δύο μεγάλες και αρκετά αυτόνομες κατηγορίες : αυτή της χρηστικής και εκείνη της μη χρηστικής αξίας. Η διάκριση μεταξύ των δύο αυτών κατηγοριών δεν είναι πάντοτε σαφής, ιδιαίτερα όταν εξετάζουμε την ενδογενή αξία της βιοποικιλότητας, αλλά μπορεί ωστόσο να αποβεί πολύ ωφέλιμη, υπό την προϋπόθεση ότι έχουμε πάντα υπόψη μας του περιορισμούς που τη διέπουν. Ξεκινώντας με τη χρηστική αξία, δύο είναι οι βασικές υποδιαιρέσεις της, η άμεση και η έμμεση χρηστική αξία.

1.3.1 ΑΜΕΣΗ ΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ

Η άμεση χρηστική αξία προκύπτει από τον άμεσο ρόλο των βιολογικών πόρων στην κατανάλωση ή την παραγωγή. Σχετίζεται, συνεπώς, με αγαθά ευρείας κυκλοφορίας ή κατανάλωσης. Τα επίπεδα εκμετάλλευσης της βιοποικιλότητας είναι τεράστια και εμφανίζουν πολλαπλές πτυχές.

Κατ' αρχήν, η βιοποικιλότητα παρέχει τροφή στον άνθρωπο σε διάφορες μορφές, όπως κρέας, φρούτα, καρποί και λαχανικά, προσθέτοντας κάποια ενισχυτικά στοιχεία, όπως οι διάφορες χρωστικές, γευστικές και συντηρητικές ουσίες. Αυτές μπορεί να προέρχονται είτε από τη φύση είτε από καλλιέργειες. Από το σύνολο των περίπου 250.000 ειδών αγγειόσπερμων φυτών, γύρω στα 3.000 θεωρούνται πηγές τροφής και γύρω στα 200 καλλιεργούνται συστηματικά για την παραγωγή τροφής.

Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή της βιοποικιλότητας στην ιατρική. Σημαντικό ποσοστό των φαρμάκων προέρχεται, άμεσα ή έμμεσα, από βιολογικές πηγές. Στις ΗΠΑ σχεδόν το ένα τέταρτο όλων των ιατρικών συνταγών περιέχει παρασκευάσματα βασισμένα σε φυτικά ή μικροβιακά προϊόντα ή σε παράγωγα και συνθετικές μορφές τους. Περίπου 119 καθαρές χημικές ουσίες, που εξάγονται από περίπου 90 είδη ανώτερων φυτών, χρησιμοποιούνται από την ιατρική σε όλο τον κόσμο και πάνω από 21.000 ονόματα τέτοιων ουσιών (συμπεριλαμβανομένων των συνωνύμων) σχετίζονται με φυτά που χρησιμοποιήθηκαν για την παρασκευή των αντίστοιχων ιατρικών φαρμάκων. Επίσης, τα ζώα χρησιμοποιούνται εκτενώς σε παραδοσιακές θεραπείες (με την ουσιαστική συμβολή σε διεθνές επίπεδο της εμπορικής διάδοσης των ιατρικών μεθόδων της Ανατολής) ως βασικό συστατικό για τη σύνθεση ποικίλων χρήσιμων προϊόντων (π.χ. αντιπηκτικές, πηκτικές και αγγειοδιασταλτικές ουσίες), καθώς και ως «πειραματόζωα» πάνω στα οποία δοκιμάζονται πιθανώς χρήσιμα φάρμακα ή τεχνικές.

Τα τελευταία χρόνια αυξάνεται ολοένα και περισσότερο η χρησιμοποίηση ειδών που αποτελούν τους φυσικούς εχθρούς άλλων επιβλαβών ειδών σε καλλιέργειες. Έχουν εκπονηθεί προγράμματα βιολογικού ελέγχου σε αρκετές εκατοντάδες είδη φυτών και εντόμων, που είχαν ποσοστό επιτυχίας περίπου 30% προκειμένου για τον έλεγχο των ζιζανίων και 40% στο βιοέλεγχο των εντόμων. Τα οικονομικά οφέλη που αποκομίζονται είναι πολύ σημαντικά, καθώς τα ετήσια κέρδη από τις καλλιέργειες τροφίμων και άλλων προϊόντων ξεπερνούν κατά πολύ τη συνολική επένδυση των προγραμμάτων ελέγχου¹.

Από την άλλη πλευρά, μεγάλη ποικιλία βιομηχανικών προϊόντων ή προτύπων για την παραγωγή τέτοιων υλικών προέρχεται απευθείας από τις βιολογικές πηγές. Στα προϊόντα αυτά συγκαταλέγονται κατασκευαστικά υλικά, ίνες, χρώματα, ρετσίνι, κόμμι, κόλλα, ελαστικά, έλαια και κεριά, χημικά για αγροτικές καλλιέργειες (συμπεριλαμβανομένων των ζιζανιοκτόνων) και αρώματα. Όπως συμβαίνει με τους τομείς της διατροφής και της ιατρικής, έτσι και στην περίπτωση των βιομηχανικών υλικών η αύξηση της ποικιλότητας των οργανισμών και η εκμετάλλευσή τους θα έχει

---

¹ Για παράδειγμα, η αναλογία κόστους – οφέλους για τον έλεγχο του παράσιτου *Phenacoccus manihoti* μέσω της σφήκας *Epidinocarsis lopezi* της οικογένειας Encyrtidae στην Αφρική υπολογίστηκε σε 1 προς 149, επιφέροντας την εξοικονόμηση ποσού που άγγιζε τα 250 εκατ. δολ.

ιδιαίτερα ευεργετικές συνέπειες. Οι λόγοι για τους οποίους μέχρι σήμερα δεν έχει αποδοθεί στον τομέα αυτό η σημασία που του αρμόζει, σχετίζονται τόσο με πολιτισμικού τύπου αναστολές, όσο και με τη γενικότερη έλλειψη πληροφόρησης γύρω από τα φυσικά προϊόντα.

Επίσης, οι καλλιέργειες αναψυχής αποτελούν σημαντικό κομμάτι της χρησιμότητας της βιοποικιλότητας για τον άνθρωπο. Ανάμεσα στα πολυποίκιλα παραδείγματα καλλιεργειών αναψυχής περιλαμβάνονται το κυνήγι και το ψάρεμα, η εκτροφή ζώων (π.χ. ψάρια, ερπετά, πτηνά, θηλαστικά ως κατοικίδια), αλλά και η έκθεσή τους σε μουσεία, ενυδρεία ή ζωολογικούς κήπους. Αντίστοιχα, πραγματοποιούνται καλλιέργειες φυτών σε προσωπικούς και δημόσιους κήπους². Παράλληλα, σημειώνεται σημαντική επιχειρηματική δραστηριότητα σε παγκόσμιο επίπεδο στον τομέα των καλλωπιστικών φυτών που προέρχονται από τη φύση, ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνονται ορχιδέες, κάκτοι και άλλα σαρκώδη, καθώς και βολβοί.

1.3.2 ΕΜΜΕΣΗ ΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ

Η έμμεση χρηστική αξία της βιοποικιλότητας πηγάζει από τις πολλαπλές της λειτουργίες, οι οποίες συνεισφέρουν ζωτικά στην καλή ποιότητα της ζωής των ανθρώπων³. Οι λειτουργίες αυτές είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως «ελεύθερες», με την έννοια ότι αποτελούν συνήθως εμπορεύσιμο αντικείμενο στην αγορά. Παράλληλα με τις λειτουργίες αυτές υπάρχουν και πολλές άλλες, όπως η ανακύκλωση των θρεπτικών στοιχείων και η μορφοποίηση του εδάφους, οι οποίες ίσως είναι και πιο εύκολα αναγνωρίσιμες. Για παράδειγμα, πολλά μη εμπορικά είδη θαλάσσιων μαλακίων και καρκινοειδών, αν και δεν χρησιμοποιούνται άμεσα ως τροφή, αποτελούν, ωστόσο, απαραίτητη πηγή τροφής για πολλά είδη ψαριών με μεγάλη οικονομική σημασία. Η αξία αυτών των ασπόνδυλων είναι έμμεση, καθώς η οικονομική τους σημασία έγκειται αποκλειστικά στη διατροφική τους υπόσταση.

Ορισμένα φυσικά περιβάλλοντα έχουν τόσο άμεση όσο και έμμεση αξία. Λαμβάνοντας ως παράδειγμα ενδεικτικό ένα τροπικό δάσος, αναδεικνύεται μια σειρά άμεσων χρηστικών αξιών, όπως η ξυλεία, τα διάφορα θεραπευτικά φυτά και άλλα

---

² Μόνο στα Βρετανικά νησιά υπάρχουν 25.000 είδη φυτών σε βοτανικούς κήπους, εκ των οποίων 14.000 είναι διαθέσιμα στο εμπόριο.

³ Ατμοσφαιρική «ρύθμιση», κλιματική «ρύθμιση», υδρολογική «ρύθμιση», ανακύκλωση θρεπτικών, έλεγχος παρασίτων, φωτοσύνθεση, επικοινωνία, διαμόρφωση και συντήρηση του εδάφους.

δασικά προϊόντα, ενώ το ίδιο δάσος μπορεί να προσφέρεται για κυνήγι και ψάρεμα, αναψυχή και τουρισμό. Από την άλλη μεριά, δεν απουσιάζουν οι έμμεσες χρηστικές αξίες, όπως η διατήρηση και η παραγωγικότητα του εδάφους, καθώς και η προστασία της ισορροπίας του υδάτινου ορίζοντα, αξίες που συνεισφέρουν στην παροχή και αποθήκευση του νερού, στον έλεγχο των πλημμυρών, στη διατήρηση του κλίματος και τη δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα.

1.3.3 ΜΗ ΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ

Ως μη χρηστική αξία θεωρείται η αξία εκείνη της βιοποικιλότητας που σχετίζεται με τους βιολογικούς πόρους, ακόμα και όταν αυτοί δεν είναι άμεσα ή έμμεσα εκμεταλλεύσιμοι. Η μη χρηστική αξία μπορεί να διακριθεί σε τρία επιμέρους στοιχεία : την αξία επιλογής, την κληρονομική αξία και την ενδογενή αξία.

Πέρα από τυπικούς λόγους που επιβάλλουν να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα για τις άμεσες και έμμεσες ωφέλειες που προσφέρει στον άνθρωπο η χρήση της σήμερα, ένας επιπρόσθετος και πιο σπουδαίος λόγος που επιβάλλει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας αφορά τις ευρύτερες επιλογές που έχει να προσφέρει η μελλοντική χρήση της ή ακόμα και η μη χρήση της. Δεν πρέπει να παραγκωνιστεί, για παράδειγμα, η σημασία της διατήρησης της γενετικής ποικιλότητας, τόσο σε ό,τι αφορά τη δυναμική της εξέλιξης ενός είδους, καθώς αλλάζει το περιβάλλον του, όσο και σε σχέση με την καθοριστική συμβολή της γενετικής ποικιλότητας στο μέλλον για την επιλογή επιθυμητών γενετικών χαρακτηριστικών. Αυτές οι αξίες επιλογής μπορεί επίσης να εμπεριέχουν πολύτιμες πληροφορίες (με πρακτική ή πειραματική αξία), ενσωματωμένες στους οργανισμούς, τουλάχιστον στο βαθμό που και η απώλεια ενός είδους αντανακλά αντίστοιχη απώλεια στο επίπεδο των πληροφοριών.

Από τη στιγμή που εξαφανίζεται ένα είδος δεν μπορεί να επανεμφανιστεί και είναι πιθανό συγκεκριμένα είδη, που σήμερα δεν έχουν εγνωσμένη αξία, να αποδειχτούν πολύτιμα στο μέλλον. Η σχετική σπουδαιότητα ακόμα και γνωστών ειδών, καθώς και συγκεκριμένες χρηστικές αξίες, μπορεί να μεταβληθούν πρόωρα ή να αλλάξουν ριζικά σε χρονικό διάστημα μερικών γενεών ή και συντομότερα. Για τους λόγους αυτούς, αν καθιερωθούν στρατηγικές διατήρησης και προστασίας κάποιων ειδών σήμερα, θα δοθεί η δυνατότητα στις μελλοντικές γενεές να διατηρήσουν και να εκτιμήσουν αυτό που οι σημερινές γενεές ίσως να μην εκτιμούν όσο θα έπρεπε. Αυτό οδηγεί στην κληρονομική αξία ή την αξία του να χορηγηθούν κάποιοι πόροι ανέπαφοι (όσο είναι δυνατόν) στις μελλοντικές γενιές.

1.3.4 ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΑΞΙΑ

Η αξία και η σημασία της βιοποικιλότητας εξετάζεται και εκφράζεται με μοναδικό κριτήριο το κατά πόσο έχει θετικό αντίκτυπο στην ανθρωπότητα. Όμως, μπορεί εξίσου να θεωρηθεί ότι οι οργανισμοί έχουν ενδογενή αξία, ανεξάρτητα από το αν χρησιμοποιούνται για κάποιο σκοπό. Το ζήτημα αυτό καθίσταται περίπλοκο εξαιτίας του γεγονότος ότι είναι συχνά δύσκολο να διαγνωστούν οι διαφορετικές αξίες που υπάρχουν. Πέρα από εκείνες που αναφέρθηκαν παραπάνω, η προσφορά της βιοποικιλότητας προς το ανθρώπινο είδος μπορεί να περιλαμβάνει και την ευχαρίστηση της άμεσης επικοινωνίας με άγριους πληθυσμούς ή της έμμεσης μέσω των πολιτιστικών δραστηριοτήτων που αυτοί εμπνέουν π.χ. στη ζωγραφική, τη λογοτεχνία, το θέατρο κ.ά. ή και μόνο η γνώση ότι αυτοί οι οργανισμοί υπάρχουν, η αξία της ύπαρξής τους, ακόμα και όταν στην πραγματικότητα δεν γίνονται ορατοί, είναι μια ευχάριστη και όμορφη πτυχή του κόσμου μας. Έστω και αν είναι δύσκολο να ομαδοποιηθούν αυτοί οι διαφορετικοί τομείς, λίγοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι στο σημείο αυτό ενυπάρχει μέγιστη αξία και σπουδαιότητα. Στην πραγματικότητα, ολόκληρος ο ανθρώπινος πολιτισμός, η ιστορία του και η πίστη σε αυτόν ήταν και εξακολουθεί να είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη βιοποικιλότητα, συχνά ίσως με τρόπο που δεν είναι δυνατόν να κατανοηθεί άμεσα (Gaston – Spicer, 2002: 123-134).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΔΙΕΘΝΕΣ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η καταστροφή και η υποβάθμιση στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος είναι ένα πραγματικό γεγονός που συνδέεται με τις καταναλωτικές, παραγωγικές κλπ. δραστηριότητες κοινωνικών σχηματισμών που έδρασαν χιλιετίες πριν, κυρίως στον ευρωπαϊκό και περιευρωπαϊκό χώρο. Η κατάσταση αυτή σταδιακά οξύνθηκε και απέκτησε παγκοσμιότητα μέσω της στρατιωτικής, οικονομικής, πολιτικής, πολιτιστικής κλπ. επιβολής ή επιρροής της Ευρώπης στον υπόλοιπο κόσμο. Από την προηγούμενη εξέλιξη επλήγησαν «προνομιακά» τα είδη και οι οικοτόποι της άγριας ζωής, αφού απετέλεσαν τα πρώτα αντικείμενα βιοπορισμού και υπερεκμετάλλευσης.

Στο πλαίσιο αυτό, είδη χλωρίδας και πανίδας εξαφανίστηκαν οριστικά σε παγκόσμιο ή περιφερειακό επίπεδο, ενώ παράλληλα οικοτόποι κρίσιμης σημασίας καταστράφηκαν ή υποβαθμίστηκαν, συμβάλλοντας σε περαιτέρω συρρίκνωση των πληθυσμών και των ειδών της άγριας ζωής. Με τα δεδομένα αυτά, λοιπόν, είναι απόλυτα κατανοητό γιατί οι πρώτες νομικές ρυθμίσεις προστασίας του περιβάλλοντος, εσωτερικής ή διεθνούς εμβέλειας, είχαν ως αντικείμενο είδη και οικοτόπους της άγριας ζωής.

Η συγκρότηση και η λειτουργία της σύγχρονης διεθνούς κοινότητας έχει επίκεντρο κυρίαρχα και ανεξάρτητα κράτη, η ύπαρξη των οποίων είναι συνυφασμένη με την κατάτμηση του φυσικού και οικολογικά ενιαίου χώρου του πλανήτη. Η εξέλιξη αυτή άρχισε να δημιουργεί λιγότερο ή περισσότερο έντονα και περίπλοκα προβλήματα χρήσης, εκμετάλλευσης και προστασίας κυρίως διεθνών υδάτινων οικοσυστημάτων (ποταμοί – λίμνες), αλιευμάτων (αποδημητικά και μη), καθώς και χερσαίων αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας. Ειδικότερα, το διεθνές καθεστώς διαχείρισης της αποδημητικής πτηνοπανίδας μπορεί να θεωρηθεί ως η απαρχή του σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου του Περιβάλλοντος, αφού από το δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα περιέχει σημαντική προστατευτική διάσταση και χαρακτηρίζεται από μια ομαλή εξελικτική πορεία μέχρι σήμερα (Σαμιώτης, 1996: 31).

2.2 ΣΥΜΒΑΣΗ ΡΑΜΣΑΡ

Η ύπαρξη δισεκατομμυρίων αποδημητικών πτηνών που εκτελούν, στα πλαίσια του ετήσιου βιολογικού κύκλου, διεθνείς, συχνά διηπειρωτικές, μετακινήσεις,

απετέλεσε από τον προηγούμενο αιώνα ένα εμφανές διεθνές (διασυνοριακό) πρόβλημα μεταξύ των κρατών εξάπλωσης των συγκεκριμένων ειδών. Μια προσεκτικότερη μελέτη της εξέλιξης της διεθνούς προστασίας της πτηνοπανίδας οδηγεί στο συμπέρασμα πως, τόσο στη Βόρεια Αμερική (από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα) όσο και στην Ευρώπη (από τη δεκαετία του '30), οι προσπάθειες για την διατήρηση των πτηνών και των οικοτόπων τους είχαν ως επίκεντρο και πόλο συσπείρωσης το ενδιαφέρον για τα υδρόβια πτηνά και τους οικοτόπους τους, δηλαδή τους υγροτόπους.

Πράγματι, από την παραπάνω περίοδο, τα είδη αυτά συγκεντρώνουν το έντονο ενδιαφέρον (ειδικά στη Βόρεια Αμερική) θηρευτών, φυσιολατρών και επιστημόνων και αντιπροσωπεύουν σοβαρές οικονομικές, αισθητικές, επιστημονικές, οικολογικές κλπ. αξίες. Όμως, η συντριπτική πλειοψηφία των υδρόβιων πτηνών είναι αποδημητική και μάλιστα μακρών αποδημιών. Το βιολογικό αυτό γεγονός έχει ως συνέπεια τα πτηνά, στις ετήσιες μετακινήσεις τους σε χώρες αναπαραγωγής, διαχείμασης κλπ., να περιπίπτουν σε διαφορετικά νομικά status άμεσης διαχείρισης και εκμετάλλευσης, ενώ παράλληλα προκύπτουν προβλήματα προστασίας υγροτόπων που θεωρούνται κρίσιμης σημασίας στις γραμμές αποδημίας τους (flyways).

Η προσπάθεια, λοιπόν, εναρμόνισης και συντονισμού του καθεστώτος διαχείρισης και προστασίας των υδρόβιων πτηνών (θήρα, μέθοδοι κάρπωσης κλπ.) και των οικοτόπων τους (χρήσεις γης, ρύπανση – μόλυνση κλπ.) αποτελεί ουσιαστική μέριμνα διμερών και πολυμερών διεθνών κειμένων τοπικής, περιφερειακής ή παγκόσμιας εμβέλειας. Αντιπροσωπευτική περίπτωση διμερών προσπαθειών είναι οι Συμβάσεις του 1916 και του 1936 για την προστασία των αποδημητικών πτηνών (Βόρεια Αμερική), ενώ η Σύμβαση Ραμσάρ (1971) αποτελεί την κορύφωση της προσπάθειας προστασίας των υγροτόπων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση, εξέλιξη και υλοποίηση της προηγούμενης διεθνούς προστασίας διαδραμάτισε κυρίως η μη κυβερνητική οργάνωση (εθνική και διεθνής) με αποκλειστικό αντικείμενο τα υδρόβια πτηνά και τους υγροτόπους (IWRB, Wildfowl and Wetlands Trust), τα πτηνά γενικότερα (ICBP, RSBP), αλλά και την άγρια ζωή (IUCN και WWF) (Σαμιώτης, 1996: 31-32).

Ειδικότερα, από την 30^η Ιανουαρίου έως την 3^η Φεβρουαρίου 1971 έλαβε χώρα στην πόλη Ραμσάρ του Ιράν η *Διεθνής Συνδιάσκεψη για τη Διατήρηση των Υγροτόπων και των Υδρόβιων Πτηνών*. Βασικός στόχος της ανωτέρω Συνδιάσκεψης ήταν η υιοθέτηση ενός κειμένου με τίτλο «Διεθνής Σύμβαση για τους Υγροτόπους

Διεθνούς Σημασίας, Ιδιαίτερα ως Οικοτόπους Υδροβίων Πτηνών»⁴. Εκτός από την υιοθέτηση του συμβατικού κειμένου, η παραπάνω διεθνής συνάντηση αποσκοπούσε και στη μελέτη και συζήτηση μιας σειράς θεμάτων για : α) την καλύτερη διαμόρφωση του τελικού κειμένου της σύμβασης, β) την αποτελεσματικότητα και γεωγραφική επέκτασή του στο στάδιο της εφαρμογής και γ) την εκτίμηση ζητημάτων διεθνούς συνεργασίας που προκύπτουν από την διαχείριση και προστασία υγροτόπων και υδροβίων πτηνών.

Παράλληλα, η Συνδιάσκεψη αποφάσισε να καλύψει και τα εξής θέματα : α) μελέτη και συζήτηση πάνω στα κριτήρια της επιλογής των υγροτόπων διεθνούς σημασίας που θα συμπεριλαμβάνονται στον Πίνακα της Σύμβασης, β) αποδοχή εκθέσεων για αλλαγές στο καθεστώς των υγροτόπων διεθνούς σημασίας, γ) μελέτη και συζήτηση των απαραίτητων μέτρων για την διατήρηση και διαχείριση των υγροτόπων σε άγονες ζώνες και δ) μελέτη και συζήτηση των προκαταρκτικών προτάσεων προκειμένου να επιτευχθεί διεθνής συνεργασία για την ορθολογική θήρα των υδροβίων πτηνών.

Η «Ραμσάρ», λοιπόν, δεν ήταν απλώς μια διπλωματική Συνδιάσκεψη με σκοπό τη διαπραγμάτευση και υιοθέτηση κάποιου διεθνούς συμβατικού κειμένου. Συγχρόνως, ήταν και ένα διεθνές forum για συζήτηση, μελέτη και ανταλλαγή εμπειριών με αντικείμενο τη γενικότερη προστασία υγροτόπων και υδροβίων πτηνών. Η δεύτερη αυτή πλευρά έχει κάποια αυτοτέλεια και δική της δυναμική που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της πολύχρονης προετοιμασίας της Σύμβασης και παράλληλα με τη δημιουργία και εξέλιξη προγραμμάτων και δραστηριοτήτων με σκοπό την προστασία του ίδιου αντικειμένου. Η πρακτική αυτή μάλιστα συνεχίστηκε και στις συνδιασκέψεις που ακολούθησαν μετά την υιοθέτηση του συμβατικού κειμένου το 1971 και συγκλήθηκαν με σκοπό την προώθηση της εφαρμογής του (Σαμιώτης, 1996: 441-442).

Το Προοίμιο της Σύμβασης Ραμσάρ είναι λιτό, ακριβές και ρεαλιστικό, χωρίς βερμπαλιστικές και διακηρυκτικές υπερβολές. Αποτελεί μικρογραφία του υπόλοιπου συμβατικού κειμένου και παραθέτει συνοπτικά το σκοπό του, αλλά και τα όρια και την ποιότητα της επιδιωκόμενης προστασίας των υγροτόπων. Παράλληλα, αν και είναι ευρωπαϊκό κύρια δημιούργημα, θέτει ένα γενικό πλαίσιο βασικών αρχών (οικολογικών, κοινωνικοοικονομικών κλπ.) λειτουργίας της Σύμβασης που

---

⁴ Convention on Wetlands of International Importance, Especially as Waterfowl Habitat.

υπερβαίνουν το συγκεκριμένο χώρο και ανταποκρίνονται στις αναγκαιότητες ευρύτερων γεωγραφικών περιοχών. Άλλωστε βασική επιδίωξη για τη Σύμβαση Ραμσάρ ήταν – και είναι – η παγκοσμιότητα της εφαρμογής της.

Από το Προοίμιο της Σύμβασης Ραμσάρ, σε συνδυασμό με τον τίτλο και το υπόλοιπο κείμενό της, προκύπτουν δύο βασικοί σκοποί. Ο πρώτος σκοπός, που μπορεί να χαρακτηριστεί ως άμεσος και στενότερος, αφορά την αναγκαιότητα εξειδικευμένης και κατά προτεραιότητα προστασίας των υγροτόπων. Ο δεύτερος σκοπός, που είναι έμμεσος και ευρύτερος, επιδιώκει τη συνολικότερη (οικοσυστημική) προστασία των υγροτόπων σε συνδυασμό, κυρίως, με τα υδρόβια πτηνά, αλλά και με την υπόλοιπη πανίδα και χλωρίδα (Σαμιώτης, 1996: 452-453).

Η Σύμβαση Ραμσάρ κυρώθηκε στην Ελλάδα με το Νόμο 191/1974, (ΦΕΚ 350/τεύχος Α/ 29.11.1974). Ένδεκα υγροβιότοποι, οι πιο σημαντικοί, έχουν ενταχθεί και χαρακτηρισθεί ως τέτοιοι στην Ελλάδα με αυξημένα μέτρα προστασίας και διαχείρισης⁵.

2.3 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ UNESCO ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Η υιοθέτηση της Σύμβασης Ραμσάρ (1971) σηματοδότησε την έναρξη μιας ιδιαίτερα παραγωγικής δεκαετίας σε επίπεδο δημιουργίας διεθνών κειμένων παγκόσμιας εμβέλειας για την προστασία της άγριας ζωής του πλανήτη. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τη «Σύμβαση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (1972), τη «CITES» (1973) και τη «Σύμβαση της Βόννης» (1979).

Ένα χρόνο μετά την υιοθέτηση της Σύμβασης Ραμσάρ δημιουργήθηκε μια νέα σύμβαση παγκόσμιας εμβέλειας, η οποία σε μεγάλο βαθμό αφορά και την προστασία της άγριας ζωής. Πρόκειται για τη *Σύμβαση σχετικά με την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς*⁶, που θεσπίστηκε στο Παρίσι το 1972. Το κείμενο αυτό σκοπεύει στην άμεση και αποτελεσματική προστασία επιλεγμένων τμημάτων της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Στο παραπάνω πλαίσιο, ένας από τους βασικούς στόχους της Σύμβασης είναι η

---

⁵ Δέλτα Έβρου, Δέλτα Νέστου, Λίμνη Κερκίνη, Λίμνη Μητρικού, Λίμνη Βιστωνίδα, Λίμνη Βόλβη και Λίμνη Κορώνεια, Δέλτα Αξιού – Δέλτα Λουδία – Δέλτα Αλιάκμονα, Αμβρακικός Κόλπος, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, Λιμνοθάλασσα Κοτύχι και Δάσος Στροφυλιάς και Μικρή Πρέσπα.

⁶ Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage.

δημιουργία δικτύου πολύτιμων οικοτόπων – με τα αντίστοιχα σπάνια και απειλούμενα είδη – σε παγκόσμια κλίμακα.

Η Σύμβαση αυτή ετέθη σε ισχύ στις 17 Δεκεμβρίου 1975 και συγκεντρώνει μια ευρύτατη συμμετοχή κρατών (περίπου 100 Συμβαλλόμενα Μέρη). Η συμμετοχή αυτή συνδυάζεται με ανάλογη θετική ρυθμιστική παρουσία της Σύμβασης παγκόσμια που οφείλεται στη υποδομή (οργανωτική κλπ.) της UNESCO, στην προσεκτική επιλογή των στόχων του κειμένου και κυρίως στο σύστημα αρωγής προς τα Κράτη – Μέλη τα οποία τα χρειάζονται (Σαμιώτης, 1996: 655-672).

Στην Ελλάδα, η εν λόγω Σύμβαση κυρώθηκε με το Νόμο 1126/1981, (ΦΕΚ 32/τεύχος Α/ 10.2.1081). Τα Μετέωρα στο νομό Τρικάλων και το Άγιο Όρος στο Νομό Χαλκιδικής εντάχθηκαν στην Σύμβαση ως περιοχές με ποικίλες αξίες φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

2.4 ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΩΝ ΑΠΕΙΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΠΑΝΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΛΩΡΙΔΑΣ (CITES)

Η διεθνής εμπορευματική διακίνηση ειδών της άγριας ζωής (ζωντανών ή νεκρών) και παραγώγων της, χωρίς να περιλαμβάνονται τα αλιεύματα και η ξυλεία, φθάνει σήμερα το ύψος των 4 – 5 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Μάλιστα το παράνομο εμπόριο των ειδών αυτών – που αποτελεί και οξύτατο διεθνές πρόβλημα – θεωρείται πιθανόν πως, μετά τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, είναι η πλέον επικερδής και εκτεταμένη οικονομικά μη νόμιμη δραστηριότητα. Αστρονομικά ποσά πληρώνονται για απόκτηση ελεφαντόδοντου, κέρατος του ρινόκερου, γουνοφόρων δερμάτων αιλουροειδών κλπ., με αποτέλεσμα συγκεκριμένα είδη να απειλούνται άμεσα από την εμπορευματική διακίνηση, ενώ περαιτέρω η σπανιότητα των προηγούμενων ειδών εκτοξεύει σε παράλογα ύψη τις σχετικές τιμές καθιστώντας προβληματική και συχνά αδύνατη την προστασία.

Η κατάσταση αυτή οδήγησε τις κυβερνήσεις στη λήψη νομοθετικών μέτρων σταδιακού περιορισμού και απαγόρευσης του εμπορίου με αντικείμενο είδη και παράγωγα της άγριας ζωής. Μετά από διάφορες παγκόσμιες συνδιασκέψεις, πραγματοποιήθηκε στην Ουάσιγκτον το 1973 Συνδιάσκεψη, η οποία υιοθέτησε τη Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων Ειδών της Άγριας Πανίδας και

Χλωρίδας. Το κείμενο αυτό υπεγράφη άμεσα από 21 κράτη και είναι γενικότερα γνωστό ως CITES⁷ ή και Σύμβαση της Ουάσιγκτον.

Η CITES σήμερα, μετά από είκοσι περίπου χρόνια εφαρμογής, είναι ένα ιδιαίτερα επιτυχημένο διεθνές κείμενο παγκόσμιας εμβέλειας με ευρύτατη και ενεργητική συμμετοχή κρατών απ' όλους τους γεωγραφικούς χώρους. Βασικά στοιχεία της ευρείας αποδοχής της είναι οι ρεαλιστικές ρυθμίσεις που περιέχει καθώς και το εξειδικευμένο της αντικείμενο (ρύθμιση διεθνούς εμπορίου ειδών της άγριας ζωής), το οποίο αφορά άμεσα όλα τα κράτη, είτε εισάγουν είτε εξάγουν σχετικά είδη. Μάλιστα τα κράτη εξαγωγής, δηλαδή κυρίως χώρες του Τρίτου Κόσμου, έχουν αυξημένα συμφέροντα από την ορθολογικοποίηση της εκμετάλλευσης των ειδών και την πάταξη της παράνομης διακίνησής τους (Σαμιώτης, 1996: 645-655).

Η CITES κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Νόμο 2055/1992 (ΦΕΚ 105/τεύχος Α/30.6.1992). Ο νομοθετικός μηχανισμός επιβολής της, που βρίσκεται σε ισχύ, θεσπίστηκε κατά τα έτη 1998 και 1999 με τον Νόμο 2637/1998, μετά από κυρώσεις που επέβαλε η διεθνής κοινότητα στην Ελλάδα για μη συμμόρφωσή της προς τις διατάξεις της σύμβασης.

2.5 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΒΟΝΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΗΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΙΩΝ ΖΩΩΝ

Η δημιουργία της Σύμβασης της Βόννης⁸ συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τον ίδιο κύκλο (οργανισμοί, κράτη και φυσικά πρόσωπα) που δημιούργησαν τη Σύμβαση Ραμσάρ, ενώ παράλληλα το προστατευτικό της καθεστώ, θεωρητικά, μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο συμπλήρωμα της Ραμσάρ σε επίπεδο προστασίας της υδρόβιας αποδημητικής πτηνοπανίδας. Όμως, η σχετική προσπάθεια για την υιοθέτηση σύμβασης προστασίας των αποδημητικών ειδών δεν συνδέεται άμεσα με τη Σύμβαση Ραμσάρ, αλλά έχει ως υπόβαθρο συναφείς (επιτυχημένες ή μη) δραστηριότητες στο παρελθόν, ενώ ως πλησιέστερη και ορατή αφετηρία της θεωρείται η Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (Στοκχόλμη, 1972).

Η Σύμβαση της Βόννης είναι ένα σύγχρονο, άρτιο νομοτεχνικά διεθνές κείμενο προστασίας της άγριας ζωής και αποτελείται από το Προοίμιο, 20 Άρθρα και δύο Παραρτήματα που απαριθμούν συγκεκριμένα είδη εξειδικεύοντας το καθεστώς προστασίας. Σκοπός της Σύμβασης είναι να εξασφαλίσει, για τις παρούσες και

---

⁷ Convention of International Trade in Endangered Species of Wild Animals.

⁸ Convention of the Conservation of Migratory Species of Wild Animals.

μέλλουσες γενιές, την άγρια αποδημητική πανίδα του πλανήτη και τις αξίες που περικλείει από την αύξουσα υποβάθμιση, με την προαγωγή της συντονισμένης διεθνούς συνεργασίας των χωρών τα όρια των οποίων η πανίδα αυτή διασχίζει στις ετήσιες αποδημίες της (Προοίμιο) (Σαμιώτης, 1996: 612-645).

Από την άλλη πλευρά, η Σύμβαση της Βόννης είναι κυρίως διεθνές κείμενο προστασίας ειδών (Άρθρο1, Προοίμιο κλπ.), παράλληλα όμως περιέχει και κάποιες βασικές προβλέψεις για τους οικοτόπους, όπως όλα σχεδόν τα σύγχρονα συναφή κείμενα. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Νόμο 2719/1999, (ΦΕΚ 106/τεύχος Α/ 26.5.1999).

2.6 ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΒΕΡΝΗΣ)

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1979 υπογράφηκε στη Βέρνη – στα πλαίσια της Τρίτης Ευρωπαϊκής Υπουργικής Συνδιάσκεψης για το Περιβάλλον – η *Σύμβαση για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικοτόπων της Ευρώπης*⁹. Η Σύμβαση της Βέρνης παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με το περιεχόμενο των ρυθμίσεων της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για τη διατήρηση των άγριων πτηνών με βασική διαφοροποίηση το ευρύτερο αντικείμενο προστασίας (γενικά είδη και οικοτόποι). Ειδικότερα, στο Προοίμιο παρατίθενται οι αξίες της άγριας ζωής (αισθητικές, επιστημονικές, ψυχαγωγικές, οικονομικές, αλλά και ενδογενείς ή εγγενείς), όμως, ενώ αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της διεθνούς συνεργασίας για την προστασία της και κυρίως των αποδημητικών ειδών, τελικά γίνεται μόνο απλή μνεία στη «φυσική κληρονομιά» που αντιπροσωπεύει η άγρια χλωρίδα και πανίδα και επισημαίνεται η αναγκαιότητα μεταβίβασής της στις επερχόμενες γενιές. Επίσης, στο Προοίμιο η υιοθέτηση της Σύμβασης εντάσσεται στο πλαίσιο της υλοποίησης ανάλογου αιτήματος για ανάληψη διεθνούς δράσης στον τομέα της προστασίας της άγριας ζωής που είχε διατυπωθεί στη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (Στοκχόλμη, 1972).

Σκοπός της Σύμβασης, όπως εξειδικεύεται στο Άρθρο 1, είναι η προστασία της άγριας χλωρίδας και πανίδας και των οικοτόπων τους και κυρίως των ειδών και των οικοσυστημάτων που απαιτούν διεθνή συντονισμένη προσπάθεια. Αντικείμενο ειδικής μέριμνας είναι τα απειλούμενα και ευπαθή είδη και κυρίως τα αποδημητικά.

---

⁹ Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats.

Το προστατευτικό καθεστώς της Σύμβασης της Βέρνης διαμορφώνεται σε αναφορά με τα τέσσερα Παραρτήματα που περιέχουν : αυστηρά προστατευόμενα είδη χλωρίδας, αυστηρά προστατευόμενα είδη πανίδας με επίκεντρο τα πτηνά και ειδικότερα τα υδρόβια, προστατευόμενα είδη πανίδας και απαγορευμένα μέσα και μεθόδους θανάτωσης, σύλληψης και άλλων μεθόδων κάρπωσης των πτηνών.

Περαιτέρω, το Άρθρο 2 επιβάλλει στα Συμβαλλόμενα Μέρη την υποχρέωση να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα προστασίας των ειδών και των οικοτόπων της άγριας ζωής, ώστε να διατηρήσουν ή να προσαρμόσουν τους πληθυσμούς των ειδών «σε επίπεδο ανταποκρινόμενο ιδίως στις οικολογικές, επιστημονικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις...». Πρόκειται δηλαδή για προστασία που κατά προτεραιότητα υπηρετεί τα εκάστοτε οικολογικά, επιστημονικά και πολιτιστικά δεδομένα, όπως ακριβώς προβλέπει και το αντίστοιχο Άρθρο (2) της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για τη διατήρηση της άγριας πτηνοπανίδας (Σαμιώτης, 1996: 693-701).

Στην Ελλάδα, η Σύμβαση της Βέρνης κυρώθηκε με το Νόμο 1335/1983 (ΦΕΚ 32/ τεύχος Α/ 14.3.1983).

2.7 ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ (ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΡΙΟ)¹⁰

Η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (1972) υπήρξε η αφετηρία για τη νομική και θεσμική συγκρότηση της παγκόσμιας κοινότητας με στόχο την εξασφάλιση ενός υγιούς και παραγωγικού περιβάλλοντος για τις ανθρώπινες κοινωνίες και τους πολίτες τους (Διακήρυξη, Σχέδιο Δράσης, δρομολόγηση ίδρυσης Προγράμματος του ΟΗΕ για το Περιβάλλον – UNEP κλπ.). Η όξυνση, όμως, των περιβαλλοντικών προβλημάτων στη δεκαετία του '80 σε συνδυασμό με τα σοβαρά αδιέξοδα της κρατούσας αναπτυξιακής διαδικασίας ανέδειξαν επιτακτικά την αναγκαιότητα βελτίωσης και υπέρβασης των νομικών και θεσμικών επιτευγμάτων της Στοκχόλμης, αλλά και του γενικότερου τρόπου προσέγγισης της προστασίας του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με την Απόφαση 44/228 (22 Δεκεμβρίου 1989) δρομολόγησε διαδικασία σύγκλησης Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στη Βραζιλία, τον Ιούνιο του 1992.

---

¹⁰ Convention on Biological Diversity.

Άξονας και στόχος της νέας συνδιάσκεψης επρόκειτο να είναι η αυτοσυντηρούμενη (βιώσιμη, διαρκής, αειφόρος κλπ.) ανάπτυξη (sustainable development), όπως, σε γενικές γραμμές, είχε προσδιορισθεί από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Επιτροπή Brundtland) στην Έκθεση «Το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future, 1987). Τελικά, μετά από επίπονη τριετή προετοιμασία, την οποία κυρίως διεκπεραίωσε επιτυχώς σχετική Προπαρασκευαστική Επιτροπή σε πέντε συνόδους (Μάρτιος 1990 – Απρίλιος 1992), η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη – ευρύτερα γνωστή και ως «Συνδιάσκεψη του Ρίο» - πραγματοποιήθηκε από 3 έως 14 Ιουνίου 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας.

Η Συνδιάσκεψη του Ρίο – και μετά από πρόταση της Βραζιλίας – υιοθέτησε σε σχετική Απόφαση (Resolution) : α) τη Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, β) τον Οδηγό (Agenda) 21 και γ) τη Δήλωση Αρχών για τη διαχείριση, διατήρηση και αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη των δασών όλων των τύπων. Πρόκειται για νομικά κείμενα μη δεσμευτικού χαρακτήρα (soft law), τα οποία υιοθετήθηκαν με consensus και σύμφωνα με σχετική απόφαση της Συνδιάσκεψης έπρεπε περαιτέρω να προωθηθούν στην επόμενη τακτική σύνοδο του ΟΗΕ για ανάλογη διαδικασία αποδοχής τους. Επίσης, εκτός από τα προηγούμενα μη υποχρεωτικά κείμενα, τα οποία όμως συνεπάγονται ηθικές και πολιτικές δεσμεύσεις, στα πλαίσια της Συνδιάσκεψης τέθηκαν για υπογραφή και δύο συμβατικά κείμενα (hard law), δηλαδή η *Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία* και η Σύμβαση – πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος. Οι Συμβάσεις αυτές συγκέντρωσαν 153 υπογραφές κρατών στη διάρκεια της Συνδιάσκεψης, ενώ τα υπέγραψε και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σε αντίθεση με τη Σύμβαση για την Αλλαγή του Κλίματος, η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία αποτελεί ένα αρκετά συγκροτημένο και λεπτομερές κείμενο, το οποίο περιέχει αξιόλογες ρυθμίσεις με συγκεκριμένες υποχρεώσεις προστατευτικής δράσης για τα κράτη – μέλη της διεθνούς κοινότητας, που πρόκειται να δεσμευθούν από αυτό. Επίσης, είναι το πλέον σύγχρονο διεθνές κείμενο παγκόσμιας εμβέλειας με αντικείμενο την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ειδικότερα των ειδών της άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας, καθώς και των φυσικών τους οικοτόπων. Η Σύμβαση για τη βιοποικιλότητα είχε ως αφετηρία τη δραστηριοποίηση του Προγράμματος του ΟΗΕ για το Περιβάλλον (UNEP) και είναι έργο σχετικής Επιτροπής που εργάστηκε για το σκοπό αυτό από το 1988 έως το 1992,

οπότε ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις και υιοθετήθηκε το τελικό κείμενο (22 Μαΐου 1992), το οποίο περαιτέρω τέθηκε για υπογραφή στη Συνδιάσκεψη του Ρίο.

Όπως προειπώθηκε, η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία είναι το πλέον σύγχρονο διεθνές κείμενο παγκόσμιας εμβέλειας για την προστασία του συνόλου των ειδών και οικοτόπων της άγριας ζωής, το δε περιεχόμενό της είναι ευρύτερο από ότι υπονοεί ο τίτλος και τα αντικείμενα ρύθμισης ιδιαίτερα περίπλοκα. Συγκεκριμένα, η Σύμβαση αυτή διαφοροποιείται σε σημαντικό βαθμό από το σύνολο των διεθνών κειμένων που έχουν προηγηθεί και συγκροτούν το παραδοσιακό Διεθνές Δίκαιο της Άγριας Ζωής. Η διαφοροποίηση αυτή προκύπτει κυρίως επειδή ως ουσιαστικό αντικείμενο ρύθμισης της Σύμβασης υπεισέρχεται η βιοτεχνολογία – γενετική μηχανική σε συνάρτηση με τη χρήση της βιοποικιλότητας για οικονομικές, επιστημονικές κλπ. δραστηριότητες.

Η βασική φιλοσοφία που διέπει τη Σύμβαση συμπυκνώνεται στην άποψη ότι αποτελεσματικότερη οδός προστασίας των ειδών και των φυσικών οικοσυστημάτων του πλανήτη, δηλαδή της βιολογικής ποικιλομορφίας, είναι η άμεση και σε υλική κυρίως βάση σύνδεση με τις κοινωνίες και τα κράτη που εμπλέκονται στη διαχείρισή τους. Στο πλαίσιο αυτό, αντί της μουσειακής παρακινδυνευμένης διατήρησης επιλέγεται η οδός της αυτοσυντηρούμενης χρήσης της βιοποικιλότητας.

Η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία νομοτεχνικά είναι ένα μακροσκελές, αλλά άρτιο κείμενο το οποίο αποτελείται από το Προοίμιο, 41 Άρθρα και δύο Παραρτήματα που ρυθμίζουν ζητήματα τεχνικής φύσης. Το ουσιαστικό καθεστώς της Σύμβασης περιέχει δύο κατηγορίες ρυθμίσεων. Η πρώτη αφορά υποχρεώσεις διατήρησης και αυτοσυντηρούμενης χρήσης της βιοποικιλότητας (προστασία ειδών και οικοσυστημάτων), οι οποίες δεν διαφοροποιούνται ιδιαίτερα από τις αντίστοιχες ρυθμίσεις πρόσφατων συμβάσεων, περιφερειακής ή παγκόσμιας εμβέλειας.

Η δεύτερη κατηγορία διατάξεων, όμως, αναφέρεται κυρίως στη βιοτεχνολογία και στο σύνολο των προβλημάτων που προκύπτουν από τη χρήση της. Επίκεντρο και στόχος των ουσιαστικών αυτών ρυθμίσεων είναι η διαμόρφωση ενός πλαισίου συνύπαρξης και συνεργασίας μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών – κατόχων των 2/3 της βιοποικιλότητας – και των ανεπτυγμένων κρατών που διαθέτουν επαρκείς οικονομικούς όρους και τεχνολογία. Δημιουργείται, λοιπόν, ένα δίκαιο σε γενικές γραμμές, πλαίσιο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων όπου βασική προϋπόθεση για την

αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιοποικιλότητας καθίσταται η προσφορά γενετικών πόρων από το Νότο και η διάθεση οικονομοτεχνικής βοήθειας από το Βορρά.

Είναι προφανές πως το ζήτημα της διαχείρισης και αποτελεσματικής προστασίας της βιοποικιλότητας γίνεται οξύτερο και περιπλοκότερο, με συνέπεια την αναγκαιότητα περαιτέρω διεύρυνσης και εκσυγχρονισμού των θεσμών προστασίας. Η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία εντάσσεται ακριβώς σε αυτήν τη διαδικασία αντιμετώπισης των σύγχρονων και περίπλοκων προβλημάτων που απειλούν τη βιοποικιλότητα (Σαμιώτης, 1996: 738-745).

Στην Ελλάδα, η Σύμβαση αυτή κυρώθηκε με το Νόμο 2204/1994 (ΦΕΚ 59/τεύχος Α/ 15.4.1994).

2.8 ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΗΣ ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΑΣΦΑΛΕΙΑ

Το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης για τη Βιοασφάλεια υιοθετήθηκε, κατ' αρχήν, ως συμπληρωματική συμφωνία στη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα, η οποία υπογράφηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη του Ρίο Ντε Τζανέιρο το 1992. Μετά την οριστικοποίηση του κειμένου και υπογραφή του στο Μόντρεαλ του Καναδά το 2000, το πρωτόκολλο έχουν προσυπογράψει πάνω από 50 χώρες (η 50η υπέγραψε τον Ιούνιο του 2003) και αποτελεί πλέον διεθνή συμφωνία, από το Σεπτέμβρη 2003.

Η σημασία του Πρωτοκόλλου έγκειται στην αναγνώριση του κυρίαρχου δικαιώματος των χωρών που το έχουν υπογράψει να απορρίπτουν τους Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς (ΓΤΟ) στη βάση της «αρχής της προφύλαξης». Η αναγνώριση ότι οι γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί αποτελούν μια εν δυνάμει απειλή για τη βιοποικιλότητα, το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία (οι μεταλλαγμένοι οργανισμοί είναι ζωντανοί, μπορούν να πολλαπλασιαστούν, να εξαπλωθούν και η απελευθέρωση τους στο περιβάλλον είναι διαδικασία μη ανατρέψιμη) δίνει το δικαίωμα στις χώρες να απαγορεύουν ή να περιορίζουν τη χρήση τους όταν υπάρχει επιστημονική αβεβαιότητα σχετικά με την ασφάλειά τους. Επίσης, κατοχυρώνεται το δικαίωμα να αποτρέπουν εισαγωγές ΓΤΟ και να επιβάλλουν υψηλότερες προδιαγραφές ασφάλειας.

Το Πρωτόκολλο καθορίζει επίσης κανόνες για τον έλεγχο των διασυνοριακών μετακινήσεων, της διαχείρισης, χρήσης και εμπορίας ΓΤΟ. Οι εξαγωγές γίνονται μόνο με τη σύμφωνη γνώμη της χώρας προορισμού, η οποία πρέπει να έχει ενημερωθεί εκ των προτέρων. Τονίζεται, επίσης, η ανάγκη ιδιαίτερης προστασίας των κέντρων βιοποικιλότητας (περιοχών του πλανήτη με μεγάλη ποικιλία φυτικών ειδών

που παίζουν ρόλο τράπεζας γενετικού υλικού) από τυχόν απελευθέρωση μεταλλαγμένων οργανισμών. Τέλος, το Πρωτόκολλο αμφισβητεί την παντοδυναμία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στο να έχει τον απόλυτο έλεγχο στις διασυνοριακές μετακινήσεις μεταλλαγμένων οργανισμών.

Το Πρωτόκολλο Καρθαγένης, ως διεθνής συμφωνία (κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 3233/2004), υπερέχει του εθνικού δικαίου, όπως και του υπερεθνικού δικαίου της ΕΕ. Κατά συνέπεια δεν υπάρχει νομικό κώλυμα στην άμεση εφαρμογή του από χώρες που το έχουν υπογράψει. Το Πρωτόκολλο αποτελεί ισχυρό διεθνές νομικό εργαλείο, μια απόλυτη νομική «ασπίδα προστασίας» στα χέρια χωρών, λαών και περιοχών, που θέλουν να προστατευτούν από τη μάλιστα των μεταλλαγμένων, κηρύσσοντας το σύνολο της επικράτειας τους σε «ζώνη ελεύθερη από μεταλλαγμένα». Σε αυτό έγκειται και η ιδιαίτερα μεγάλη σημασία του (Τόλιος, Οικολογική Επιθεώρηση, 2004).

2.9 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Το 1975, μετά από πρωτοβουλία της UNEP (United Nations Environment Programme), 16 Μεσογειακά κράτη υιοθέτησαν το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (Mediterranean Action Plan – MAP), που είναι ιστορικά το πρώτο πρόγραμμα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Ακολούθως, το 1976 τα ίδια κράτη υιοθέτησαν τη Σύμβαση της Βαρκελώνης Για το Θαλάσσιο Περιβάλλον και την Παράκτια Περιοχή της Μεσογείου¹¹ και τα 6 Πρωτόκολλα της, τα οποία αποτελούν το νομικό πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης :

- [Πρωτόκολλο για την Αποφυγή της Ρύπανσης της Μεσογείου από Πλοία και Αεροσκάφη \(Dumping Protocol\).](#)
- [Πρωτόκολλο που Αφορά τη Συνεργασία Κρατών Μελών για την Αποφυγή Ρύπανσης από Πλοία και την Αντιμετώπιση Επειγόντων Περιστατικών \(New Emergency Protocol\).](#)
- [Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από Επίγειες Πηγές Ρύπανσης \(Land Based Sources Protocol\).](#)
- [Πρωτόκολλο το οποίο Αφορά Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιολογική Ποικιλομορφία της Μεσογείου \(Protected Areas and Biodiversity Protocol \).](#)

---

¹¹ Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean.

- [Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από την Εκμετάλλευση του Υπεδάφους της \(Offshore Protocol\).](#)
- [Πρωτόκολλο για την Αποφυγή της Ρύπανσης από την Μεταφορά Επικίνδυνων Αποβλήτων \(Hazardous Wastes Protocol\).](#)

Τα προγράμματα, σχέδια, δράσεις και νομικές ρυθμίσεις οι οποίες έχουν υιοθετηθεί από δραστηριότητες του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης επέφεραν πολύ θετικά αποτελέσματα στην προστασία και διαχείριση του Μεσογειακού περιβάλλοντος. Με την πάροδο του χρόνου το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης επεκτάθηκε, ώστε να περιλάβει και πρόνοιες για την προστασία και διαχείριση παράκτιων περιοχών. Τα προβλήματα τα οποία έχουν προκληθεί ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων είναι πολλαπλά. Παρόλα αυτά, η επιστημονική κοινότητα έχει πλέον εκτιμήσει την ευαισθησία της Μεσογείου, όσον αφορά τους φυσικούς πόρους και τα εμπόδια που πρέπει να υπερπηδηθούν ώστε να διασφαλιστεί η αειφόρος ανάπτυξη της.

Σήμερα, τα 22 κράτη μέλη ανεξαρτήτως μεγέθους, κουλτούρας και παραδόσεων έχουν τροχοδρομήσει μια μοναδική διαδικασία προστασίας των φυσικών πόρων οι οποίοι έχουν αλλοιωθεί από την αλόγιστη ανάπτυξη, με στόχο την προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου Μεσογειακού περιβάλλοντος.

Οι κύριοι στόχοι της Σύμβασης της Βαρκελώνης είναι οι εξής :

- A) Εκτίμηση και έλεγχος της θαλάσσιας ρύπανσης.
- B) Αειφόρος διαχείριση θαλάσσιων και παράκτιων φυσικών πόρων.
- Γ) Ανάδειξη περιβαλλοντικών πρακτικών στην κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη.
- Δ) Προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Μεσογείου.
- E) Ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των Μεσογειακών κρατών στον τομέα του περιβάλλοντος.
- ΣΤ) Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Η περιφερειακή δραστηριότητα του Σχεδίου Δράσης χρωστά πολλά στη στενή συνεργασία των κρατών μελών με τις διάφορες υπηρεσίες και οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών, διαφόρων άλλων διακρατικών οργανισμών και τον αυξανόμενο αριθμό μη-κυβερνητικών οργανισμών (NGOs), των οποίων ενθαρρύνει τη συμμετοχή στα προγράμματα του Σχεδίου (<http://www.moa.gov.cy/moa/agriculture.nsf>). Στην Ελλάδα, όλα τα Πρωτόκολλα και οι Πράξεις που αφορούν την υπόψη Σύμβαση κυρώθηκαν με το Νόμο 1634/1986 (ΦΕΚ 104/τεύχος Α/ 18.7.1986).

2.10 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

Το νομικό και θεσμικό πλαίσιο για τη ρύθμιση της αγροβιοποικιλότητας παρατίθεται σε διάφορες διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες. Το καθεστώς έχει χαρακτηριστεί από μια σημαντική διάκριση μεταξύ των οργάνων τα οποία δίνουν έμφαση στη διατήρηση της αγροβιοποικιλότητας, όπως η Αφρικανική Σύμβαση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων και των οργάνων που δίνουν έμφαση στην εκμετάλλευση, όπως η σύμβαση UPOV (Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση των Φυτικών Ποικιλιών). Η προστασία έχει παραδοσιακά συνδεθεί με τη διατήρηση της φύσης σε άθικτες συνθήκες που γίνεται αντιληπτή ως ασύμβατη με κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα διαβίωσης.

Η εκμετάλλευση από την πλευρά της έχει κατά κύριο λόγο ταυτιστεί με την εκμετάλλευση των πόρων της αγροβιοποικιλότητας, η οποία υποκινείται από οικονομικά κίνητρα. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, το καθεστώς έχει επηρεαστεί από την έννοια της αειφορίας που προσπαθεί να συμφιλιώσει την εκμετάλλευση και τη διατήρηση. Με σεβασμό στην αγροβιοποικιλότητα, η αειφορία αναφέρεται στη χρήση των συστατικών της από τις σημερινές γενιές κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρήσει τη δυνατότητα απόδοσης για τις μελλοντικές γενιές. Η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα, για παράδειγμα, περιλαμβάνει τη διατήρηση, την εκμετάλλευση και τη βιώσιμη χρήση μεταξύ των στόχων της.

Στην πράξη, ωστόσο, η αειφορία παραμένει φευγαλέα έννοια δεδομένου ότι η διάκριση ανάμεσα στη διατήρηση και την αξιοποίηση δεν είναι πάντοτε σαφής. Περαιτέρω, το καθεστώς έχει τονίσει τη συμβολή των νέων φυτικών ποικιλιών χορηγώντας σε αυτές νόμιμα δικαιώματα και αγνόησε το ρόλο των αγροτών και των τοπικών κοινοτήτων. Σε ένα άλλο επίπεδο, το καθεστώς παραμένει ασαφές ως προς την κυριότητα των πόρων της αγροβιοποικιλότητας.

Η ιδέα του κοινού προβληματισμού της ανθρωπότητας που περιλαμβάνεται στη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα, για παράδειγμα, αποτελεί ένα τέτοιο προσόν. Η αβεβαιότητα ως προς το ακριβές περιεχόμενο της αρχής της μόνιμης κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων καθιστά δύσκολο τον προσδιορισμό των υποχρεώσεων που έχουν τα κράτη έναντι των πόρων της αγροβιοποικιλότητας.

Η Διεθνής Επιχείρηση για τους Φυτογενετικούς Πόρους (IU) εγκρίθηκε από την Συνδιάσκεψη του FAO (Food and Agriculture Organization) το 1983. Κύριος στόχος της ήταν να εξασφαλίσει ότι οι φυτογενετικοί πόροι διερευνώνται, διατηρούνται,

αξιολογούνται και διατίθενται για την ανάπτυξη των φυτών και για επιστημονικούς σκοπούς. Αναφέρεται στα PGRs (φυτογενετικοί πόροι) όλων των ειδών με οικονομικό και/ή κοινωνικό ενδιαφέρον, ιδίως για τη γεωργία και αναφέρεται κυρίως σε καλλιέργειες τροφίμων. Αποδέχθηκε την αρχή ότι οι PGRs αποτελούν κληρονομιά της ανθρωπότητας και πρέπει να διατίθενται χωρίς περιορισμούς.

Η έμφαση για την ελεύθερη διάθεση των PGRs, η οποία τονίστηκε στην έκδοση του 1983 της IU, αποδείχθηκε μη αποδεκτή από ορισμένες ανεπτυγμένες χώρες. Ο λόγος ήταν ότι η IU περιελάμβανε στο πεδίο εφαρμογής της ελεύθερης διάθεσης όχι μόνο παραδοσιακές ποικιλίες και άγρια είδη, αλλά και ποικιλίες που αναπτύχθηκαν από επιστήμονες στο Βορρά.

Στην πραγματικότητα, η εφαρμογή του Διεθνούς Ταμείου για τους Φυτογενετικούς Πόρους που ιδρύθηκε από τον FAO για τη διευκόλυνση της εφαρμογής της IU αποδείχθηκε πολύ δύσκολη. Ευρύτερη αποδοχή της επιχείρησης επιτεύχθηκε μόνο μετά από ψηφίσματα που εγκρίθηκαν από τη διάσκεψη του FAO το 1989 και το 1991. Αυτά τα ψηφίσματα επιβεβαίωσαν τα κυριαρχικά δικαιώματα των χωρών στους φυτογενετικούς τους πόρους και εξειδίκευσαν την αρχή της ελεύθερης διαθεσιμότητας από την αναγνώριση των νέων φυτικών ποικιλιών και τα δικαιώματα των αγροτών. Η αναγνώριση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας συνεπάγεται το δικαίωμα αποζημίωσης για την πρόσβαση σε φυτογενετικούς πόρους και σε συναφή προϊόντα.

Περαιτέρω αναθεώρηση της IU έχει γίνει απαραίτητη λόγω της αυξανόμενης σημασίας των φυτογενετικών πόρων σε διεθνές επίπεδο και της θέσεως σε ισχύ της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, η οποία αύξησε την ανάγκη εναρμόνισης των σχετικών διατάξεων των δύο καθεστώτων. Οι διαπραγματεύσεις που βρίσκονται σήμερα σε εξέλιξη για μια συνολική αναθεώρηση έχουν χαρακτηριστεί από τις διαφορετικές θέσεις των διαφόρων ομάδων χωρών. Πράγματι, ενώ διάσκεψη του FAO ζήτησε την αναθεώρηση της IU ήδη από το 1993, μόλις το 1997 ξεκίνησαν σοβαρές διαπραγματεύσεις επί θεμάτων ουσίας.

Κατά τις διαπραγματεύσεις, πολλή προσοχή δόθηκε στα εξαιρετικά ευαίσθητα άρθρα 11 και 12 της IU που ασχολούνται με την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και τα δικαιώματα των αγροτών. Το προτεινόμενο άρθρο 11 με τίτλο «Πρόσβαση στους φυτογενετικούς πόρους για τη διατροφή και τη γεωργία» είναι εμπνευσμένο εν μέρει από το άρθρο 15 της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα. Η πρόταση ρητά δεσμεύει τα δύο όργανα, αναφέροντας ότι τα μέρη θα πρέπει να διευκολύνουν την

πρόσβαση στους φυτογενετικούς πόρους για τη διατροφή και τη γεωργία (PGRFA) χωρίς να επιβάλλουν περιορισμούς που είναι αντίθετοι με τη Σύμβαση.

Η πρόσκληση για ευκολότερη και ταχύτερη πρόσβαση σε γενετικούς πόρους συνοδεύτηκε από φωνές για την ενίσχυση των ιδιωτικών δικαιωμάτων. Δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής και το περιεχόμενο των φυτογενετικών πόρων έχει ήδη καθοριστεί στο πλαίσιο UPOV, ο FAO έχει επικεντρωθεί κυρίως στα δικαιώματα των αγροτών. Οι συζητήσεις σχετικά με την αναγνώριση και την διατύπωση των δικαιωμάτων των αγροτών έχουν προχωρήσει πολύ αργά και μια συμφωνία σχετικά με τον ορισμό των δικαιωμάτων των αγροτών δεν έχει ακόμη επιτευχθεί.

Η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία των νέων φυτικών ποικιλιών (Σύμβαση UPOV) υιοθετήθηκε το 1961 και τα πρότυπά της αναπτύχθηκαν μέχρι πρόσφατα κυρίως ανάμεσα σε μια μικρή ομάδα των χωρών του ΟΟΣΑ. Η συμμετοχή αυξήθηκε σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια και τώρα περιλαμβάνει μια σειρά από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής. Η Σύμβαση αναγνωρίζει τα δικαιώματα των ιδιωτών εκτροφέων που έχουν αναπτύξει ή ανακαλύψει τις φυτικές ποικιλίες οι οποίες είναι νέες, διακριτές, ομοιόμορφες και σταθερές.

Επιδιώκει την προστασία των νέων ποικιλιών φυτών, τόσο προς το συμφέρον της γεωργικής ανάπτυξης όσο και της αναπαραγωγής των φυτών. Οι αναθεωρήσεις του 1978 και του 1991 καθόρισαν το ελάχιστο πεδίο εφαρμογής της προστασίας το οποίο τα κράτη πρέπει να παρέχουν. Η πρώτη αναθεώρηση επέκτεινε τον αριθμό των κριτηρίων που μία φυτική ποικιλία πρέπει να πληρεί για να είναι επιλέξιμη για τα δικαιώματα παραγωγών (Plant breeders' rights). Αυτά περιλαμβάνουν ένα στοιχείο διάκρισης, ομοιογένειας, σταθερότητας, εμπορικής καινοτομίας και την υποβολή αποδεκτής ονομασίας. Η δεύτερη αναθεώρηση προβλέπει ότι τα μέρη είναι ελεύθερα να προστατεύουν τις ποικιλίες των φυτών από τα δικαιώματα των παραγωγών ή άλλα είδη δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, όπως διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

Τα κράτη μπορούν να χορηγούν επίσης ταυτόχρονη προστασία για την ίδια ποικιλία φυτών με περισσότερους από έναν τύπο δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. Περαιτέρω, επεκτείνει τα δικαιώματα των παραγωγών σε ολόκληρη την παραγωγή και αναπαραγωγή των ποικιλιών τους, στο είδος τους και σε συγκεκριμένες ποικιλίες φυτών. Οι υπόλοιπες εξαιρέσεις από την εμπορευματοποίηση περιλαμβάνουν πράξεις που διενεργούνται ιδιωτικώς και για μη εμπορικούς σκοπούς, πειράματα και την εκτροφή και εκμετάλλευση των άλλων

ποικιλιών. Οι αναθεωρήσεις της Σύμβασης UPOV έχουν θολώσει τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και δικαιωμάτων των παραγωγών, με την τελευταία αναθεώρηση να είναι τώρα σχεδόν παρόμοια με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Στους παραγωγούς χορηγούνται αποκλειστικά δικαιώματα για την συγκομιδή των υλικών και η διάκριση ανάμεσα στην ανακάλυψη και ανάπτυξη των ποικιλιών έχει εξαλειφθεί.

Ιστορικά το εμπόριο γεωργικών προϊόντων δεν είχε συμπεριληφθεί στη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, καθώς η επισιτιστική αυτάρκεια θεωρούνταν συνήθως θέμα εθνικής ασφάλειας. Ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ για τις εξαγωγικές αγορές των γεωργικών προϊόντων και το κόστος προσαρμογής των γεωργικών επιδοτήσεων οδήγησε τους δύο βασικούς παίκτες στο παγκόσμιο εμπόριο γεωργικών προϊόντων να κατανοήσουν την ανάγκη για μια διαφορετική στρατηγική. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα, το εμπόριο γεωργικών προϊόντων να συμπεριληφθεί στο γύρο διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης και η Συμφωνία GATT του 1994 να συμπεριλάβει μια συμφωνία για τη γεωργία, η οποία επιδιώκει να φέρει τα γεωργικά προϊόντα στην αρμοδιότητα του καθεστώτος του παγκόσμιου εμπορίου. Πιο συγκεκριμένα, αντιμετωπίζει τα γεωργικά προϊόντα όμοια με τα βιομηχανικά προϊόντα και αναγκάζει τα κράτη μέλη να μειώσουν τους δασμούς στα γεωργικά προϊόντα. Επίσης προσπαθεί να περιορίσει και να μειώσει τις εγχώριες και τις εξαγωγικές επιδοτήσεις.

Μία από τις σημαντικές συνέπειες της GATT 1994 για το διεθνές εμπόριο είναι

η ενίσχυση και η εναρμόνιση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας μέσω της Συμφωνίας για τις εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPS). Η συμφωνία TRIPS ήταν το αποτέλεσμα μιας πρωτοβουλίας των αναπτυγμένων χωρών να θεσπίσουν αυστηρότερους κανόνες για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Στην περίπτωση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τα κράτη μέλη πρέπει τώρα, για παράδειγμα, να επεκτείνουν την προστασία σε προϊόντα και διεργασίες σε όλους τους τομείς της τεχνολογίας.

Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα επιδιώκει την προώθηση της διατήρησης της βιοποικιλότητας, την αειφόρο χρήση των συστατικών της και τη δίκαιη και ισότιμη κατανομή των ωφελειών της από τη χρήση των πόρων, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης πρόσβασης στους γενετικούς πόρους και της μεταφορά των σχετικών τεχνολογιών. Η Σύμβαση αναγνωρίζει, επίσης, τα κυρίαρχα

δικαιώματα των κρατών στους πόρους που βρίσκονται στην επικράτειά τους και τα ατομικά δικαιώματα σε βιολογικούς πόρους και τα προϊόντα που προέρχονται από αυτά. Αυτό συνεπάγεται την εξακρίβωση των πηγών γενετικού υλικού η οποία είναι σχεδόν αδύνατη για τις περισσότερες σύγχρονες ποικιλίες, οι οποίες ενσωματώνουν γενετικό υλικό από πολλές πηγές.

Σε γενικές γραμμές τα κράτη είναι υπεύθυνα για τη διατήρηση των βιολογικών πόρων τους κατά τρόπο που να προωθείται η αειφορική τους χρήση. Επίσης, τα κράτη έχουν κυριαρχικά δικαιώματα και την εξουσία να καθορίζουν την πρόσβαση τους γενετικούς πόρους που έχουν βρεθεί εντός των ορίων τους. Το άρθρο 15 αφορά ειδικά την πρόσβαση σε γενετικούς πόρους και προβλέπει ότι η αρμοδιότητα για τον καθορισμό της πρόσβασης σε γενετικούς πόρους ανήκει στις εθνικές κυβερνήσεις και υπόκειται στην εθνική νομοθεσία. Προβλέπει, επίσης, ότι το ενδιαφερόμενο κράτος πρέπει να διευκολύνει την πρόσβαση σε αυτούς τους πόρους για την περιβαλλοντικά ορθή χρήση από άλλα συμβαλλόμενα μέρη. Επιπλέον, επιδιώκει να εξασφαλίσει την απόλαυση των ωφελειών που προκύπτουν από τη χρήση των πόρων στο κράτος που τους παρέχει.

Η Συμβουλευτική Ομάδα για τη Διεθνή Γεωργική Έρευνα (CGIAR) συστάθηκε το 1971 και ανανεώθηκε το 1995 με την αποστολή να συμβάλει στην «αύξηση και την προστασία της γεωργικής παραγωγικότητας, στη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και στη βοήθεια στο να επιτύχουν οι πολιτικές με επίκεντρο τον άνθρωπο την περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη». Πιο συγκεκριμένα, στοχεύει στην ανακούφιση της φτώχειας, την επίτευξη της ασφάλειας των τροφίμων και τη διασφάλιση της αειφόρου χρήσης των φυσικών πόρων. Το σκεπτικό για την ύπαρξη της CGIAR είναι ότι η γεωργική έρευνα έχει θετικό αντίκτυπο στην ασφάλεια των τροφίμων, στο εισόδημα και την απασχόληση, τη διατήρηση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος.

Τα τελευταία χρόνια, η CGIAR ενίσχυσε τη συνεργασία της με άλλα θεσμικά όργανα που δραστηριοποιούνται στον τομέα των φυτογενετικών πόρων. Έτσι, σε μια προσπάθεια να συμβάλει στην πρακτική εφαρμογή της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, συνέστησε το 1994 το Πρόγραμμα Γενετικών Πόρων. Αυτό το πρόγραμμα στοχεύει στην ενίσχυση της αποδοτικότητας, της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας της συμβολής της CGIAR στην Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα και την Ατζέντα 21, μέσω της επιστημονικής, τεχνικής και πολιτικής έρευνας, της

ανάπτυξης των συστημάτων πληροφοριών και της ενδυνάμωσης των θεσμών και της ικανότητας (Mbote – Cullet, Agro – Biodiversity and International Law – A Conceptual Framework, Journal of Environmental Law Vol 11 No 2, 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση άρχισε το 1972 με τέσσερα επιτυχημένα προγράμματα δράσης. Μέχρι σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει περί τις 200 νομοθετικές πράξεις στο πεδίο αυτό. Το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη αναπτύχθηκε παράλληλα με την αρχική προσπάθεια επιβολή της από τα Ηνωμένα Έθνη και έτσι όπως αυτή καταγράφηκε και συμπυκνώθηκε στην Παγκόσμια Συνδιάσκεψη στο Ρίο (1992) για την προστασία του περιβάλλοντος και την βιώσιμη ανάπτυξη. Τα αποτελέσματα από τη Συνδιάσκεψη αυτή συνοψίστηκαν σε δύο συγκεκριμένες εκθέσεις, the Rio Declaration και the Agenda 21. Αμφότερες κρίθηκαν ως έργα μεγάλης σπουδαιότητας για την κατανόηση της αειφορικής διαχειριστικής στρατηγικής.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (the Maastricht Treaty) παρέχει την δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να αναβαθμίσει την βιώσιμη ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον. Ένα ακόμη μεγάλο βήμα πραγματοποιήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (the Treaty of Amsterdam) το 1997, με την οποία η αρχή της αειφορικής ανάπτυξης καθιερώθηκε ως πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, το έκτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης «Προς την αειφορία» έθεσε τις αρχές της Ευρωπαϊκής στρατηγικής 1992 – 2000 στον τομέα αυτό.

Ένα σημαντικό μέσο για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με αφανισμό είναι ο περιορισμός και ο αυστηρός έλεγχος του διεθνούς εμπορίου φυτών και ζώων που ανήκουν σε αυτά τα είδη, καθώς και των προϊόντων που κατασκευάζονται από αυτά. Από το 1982, η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζει τη σύμβαση της Ουάσιγκτον για το διεθνές εμπόριο των ειδών [άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση \(CITES\)](#), η οποία επιδιώκει να προστατεύσει 2.000 είδη με έναν αυστηρό έλεγχο του διεθνούς εμπορίου. Όμως, ο σχετικός κοινοτικός κανονισμός έχει ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από τη σύμβαση. Κατανέμει τα προστατευόμενα είδη σε τέσσερις ομάδες με προστασία που ξεκινά από τη στατιστική παρακολούθηση του εμπορίου και φτάνει μέχρι την πλήρη απαγόρευση του ανάλογα με τη σοβαρότητα απειλής εξαφάνισης του είδους [Κανονισμός 338/97, ενοποιημένη έκδοση [11.04.2008](#)]. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην επανεξαγωγή, στον έλεγχο των εμπορικών δραστηριοτήτων που αφορούν προστατευόμενα είδη και στον

καθορισμό των παραβάσεων για τις οποίες τα κράτη μέλη πρέπει να προβλέπουν κυρώσεις.

Για την προστασία της πανίδας και της χλωρίδας, η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις εργασίες διεθνών οργανισμών, ιδίως του [Συμβουλίου της Ευρώπης](#) και των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίες αποβλέπουν στην προστασία της άγριας ζωής και στη διατήρηση των χαρακτηριστικών βιοτόπων και οικοσυστημάτων, ιδίως υγρών, απαραίτητων γι' αυτήν τη ζωή. Πολύ σημαντική από αυτήν την άποψη είναι η διεθνής [σύμβαση σχετικά με τις υγρές ζώνες](#) διεθνούς σημασίας και ιδίως τις ζώνες που χρησιμεύουν ως κατοικία και σταθμό στα αποδημητικά πτηνά [Σύσταση της Επιτροπής [75/66](#)].

Το 1982, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσυπέγραψε τη Σύμβαση της Βόννης σχετικά με τη [διατήρηση των αποδημητικών ειδών](#) που ανήκουν στην άγρια ζωή [[Σύμβαση](#) και απόφαση [86/461](#) και απόφαση [98/145](#)] και τη Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης [[Σύμβαση](#) και απόφαση [82/72](#)]. Αυτές οι τρεις συμβάσεις, μαζί με τις [συμβάσεις για τη διατήρηση του σολομού](#) στο Βόρειο Ατλαντικό [[Σύμβαση](#) και απόφαση [82/886](#)] και τη [διατήρηση των θυννοειδών του Ατλαντικού](#) [[Σύμβαση](#) και απόφαση [86/238](#)], οι οποίες σχετίζονται με τη συντήρηση των αλιευτικών πόρων, είναι το πλαίσιο της κοινοτικής δράσης στο πεδίο της προστασίας της πανίδας και της χλωρίδας. Η προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη [διεθνή σύμβαση για την προστασία των φυτών](#) επιδιώκει τη διασφάλιση κοινής και αποτελεσματικής δράσης για την πρόληψη της εξάπλωσης επιβλαβών οργανισμών για τα φυτά και τα φυτικά προϊόντα και την πρόβλεψη κατάλληλων μέσων για την καταπολέμησή τους [[Σύμβαση](#) και απόφαση [2004/597](#)].

Σε εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση πήρε μέτρα σχετικά με [ορισμένα ιδιαίτερα απειλούμενα είδη](#). Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν : μια οδηγία για την προστασία των άγριων πτηνών, η οποία καθορίζει τον κατάλογο των ειδών που μπορεί να γίνουν αντικείμενο κυνηγίου, τον κατάλογο των ειδών που μπορεί να γίνουν αντικείμενο εμπορίας και τον κατάλογο των μέσων κυνηγίου και σύλληψης που απαγορεύονται [Οδηγία 79/409, ενοποιημένη έκδοση [23.12.2008](#)]· έναν κανονισμό που απαγορεύει τις εισαγωγές ορισμένων προϊόντων που προέρχονται από κητοειδή (φάλαινες, κλπ.), για να συμβάλλει η Κοινότητα στη διατήρηση αυτών των ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση [Κανονισμός 348/81, ενοποιημένη έκδοση [01.01.1995](#)]· μια οδηγία απαγορεύουσα τις εισαγωγές στα κράτη

μέλη δερμάτων ορισμένων νεογνών φώκιας, η βάρβαρη θανάτωση των οποίων σκανδαλίζει τη διεθνή κοινή γνώμη [Οδηγία 83/129, ενοποιημένη έκδοση [15.06.1989](#)]: έναν κανονισμό που απαγορεύει τη χρήση παγίδων με σιαγόνες όπως και την εισαγωγή στην κοινοτική επικράτεια γουνών και προϊόντων που κατασκευάζονται από ορισμένα είδη άγριων ζώων τα οποία προέρχονται από χώρες όπου χρησιμοποιούνται για τη σύλληψή τους παγίδες με σιαγόνες [Κανονισμός [3254/91](#)]: και μια συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Καναδά και της Ρωσίας ως προς τα διεθνή πρότυπα μη βάνουσης παγίδευσης [[Συμφωνία](#) και απόφαση [98/142](#)]. Η Ευρωπαϊκή Ένωση απαγορεύει τη χορήγηση αδειών εισαγωγής ακατέργαστου ή κατεργασμένου ελεφαντόδοντου που προέρχεται από αφρικανικό ελέφαντα, για να συμβάλλει στην παύση της σφαγής αυτού του είδους. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μέλος της Ευρωπαϊκής [σύμβασης για την προστασία των σπονδυλωτών ζώων](#) που χρησιμοποιούνται για πειραματικούς ή άλλους επιστημονικούς σκοπούς [[Σύμβαση](#) και απόφαση [1999/575](#)].

Η κατάσταση πολλών φυτικών ειδών στην Ευρώπη και αλλού στον κόσμο προκαλεί επίσης μεγάλες ανησυχίες λόγω της αυξανόμενης κατάληψης της υπαίθρου από τις πόλεις, της διάβρωσης και της καταστροφής των εδαφών και της εγκατάλειψης της ζωής στην ύπαιθρο από όλο και μεγαλύτερο αριθμό πολιτών. Χιλιάδες εκτάρια δασών καταστρέφονται κάθε χρόνο στην Ευρώπη από τις πυρκαγιές και από τη ρύπανση. Για να αναχαιτιστεί αυτή η καταστροφή το στοιχείο «Φύση και Βιοποικιλότητα» του [χρηματοδοτικού μέσου για το περιβάλλον \(LIFE+\)](#) [Κανονισμός [614/2007](#)] χρηματοδοτεί, μεταξύ άλλων : τη συλλογή, ανάλυση και διάδοση πληροφοριών για την πολιτική σε ό,τι αφορά τα δάση και την αλληλεπίδραση μεταξύ δασών και περιβάλλοντος σε περιφερειακό, εθνικό, κοινοτικό, πανευρωπαϊκό και πλανητικό επίπεδο: έργα για την ανάπτυξη και την υλοποίηση των κοινοτικών στόχων που αφορούν την ευρεία, εναρμονισμένη, γενική και μακροπρόθεσμη παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων: και εκστρατείες ευαισθητοποίησης και την ειδική εκπαίδευση των υπαλλήλων που συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες πρόληψης δασικών πυρκαγιών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της είναι μέλη της [σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερίθωσης](#) στις χώρες που πλήττονται σοβαρά από το φαινόμενο αυτό, ιδίως στην Αφρική [[Σύμβαση](#) και απόφαση [98/216](#)]. Η Κοινότητα, παράλληλα, έχει υπογράψει μαζί με τις αλπικές χώρες τη [σύμβαση για την προστασία των Άλπειων](#), η οποία αποσκοπεί στη διαφύλαξη του αλπικού

οικοσυστήματος, καθώς και την εξασφάλιση για τους πληθυσμούς που κατοικούν στις Άλπεις μιας ανάπτυξης σεβόμενης το περιβάλλον [[Σύμβαση](#) και απόφαση [96/191](#) και απόφαση [2005/923](#)].

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, επίσης, είναι μέλος της [Σύμβασης για τη Διατήρηση της Βιολογικής Ποικιλομορφίας](#), η οποία καταρτίστηκε υπό την αιγίδα του [προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον](#) (UNEP) [[Σύμβαση](#) και απόφαση [93/626](#)]. Σύμφωνα με αυτή τη σύμβαση, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέλαβε να καθορίσει τη δική της στρατηγική υπέρ της βιοποικιλίας. Η Επιτροπή και το [Συμβούλιο](#) συμφωνούν στο ότι αυτή η στρατηγική πρέπει να αποσκοπεί στην πρόληψη και στην καταπολέμηση των αιτιών που οδηγούν στη μείωση ή στην απώλεια της βιολογικής ποικιλομορφίας και πρέπει να αναπτυχθεί γύρω από τέσσερις κύριους άξονες: διατήρηση και βιώσιμη χρήση της βιοποικιλίας· κοινή αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την εκμετάλλευση των γενετικών πόρων· έρευνα, προσδιορισμός και ανταλλαγή πληροφοριών· εκπαίδευση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση [[COM \(1998\) 42](#)].

3.2 Η ΟΔΗΓΙΑ (DIRECTIVE) 79/409/EEC ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΤΗΝΟΠΑΝΙΔΑΣ

Η Οδηγία 79/409 αποτελεί μια περιφερειακή προσπάθεια, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την προστασία των πτηνών και των οικοτόπων τους. Χρονικά οι ρίζες του κειμένου αυτού τοποθετούνται στα τέλη της δεκαετίας του '60, όπου – παρά τις σχετικές προσπάθειες – έγινε πλέον αντιληπτό ότι η Σύμβαση του 1950 για την προστασία των πτηνών της Ευρώπης, δεν μπορούσε να προσφέρει επαρκείς λύσεις στα προβλήματα της απώλειας και της ρύπανσης των οικοτόπων, αλλά και της μαζικής κάρπωσης (θήρα, παγίδευση κλπ.) των αποδημητικών ειδών της πτηνοπανίδας. Μάλιστα, το τελευταίο πρόβλημα που εμφανιζόταν με ιδιαίτερη οξύτητα στον ευρωπαϊκό Νότο (π.χ. Ιταλία, Ν.Δ. Γαλλία, Μάλτα) υπήρξε βασικός πόλος συσπείρωσης και κινητοποίησης περιβαλλοντικών οργανώσεων και βέβαια το σημαντικότερο σημείο αντίθεσης (περιβαλλοντικής) μεταξύ του ευρωπαϊκού Βορρά και Νότου.

Η Οδηγία του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 για τη διατήρηση των άγριων πτηνών (79/409/EEC) υπήρξε αποτέλεσμα μακροχρόνιων διαβουλεύσεων και προσπαθειών συμβιβασμού των σοβαρών αντιθέσεων. Στη διαδικασία αυτή συμμετείχαν ενεργά οι αρμόδιοι φορείς της (τότε) ΕΟΚ και οι αντίστοιχοι

κυβερνητικοί των Κρατών – Μελών, ενώ περαιτέρω υπήρξε έντονη παρουσία περιβαλλοντικών οργανισμών (κυβερνητικών και μη, εθνικών και διεθνών) όπως ICBP, RSBP, FZS κλπ., καθώς και θηρευτικών οργανώσεων. Ως προς το περιεχόμενο της Οδηγίας έγιναν παραχωρήσεις στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου (επιτρεπόμενα είδη, τρόποι θήρας – σύλληψης κλπ.), ενώ η Γαλλία διατύπωσε και αντιρρήσεις για τις αυξημένες αρμοδιότητες της ΕΟΚ στο θέμα της προστασίας των οικοτόπων. Περαιτέρω, οι χώρες του Βορρά (Δανία, ΟΔ Γερμανίας και Μεγάλη Βρετανία) κατόρθωσαν να επιβάλουν τις θέσεις τους για εμπορευματική διακίνηση θηρευομένων ειδών, αλλά και για την κάρπωση άλλων.

Η εν λόγω Οδηγία είναι ένα από τα πρώτα σημαντικά κείμενα ουσιαστικής περιβαλλοντικής προστασίας της ΕΟΚ και η υιοθέτησή της βασίζεται τυπικά στο Άρθρο 235 της ιδρυτικής Συνθήκης. Στο Προοίμιο αναγνωρίζονται οι ιδιαίτερες αναγκαιότητες προστασίας των αποδημητικών πτηνών και η σκοπιμότητα αντιμετώπισής τους ως συνόλου (unit) στο πλαίσιο της κοινής κληρονομιάς των λαών της Ευρώπης. Χώρος εφαρμογής της Οδηγίας είναι η ευρωπαϊκή επικράτεια των Κρατών – Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως σκοπός δηλώνεται η προστασία, η διαχείριση και ο έλεγχος των πτηνών που ζουν «εκ φύσεως» σε άγρια κατάσταση. Αντικείμενο εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων είναι τα πτηνά, τα αυγά, οι φωλιές και οι οικότοποί τους.

Περαιτέρω, ο σκοπός της Οδηγίας εξειδικεύεται στο Άρθρο 2, το οποίο θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διάταξη «Τα Κράτη – Μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσουν τον πληθυσμό των ειδών που αναφέρονται στο Άρθρο 1 σε ένα επίπεδο που να ανταποκρίνεται ιδιαίτερα στις οικολογικές, επιστημονικές και πολιτιστικές αναγκαιότητες λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις ή να προσαρμόσουν τον πληθυσμό των ειδών σε αυτό το επίπεδο». Πρακτικά η εφαρμογή του Άρθρου 2 συνεπάγεται δέσμευση του εσωτερικού νομοθέτη να υιοθετήσει μέτρα υλοποίησης της Οδηγίας τα οποία θα επιτρέπουν διαχείριση και εκμετάλλευση των πτηνών και των οικοτόπων τους για σκοπούς οικονομικούς και ψυχαγωγικούς, μόνο εφόσον προηγουμένως έχουν εκτιμηθεί κατά προτεραιότητα οι οικολογικές, επιστημονικές και πολιτιστικές αναγκαιότητες. Βέβαια, η ορθή υλοποίηση και εφαρμογή των προηγούμενων υποχρεώσεων μπορεί να ελεγχθεί μέσα από όργανα (δικαιοδοτικά κλπ.) και διαδικασίες – τυπικές ή άτυπες – στο εσωτερικό των κρατών και κυρίως σε επίπεδο ΕΟΚ (Σαμιώτης, 1996: 683-693).

3.3 Η ΟΔΗΓΙΑ 92/43/ΕΟΚ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΠΑΝΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΛΩΡΙΔΑΣ

Μέχρι το 1991 το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο της Άγριας Ζωής περιείχε κυρίως ένα σημαντικό κείμενο άμεσης προστασίας, δηλαδή την Οδηγία 79/409 που αφορούσε τη διατήρηση των άγριων πτηνών και των φυσικών τους οικοτόπων. Βέβαια είναι γεγονός ότι η ΕΟΚ δεν αγνοούσε το πρόβλημα της προστασίας του υπόλοιπου φάσματος της βιολογικής ποικιλομορφίας, αφού είχε υιοθετήσει, με σχετικές νομοθετικές πράξεις, μια σειρά διεθνών συμβάσεων (περιφερειακών και παγκόσμιων) για την άγρια ζωή, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ένα επίπεδο έμμεσης προστασίας (π.χ. Απόφαση 82/72/ΕΟΚ σχετικά με τη σύναψη Σύμβασης για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικοτόπων της Ευρώπης – Σύμβαση Βέρνης, 1979 – L 38, 10.02.1982, Απόφαση 82/461/ΕΟΚ σχετικά με τη σύναψη Σύμβασης Διατήρησης των Αποδημητικών Ειδών των Αγρίων Ζώων – Σύμβαση Βόννης, 1979 – L 210, 19.07.1982).

Η άμεση προστασία του συνόλου της άγριας ζωής στην Ευρωπαϊκή Ένωση με σχετική οδηγία άρχισε να δρομολογείται στο τέλος της δεκαετίας του '80, όταν η Επιτροπή ενέκρινε σχέδιο οδηγίας για την προστασία των φυσικών και ημιφυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας – πανίδας (26.07.1988), το οποίο περαιτέρω υπεβλήθη στο Συμβούλιο (16.09.1988). Μετά από μια σχετικά μακροχρόνια διαδικασία αντιπαραθέσεων, συμβιβασμών και τροποποιήσεων διαμορφώθηκε το τελικό κείμενο της *Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (21.05.1992) «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας»*.

Με την Οδηγία αυτή, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκοντας την εξειδικευμένη προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, δηλαδή του σημαντικότερου τμήματος του φυσικού περιβάλλοντος, προωθεί την υλοποίηση του γενικότερου στόχου της αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης. Επίσης, η βιοποικιλότητα θεωρείται τμήμα της Κοινοτικής φυσικής κληρονομιάς, η οποία ως αντικείμενο με πολλαπλά στοιχεία διεθνικότητας απαιτεί συντονισμένη μέριμνα από όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκή Ένωσης. Περαιτέρω, η υλοποίηση του στόχου της διατήρησης της βιολογικής ποικιλομορφίας από την Οδηγία 92/43 επιδιώκεται κυρίως μέσω της προστασίας των φυσικών οικοτόπων, που είναι και το σημαντικότερο πρόβλημά της, αλλά και της άμεσης μέριμνας για συγκεκριμένα είδη της άγριας ζωής.

Συγκεκριμένα, η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ είναι ένα εκτενές κείμενο με λεπτομερείς ρυθμίσεις το οποίο αποτελείται από είκοσι τέσσερα Άρθρα και έξι Παραρτήματα.

Ειδικότερα, στο Προοίμιο συνοψίζονται η φιλοσοφία και οι στόχοι της Οδηγίας, ενώ στα Άρθρα 1 και 2 περιέχονται οι απαραίτητοι ορισμοί και οι επί μέρους σκοποί της. Οι βασικές ουσιαστικές ρυθμίσεις παρατίθενται στο τμήμα που αφορά τη «διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και ειδών» (Άρθρα 12 – 16). Επίσης, περιέχονται και τα απαραίτητα άρθρα που αναφέρονται στην ουσιαστική και τυπική λειτουργία της Οδηγίας (ενημέρωση, έρευνα, τροποποιήσεις, τελικές διατάξεις κλπ. Άρθρα 17 – 24).

Ειδικότερα, σχετικά με την προστασία των οικοτόπων (ενδιατημάτων) προβλέπεται η δημιουργία ενός οικολογικού δικτύου ειδικών ζωνών το οποίο ονομάζεται Natura 2000. Το δίκτυο αυτό περιλαμβάνει φυσικούς χώρους που εμφανίζονται στο Παράρτημα Ι, καθώς και οικοτόπους των ειδών που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙ. Επίσης, στους οικοτόπους Natura 2000 περιλαμβάνονται και οι ζώνες ειδικής προστασίας που έχουν ταξινομηθεί από τα επί μέρους κράτη της Ευρωπαϊκή Ένωσης σύμφωνα με την Οδηγία 79/409 ΕΟΚ. Η προστασία των προηγούμενων οικοτόπων συνίσταται σε μέτρα πρόληψης, διατήρησης, αποκατάστασης, αναβάθμισης και καταστολής, όμως η περαιτέρω εξειδίκευση του προστατευτικού καθεστώτος αποτελεί καθήκον και αρμοδιότητα των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκή Ένωσης και θα υλοποιηθεί μέσω κατάλληλων πλαισίων διαχείρισης, τα οποία θα είναι προσαρμοσμένα στις επί μέρους ιδιαιτερότητες.

Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ σε συνδυασμό με την αντίστοιχη 79/409, καθώς και με τη Σύμβαση της Βέρνης (1979), η οποία αφορά και τον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο του Συμβουλίου της Ευρώπης, αποτελούν – θεωρητικά – ένα ολοκληρωμένο νομικό – θεσμικό υπόβαθρο για την προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας στη σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα, η Οδηγία 92/43 αν και νομοτεχνικά σε σύγκριση με τα δύο προηγούμενα κείμενα δεν διαφοροποιείται ιδιαίτερα, συνολικά είναι περισσότερο σύνθετη, ενώ θέτει επίσης προωθημένους στόχους και δημιουργεί ενισχυμένες διαδικασίες υλοποίησης (Σαμιώτης, 1996: 745-748).

3.4 Η ΟΔΗΓΙΑ – ΠΛΑΙΣΙΟ 2000/60 ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΡΑ

Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ, που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις 22.12.2000, αποσκοπεί στη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής επί των υδάτων. Η υλοποίηση των στόχων από όλα τα Κράτη Μέλη προβλέπεται να γίνει με κοινά βήματα σε προκαθορισμένο χρονοδιάγραμμα από το 2002 έως το 2015. Βασικός στόχος της Οδηγίας είναι η αναβάθμιση και προστασία της ποιότητας των υδατικών πόρων και το πνεύμα της

είναι σε μεγάλο βαθμό περιβαλλοντικό. Μεταξύ των βασικών και καινοτόμων αρχών της Οδηγίας είναι η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων, μέχρι και τον τελικό χρήστη-καταναλωτή, στη διαχείριση των υδατικών πόρων και η αποτελεσματική εφαρμογή οικονομικών εργαλείων.

Η Οδηγία αυτή αποτελεί μία ολιστική και καινοτόμο προσπάθεια προστασίας και διαχείρισης των Υδατικών Πόρων που προέκυψε μετά από μία μακροχρόνια περίοδο συζητήσεων και διαπραγματεύσεων μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι «νεωτερισμοί» της οδηγίας είναι:

- Η εφαρμογή ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων σε επίπεδο λεκάνης απορροής.
- Η εφαρμογή της αρχής της αυτονομίας.
- Η εφαρμογή μιας συνδυασμένης προσέγγισης για τον έλεγχο της ρύπανσης καθορίζοντας τόσο όρια εκπομπών ρύπων όσο και στόχους για την επίτευξη της επιθυμητής ποιότητας των υδατινών σωμάτων (επιφανειακών, μεταβατικών, παράκτιων και υπόγειων).
- Η εφαρμογή τιμολογιακής πολιτικής στις διαφορετικές χρήσεις του νερού.
- Η συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων για την διαχείριση υδατινών πόρων.

Η Οδηγία δημιουργεί ένα πλαίσιο για την προστασία όλων των υδατινών σωμάτων, (επιφανειακών, μεταβατικών, παράκτιων και υπόγειων), όπως διαφαίνονται από το πρώτο άρθρο της, ώστε:

- Να αποτρέπεται η περαιτέρω υποβάθμιση της ποιότητας των υδάτων και να προστατεύονται και βελτιώνονται οι υδατικοί πόροι.
- Να προωθείται η βιώσιμη διαχείριση των υδάτων, μέσω της μακροπρόθεσμης προστασίας των υδατικών πόρων.
- Να υποβοηθείται η βελτίωση του υδατινού περιβάλλοντος μέσω εφαρμογής συγκεκριμένων μέτρων για τη σταδιακή μείωση της απόρριψης ρυπαντικών ουσιών προτεραιότητας και την εξάλειψη της απόρριψης επικίνδυνων ρυπαντικών ουσιών προτεραιότητας.
- Να εξασφαλίζεται η προοδευτική μείωση της ρύπανσης των υπόγειων υδάτων και να αποτρέπεται η περαιτέρω ρύπανσή τους.
- Να υποβοηθείται η αντιμετώπιση των επιπτώσεων ακραίων φαινομένων πλημμυρών και ξηρασίας.

Ο βασικός, λοιπόν, στόχος της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Νερά που αφορά στην επίτευξη των διαχειριστικών στόχων σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω εφαρμογής κατάλληλων προγραμμάτων ορθής διαχείρισης των υδατικών πόρων σε κάθε υδατική περιφέρεια, προϋποθέτει την υλοποίηση διακριτών ενδιάμεσων σταδίων, που ρητά αναφέρονται στην Οδηγία, με πρώτο βήμα την εναρμόνιση του εθνικού θεσμικού πλαισίου (Άρθρο 24).

Η υλοποίηση της οδηγίας σχετίζεται με δύο διακριτές φάσεις:

Φάση 1 : Αναγκαίες ενέργειες και στάδια για τη σύνταξη των διαχειριστικών σχεδίων σε κάθε Υδατική Περιφέρεια (χρονικός ορίζοντας βάσει του χρονοδιαγράμματος της Οδηγίας το έτος 2009).

Φάση 2 : Σύνταξη και εφαρμογή πρώτου διαχειριστικού σχεδίου σε κάθε Υδατική Περιφέρεια – έλεγχος επίτευξης των στόχων της Οδηγίας για πρώτη φορά (χρονικός ορίζοντας βάσει του χρονοδιαγράμματος της Οδηγίας το έτος 2015).

Με την ολοκλήρωση του πρώτου διαχειριστικού σχεδίου και τον αρχικό έλεγχο για την επίτευξη των στόχων, οι επόμενες φάσεις υλοποίησης της Οδηγίας αφορούν σε εξαετείς κύκλους εφαρμογής επικαιροποιημένων διαχειριστικών σχεδίων και ελέγχου επίτευξης των στόχων (Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, www.kedke.gr).

3.5 Η ΟΔΗΓΙΑ 2001/42 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Η έννοια της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, δηλαδή της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, εισήχθη με την κοινοτική οδηγία 2001/42/ΕΚ (αποκαλούμενη και οδηγία ΣΠΕ). Με την οδηγία αυτή, που αποτελεί τη συνέχεια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ (οδηγίας ΕΠΕ), καθιερώνεται η υποχρέωση των κρατών-μελών να εκτιμούν τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα που αποτελούν το «πλαίσιο» πραγματοποίησης επιμέρους έργων και δραστηριοτήτων.

Στόχοι της οδηγίας, κατά το άρθρο 1 αυτής, είναι η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεωρήσεων στην προετοιμασία και υιοθέτηση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι στόχοι αυτοί συνδέουν την οδηγία με τους γενικούς στόχους της πολιτικής της Ευρωπαϊκή Ένωσης για το περιβάλλον, όπως αυτοί θεσπίζονται στα άρθρα 2, 6 και 174 της Συνθήκης.

Η οδηγία 2001/42 ακολουθεί εν πολλοίς τη λογική της «μητρικής» οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11. Η εννοιολογική και διαδικαστική αυτή συγγένεια δεν υποδηλώνει πάντως μια μηχανιστική μεταφορά της φιλοσοφίας της οδηγίας ΕΠΕ σε μια ανώτερη ιεραρχικά κλίμακα, αυτήν των σχεδίων και προγραμμάτων. Και τούτο διότι, σε αντίθεση με την απλή εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία περιορίζεται στην περιβαλλοντική αξιολόγηση του τελικού προϊόντος μιας αναπτυξιακής επιλογής, η στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στοχεύει στην καρδιά αυτού τούτου του συστήματος λήψης αποφάσεων του δημοσίου τομέα, μεταβάλλοντας τόσο την ουσία όσο και τη διαδικασία του δημόσιου σχεδιασμού και προγραμματισμού. Σε ουσιαστικό επίπεδο, η μεταβολή αυτή συνεπάγεται την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραμέτρων στο δημόσιο σχεδιασμό και προγραμματισμό, με απώτερο στόχο την ενιαία χάραξη και έκφραση της αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής πολιτικής. Αντίστοιχα, σε διαδικαστικό επίπεδο, η μεταβολή αυτή συνεπάγεται την προώθηση και εμπέδωση ενός εξωστρεφούς προτύπου σχεδιασμού και προγραμματισμού, που μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της οδηγίας για διαφάνεια, αξιοπιστία και ποιότητα της διαδικασίας εκτίμησης.

Στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας υπάγονται, σύμφωνα με το άρθρο 2 αυτής, τα σχέδια και προγράμματα που πληρούν σωρευτικώς τις ακόλουθες προϋποθέσεις : πρώτον, εκπονούνται ή/και εγκρίνονται από μία αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή εκπονούνται από μία αρχή προκειμένου να εγκριθούν, μέσω νομοθετικής διαδικασίας, από το Κοινοβούλιο ή την Κυβέρνηση και δεύτερον, απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων. Στα πιο πάνω σχέδια και προγράμματα περιλαμβάνονται και εκείνα που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και οι τροποποιήσεις τους.

Η διαδικασία στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, όπως προβλέπεται από τα άρθρα 5-9 της οδηγίας, περιλαμβάνει την εκπόνηση περιβαλλοντικής μελέτης, τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων με τις αρχές και το κοινό, καθώς και με άλλα κράτη-μέλη, τη λήψη αποφάσεων και την ενημέρωση σχετικά με την απόφαση.

Η οδηγία επιτρέπει στα κράτη-μέλη την ενσωμάτωση της ΣΠΕ σε υφιστάμενες διαδικασίες έγκρισης σχεδίων και προγραμμάτων (άρθρο 4), ενώ επιπροσθέτως ορίζει ότι τα κράτη-μέλη οφείλουν να μεριμνούν, κατά την ενσωμάτωση των απαιτήσεων της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, για την αποφυγή επαναλήψεων και αλληλοεπικαλύψεων εκτιμήσεων, ιδίως στις περιπτώσεις που οι

εκτιμήσεις αυτές πραγματοποιούνται σε διάφορα επίπεδα ενός ιεραρχημένου συνόλου σχεδίου και προγραμμάτων, όπως είναι το ισχύον στην Ελλάδα σύστημα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού (Ν. 2742/1999 και ν. 2508/1997). Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στις διαδικασίες «διαβούλευσης» με το κοινό και τις αρμόδιες αρχές. Η διαβούλευση συνιστά αναπόσπαστο μέρος της εκτίμησης και τα αποτελέσματα της πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη λήψη της απόφασης.

Δύο χρόνια και πλέον μετά τη λήξη της προθεσμίας, που είχε ορισθεί στην οδηγία ΣΠΕ για τη μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο (21 Ιουλίου 2004), εκδόθηκε η υπ' αρ. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.08.2006 ΚΥΑ των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (ΦΕΚ 1225 Β' /5.9.2006), με την οποία μεταφέρθηκε η οδηγία ΣΠΕ στο εσωτερικό μας δίκαιο.

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, σύμφωνα με την ΚΥΑ, σε διαδικασία ΣΠΕ, υπάγεται υποχρεωτικά η συντριπτική πλειονότητα των χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων που προβλέπονται από τους Ν. 2742/1999 και 2508/1997 και συγκεκριμένα τα Ειδικά και Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού, τα Ρυθμιστικά Σχέδια και τα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ (αλλά όχι οι πολεοδομικές μελέτες επέκτασης- αναθεώρησης και τα λοιπά πολεοδομικά σχέδια, όπως αυτά του Ν.Δ. του 1923). Σε διαδικασία ΣΠΕ υπάγονται επίσης διάφορες κατηγορίες παραγωγικών ζωνών που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία, όπως οι ΠΟΑΠΔ, οι ΠΟΤΑ και οι ΠΕΡΠΟ (αλλά όχι οι ΒΕΠΕ) καθώς και οι ΠΕΧΠ και τα ΣΟΑΠ του ν. 2742/1999.

Σε ότι αφορά δε τη διαδικασία που υιοθετήθηκε στην ΚΥΑ, πρέπει να παρατηρηθεί ότι αν και η οδηγία παρείχε σχετική ευχέρεια, ο εσωτερικός νομοθέτης επέλεξε την οδό της μη ενσωμάτωσης της ΣΠΕ στις υφιστάμενες διαδικασίες κατάρτισης των χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων, εισάγοντας κατ' ουσίαν ένα παράλληλο σύστημα μελετών και διαβουλεύσεων που αναπόφευκτα θα δημιουργήσει τριβές, καθυστερήσεις και θα αυξήσει το κόστος και το χρόνο κατάρτισης των χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων (Τζίνα Γιαννακούρου, www.sepox.gr/profess/imerides_erg/007_tz_giannak).

3.6 Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1967/2006 ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ.1967/2006 του Συμβουλίου θεσπίζει διάφορους κανόνες, που στοχεύουν, άμεσα ή έμμεσα, στη συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών ανησυχιών στη διαχείριση της αλιείας. Ορισμένες ειδικότερα διατάξεις προβλέπουν υποχρέωση θέσπισης επιπρόσθετων ζωνών προστασίας της αλιείας, τόσο στα χωρικά όσο και στα διεθνή ύδατα, ενώ άλλες διατάξεις απαγορεύουν τη χρήση συρόμενων αλιευτικών εργαλείων σε ορισμένα προστατευόμενα ενδιαιτήματα. Η Επιτροπή θεωρεί ότι όλα τα ανωτέρω μέτρα, που πρέπει να συμπεριληφθούν στα αναθεωρημένα σχέδια διαχείρισης, θα βοηθήσουν στη βελτίωση της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος από τις επιβλαβείς συνέπειες των αλιευτικών δραστηριοτήτων.

Από την έναρξη ισχύος της οδηγίας πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική – την οποία εξέδωσε το Συμβούλιο στις 14 Μαΐου 2008 μετά από συμφωνία, σε δεύτερη ανάγνωση, με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα κράτη μέλη, εντός του υπόψη πλαισίου, θα υποχρεούνται να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την επίτευξη ή τη διατήρηση καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων τους, το αργότερο μέχρι το έτος 2020. Ο στόχος της «καλής περιβαλλοντικής κατάστασης» θα προσδιοριστεί επιχειρησιακά σε αναφορά με σειρά περιγραφικών χαρακτηριστικών στο παράρτημα I της οδηγίας. Μεταξύ των χαρακτηριστικών αυτών υπάρχουν ορισμένα που απευθύνονται ειδικώς στις βιολογικές συνιστώσες του οικοσυστήματος, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικώς αξιοποιούμενων ιχθύων και οστρακόδερμων και των υπόλοιπων στοιχείων της θαλάσσιας διατροφικής αλυσίδας.

Η Επιτροπή αναμένει από τα κράτη μέλη να αξιολογήσουν τις πάσης φύσεως πιέσεις, λόγω των δραστηριοτήτων του ανθρώπου, στην αρχική εκτίμηση κατ' εφαρμογή του άρθρου 8 της οδηγίας, με βάση την οποία θα γίνει επεξεργασία περαιτέρω πλευρών των θαλάσσιων στρατηγικών τους. Στοιχείο τέτοιας εκτίμησης θα μπορούσε να είναι οι επιπτώσεις της αλίευσης με μηχανότρατες στα θαλάσσια ύδατα πλησίον της ακτής.

Επιπλέον, όσον αφορά τη διατήρηση της φύσης και της βιοποικιλότητας, με βάση τις οδηγίες για την περρωτή πανίδα και τους οικοτόπους (ενδιαιτήματα), τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν μέτρα για τη διατήρηση όλων των ειδών περρωτής πανίδας που απαντούν φυσικά στην επικράτειά τους, καθώς και να

διασφαλίζουν την ευνοϊκή κατάσταση από πλευράς διατήρησης για όλα τα άλλα είδη και ενδιαφέροντα κοινοτικού ενδιαφέροντος.

3.7 ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η γεωργία έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο αρνητικές όσο και θετικές. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) αποτελεί σημαντικό κινητήριο μοχλό για τον αγροτικό τομέα και επομένως μπορεί να επηρεάσει θετικά την περιβαλλοντική διαχείριση από τους αγρότες. Σταδιακά στην ΚΑΠ έχει ενσωματωθεί ένα ευρύ φάσμα αγροπεριβαλλοντικών μέσων πολιτικής. Ωστόσο, ο αντίκτυπός τους εξαρτάται γενικά από το πόσο αποτελεσματική είναι η εφαρμογή τους σε εθνικό επίπεδο. Μια γεωγραφική ανάλυση δείχνει ότι η επικάλυψη μεταξύ των περιοχών του δικτύου Natura 2000 και των αγροπεριβαλλοντικών προγραμμάτων θα μπορούσε να βελτιωθεί προκειμένου να επιτευχθούν σημαντικοί περιβαλλοντικοί στόχοι. Στο στάδιο αυτό, απαιτούνται μεγαλύτερες προσπάθειες όσον αφορά τη συλλογή δεδομένων και την αξιολόγηση της πολιτικής προκειμένου να αξιολογηθούν πλήρως οι περιβαλλοντικές συνέπειες της ΚΑΠ.

Το πρόγραμμα IRENA περιγράφει την αλληλεπίδραση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος στην (τότε) ΕΕ-15, βάσει 35 αγροπεριβαλλοντικών δεικτών. Δείχνει ότι η γεωργία έχει σημαντικές επιπτώσεις στο έδαφος και στους υδατικούς πόρους. Για παράδειγμα, η γεωργία είναι υπεύθυνη για το 50% περίπου της χρήσης υδάτων στη νότια Ευρώπη και συμβάλλει κατά 50% περίπου στη συνολική ρύπανση των ποταμών με άζωτο στην ΕΕ-15. Επίσης, είναι υπεύθυνη για το 10% περίπου των συνολικών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και για το 94% των εκπομπών αμμωνίας στην ΕΕ-15. Από την άλλη πλευρά, η γεωργία μπορεί επίσης να αποτελέσει μια ανανεώσιμη πηγή ενέργειας, π.χ. μέσω της παραγωγής βιοαερίου ή βιοντίζελ.

Επιπλέον, η γεωργία είναι πολύ σημαντική για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των τοπίων στην Ευρώπη. Μολονότι η εντατική γεωργία βλάπτει τη βιοποικιλότητα, οι πρακτικές εκτατικής καλλιέργειας μπορούν στην πραγματικότητα να βοηθήσουν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην Ευρώπη. Αυτό είναι εμφανές από την ανάλυση της χρήσης της γης στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 στην ΕΕ. Ένα σημαντικό ποσοστό των οικοτόπων σε αυτές τις προστατευόμενες περιοχές, ειδικότερα στις περιοχές της Μεσογείου, καθώς και σε ορεινές περιοχές, εξαρτάται από τις πρακτικές εκτατικής

καλλιέργειας. Για τη διατήρηση των συστημάτων εκτατικής καλλιέργειας σε τέτοιες περιοχές, απαιτείται συχνά στοχοθετημένη στήριξη πολιτικής.

Η επιτυχής ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων στην τομεακή πολιτική εξαρτάται από τρεις διαφορετικές πτυχές: τον προσεκτικό σχεδιασμό του πλαισίου πολιτικής, την ορθή εφαρμογή της πολιτικής, καθώς επίσης και την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της πολιτικής.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος όσον αφορά την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών πολιτικής (π.χ. προστασία των υδάτων, του εδάφους ή της βιοποικιλότητας) στην ΚΑΠ. Στα σχετικά εργαλεία της ΚΑΠ για την άσκησης πολιτικής της αγοράς περιλαμβάνονται οι περιβαλλοντικοί όροι για την ενίσχυση των εισοδημάτων («πολλαπλή συμμόρφωση»), την αγρανάπαυση και τις ενισχύσεις για ενεργειακές καλλιέργειες. Ωστόσο, τα σημαντικότερα μέτρα περιβαλλοντικής πολιτικής περιλαμβάνονται στο τμήμα της ΚΑΠ που αναφέρεται στην αγροτική ανάπτυξη. Περιλαμβάνουν αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα (στο πλαίσιο των οποίων οι αγρότες αποζημιώνονται για την εφαρμογή καλύτερης περιβαλλοντικής διαχείρισης), ενισχύσεις για περιβαλλοντικές επενδύσεις, ενίσχυση των αγροτών στις περιοχές του Natura 2000 και περιβαλλοντική κατάρτιση. Γενικά, το πλαίσιο πολιτικής της ΚΑΠ περιλαμβάνει ένα πολλά υποσχόμενο εύρος μέτρων. Ωστόσο, τα τελικά τους αποτελέσματα εξαρτώνται από την εστίαση των δημοσιονομικών πόρων, καθώς και από την εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο.

Η έκθεση αξιολόγησης του προγράμματος IRENA «Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην αγροτική πολιτική της ΕΕ» αναλύει την εφαρμογή των αγροπεριβαλλοντικών προγραμμάτων από δύο απόψεις : τη γεωγραφική στοχοθέτηση αυτών των μέσων πολιτικής στις περιοχές μέγιστης σπουδαιότητας από άποψη βιοποικιλότητας (περιοχές Natura 2000) και θετικά παραδείγματα εφαρμογής του.

Οι δείκτες για τους οποίους υπάρχουν σήμερα διαθέσιμα δεδομένα σε περιφερειακό επίπεδο περιλαμβάνουν : α) το «ποσοστό των τύπων οικοτόπων που εξαρτώνται από τη γεωργία στο Natura 2000, β) των «γεωργικών» τύπων οικοτόπων, γ) τις «περιοχές που καλύπτονται από αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα» και δ) τις «περιοχές βιολογικής γεωργίας». Η στατιστική ανάλυση δείχνει σε ποιο βαθμό τα αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα και η βιολογική γεωργία επικαλύπτονται με τις περιφέρειες όπου το ποσοστό των «γεωργικών» τύπων οικοτόπων στις περιοχές του

Natura 2000 είναι πολύ υψηλό. Εάν υπάρχει μεγάλη στατιστική επικάλυψη, τότε θεωρείται ότι υπάρχει καλή στοχοθέτηση του μέσου πολιτικής.

Η στατιστική ανάλυση δείχνει γεωγραφική σύνδεση μεταξύ των βασικών δεικτών. Αυτό σημαίνει ότι είναι αναγκαία η καλύτερη στοχοθέτηση της πολιτικής που αναλύεται (αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα και βιολογική γεωργία) στις περιοχές μέγιστης σπουδαιότητας από άποψη βιοποικιλότητας στην ΕΕ. Στο μέλλον θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στο θέμα αυτό, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η κατάλληλη διαχείριση των «γεωργικών» τύπων οικοτόπων στο δίκτυο Natura 2000.

Η αποτελεσματικότητα των αγροπεριβαλλοντικών προγραμμάτων (και άλλων μέτρων πολιτικής) δεν εξαρτάται μόνο από την κατάλληλη γεωγραφική στοχοθέτηση, αλλά και από τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και εφαρμογή του προγράμματος. Οι μελέτες περιπτώσεων που εξετάστηκαν από τον ΕΟΠ παρέχουν θετικά παραδείγματα. Ωστόσο, άλλες μελέτες δείχνουν ότι τα αποτελέσματα των υφιστάμενων αγροπεριβαλλοντικών προγραμμάτων στη βιοποικιλότητα μπορεί να είναι ιδιαίτερα ανομοιογενή. Επομένως, είναι σημαντικό να υποστηριχθεί η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ στο πλαίσιο αυτό.

Τα αποτελέσματα του πλαισίου αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής της ΚΑΠ καθώς και η εφαρμογή του πρέπει να αξιολογούνται μέσω της παρακολούθησης των γεωργικών και περιβαλλοντικών τάσεων. Σχεδόν το ένα τρίτο των δεικτών του προγράμματος IRENA υποστηρίζονται από περιφερειακά δεδομένα τα οποία δείχνουν τον τύπο και την περιφερειακή κατανομή των αγροπεριβαλλοντικών ζητημάτων σε ολόκληρη την ΕΕ.

Ωστόσο, πολλοί από τους αγροπεριβαλλοντικούς δείκτες του IRENA σχετικά με τις γεωργικές πιέσεις, την περιβαλλοντική κατάσταση ή την εφαρμογή των μέσων πολιτικής δεν υποστηρίζονται επαρκώς από δεδομένα, ιδίως σε περιφερειακό γεωγραφικό επίπεδο. Αυτό σημαίνει ότι η ανάλυση των πιθανών αποτελεσμάτων της αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής σε άλλα περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως η ρύπανση με θρεπτικές ουσίες ή η διάβρωση του εδάφους, δεν είναι επί του παρόντος εφικτή σε επίπεδο ΕΕ.

Η κοινή αγροτική πολιτική της ΕΕ παρέχει μια σημαντική ευκαιρία ώστε να βελτιωθεί η περιβαλλοντική διαχείριση στον γεωργικό τομέα, καθώς το αγροτικό εισόδημα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τις ενισχύσεις της ΚΑΠ. Ωστόσο, η ευκαιρία αυτή μπορεί να γίνει πραγματικότητα μόνο όταν τα σχετικά μέτρα πολιτικής

είναι καλά στοχοθετημένα από γεωγραφική άποψη, διαθέτουν επαρκείς πόρους και εφαρμόζονται αποτελεσματικά. Εφόσον αυτά ισχύουν, τότε η ΚΑΠ μπορεί επίσης να συμβάλλει στην επίτευξη άλλων κοινοτικών περιβαλλοντικών στόχων, όπως η προστασία της βιοποικιλότητας μέσω του δικτύου Natura 2000. Μια καλά στοχοθετημένη και αποτελεσματική ως προς το κόστος προσέγγιση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στην ΚΑΠ δεν εξασφαλίζεται αυτόματα. Οποιαδήποτε προσέγγιση όσον αφορά τη χρήση της αγροτικής πολιτικής για την προστασία του περιβάλλοντος θα πρέπει να υποστηρίζεται από ενδεδειγμένη περιβαλλοντική παρακολούθηση και αποτελεσματική αξιολόγηση πολιτικής. Μόνο τότε μπορούν να λαμβάνονται αποφάσεις πολιτικής που θα παρέχουν τα υψηλότερα περιβαλλοντικά οφέλη σε συνάρτηση με τους σημαντικούς δημόσιους πόρους που διατίθενται για την ΚΑΠ. Περαιτέρω επενδύσεις εξακολουθούν να είναι αναγκαίες για την περιβαλλοντική παρακολούθηση και την αξιολόγηση πολιτικής, έτσι ώστε οι φορείς χάραξης πολιτικής να λαμβάνουν αποφάσεις βάσει καλύτερης ενημέρωσης.

Από την έκθεση του ΕΟΠ «Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην αγροτική πολιτική της ΕΕ», μπορούν να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα τα οποία συνδέονται με τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση της πολιτικής :

- 1) Η αγροτική πολιτική της ΕΕ παρέχει μια σημαντική ευκαιρία για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής διαχείρισης στον γεωργικό τομέα. Ως δημόσιος πόρος, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά ώστε να μεγιστοποιηθούν τα περιβαλλοντικά οφέλη.
- 2) Ο σχεδιασμός της ΚΑΠ περιλαμβάνει, σήμερα, ένα ευρύ φάσμα αγροπεριβαλλοντικών μέσων πολιτικής, τα οποία μπορούν να υποστηρίξουν την εφαρμογή ευρύτερων περιβαλλοντικών πολιτικών, όπως το Natura 2000. Τα αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα, για παράδειγμα, μπορούν να βοηθήσουν τη διατήρηση των πρακτικών εκτατικής καλλιέργειας στις περιοχές του Natura 2000. Τέτοιες πρακτικές είναι συχνά σημαντικές για τη διατήρηση της οικολογικής ποιότητας των «γεωργικών» τύπων οικοτόπων στις περιοχές αυτές.
- 3) Η αποτελεσματικότητα ιδίως των αγροπεριβαλλοντικών προγραμμάτων εξαρτάται από την εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο και από τη γεωγραφική στοχοθέτηση. Η ανάλυση των δημοσιονομικών δαπανών στις διάφορες περιφέρειες της ΕΕ-15 δείχνει ότι η στοχοθέτηση των αγροπεριβαλλοντικών προγραμμάτων σε περιοχές γεωργικών εκτάσεων υψηλής φυσικής αξίας, ιδίως εκείνων που εντάσσονται στο δίκτυο Natura 2000, θα μπορούσε να βελτιωθεί.

4) Τα τρέχοντα δεδομένα και οι δείκτες δεν επαρκούν για την ορθή αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ΚΑΠ. Απαιτείται η επένδυση επαρκών πόρων στη συλλογή δεδομένων και στην αξιολόγηση της πολιτικής, έτσι ώστε να μπορεί να εκτιμηθεί αν οι πολιτικές που υποστηρίζουν την περιβαλλοντική ολοκλήρωση είναι αποτελεσματικές ή αποδοτικές. Τέτοιες προσπάθειες αξιολόγησης είναι σημαντικές προκειμένου να εξασφαλιστεί καλύτερη απόδοση των πόρων που διατίθενται στα βασικά μέτρα αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής (www.eea.europa.eu).

3.8 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Το 2008 η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε ψήφισμα για την ευρωπαϊκή στρατηγική στα θέματα της βιοποικιλότητας και της βιοασφάλειας με το ακόλουθο περιεχόμενο : «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24ης Απριλίου 2008 σχετικά με την προπαρασκευή των συναντήσεων COP-MOP για τη βιολογική ποικιλότητα και τη βιοασφάλεια στη Βόννη (Γερμανία) (2009/C 259 E/13).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, έχοντας υπόψη την 9η Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών (COP9) της Σύμβασης των ΗΕ για τη Βιολογική Ποικιλότητα (CBD) που πρόκειται να πραγματοποιηθεί από τις 19 έως τις 30 Μαΐου 2008 στη Βόννη (Γερμανία), έχοντας υπόψη την 4η συνάντηση των Συμβαλλομένων Μερών (MOP4) του Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης για τη Βιοασφάλεια (BSP) που πρόκειται να πραγματοποιηθεί από τις 12 έως τις 16 Μαΐου 2008 στη Βόννη (Γερμανία), έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 22ας Μαΐου 2007 σχετικά με την ανάλυση της απώλειας της βιοποικιλότητας έως το 2010(1) EE C 102 E, 24.4.2008, σ. 117. (1), έχοντας υπόψη το άρθρο 108 παράγραφος 5 του Κανονισμού του, λαμβάνοντας υπόψη ότι η CBD είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια συμφωνία για την προστασία της βιοποικιλότητας, η οποία αντιμετωπίζει το θέμα της διαφύλαξης και της αειφόρου χρήσης της βιοποικιλότητας και της δίκαιης και ισότιμης κατανομής των ωφελημάτων που απορρέουν από τη χρήση γενετικών πόρων, λαμβάνοντας επίσης υπόψη ότι έχει ήδη υπογραφεί από 190 συμβαλλόμενα μέρη, στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα 27 κράτη μέλη και η Ευρωπαϊκή Ένωση, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα συμβαλλόμενα μέρη της CBD έχουν δεσμευθεί να μειώσουν σημαντικά το ρυθμό απώλειας της βιοποικιλότητας έως το 2010 και να δημιουργήσουν ένα παγκόσμιο δίκτυο προστατευομένων περιοχών στην ξηρά έως το 2010 και στη θάλασσα έως το 2012, λαμβάνοντας υπόψη ότι η αξιοπιστία της CBD θα εξαρτηθεί από την ικανότητά της να επιτύχει τους στόχους αυτούς, λαμβάνοντας υπόψη ότι η

αξιοπιστία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο της CBD, υπονομεύεται από την ανεπαρκή εφαρμογή των εσωτερικών νομοθετικών πράξεων και πολιτικών για τη βιοποικιλότητα, όπως οι οδηγίες για τα πτηνά (2) ΕΕ L 103, 25.4.1979, σ. 1. Οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία με την οδηγία 2006/105/ΕΚ (ΕΕ L 363, 20.12.2006, σ. 368). (2) και τους οικοτόπους(3) ΕΕ L 206, 22.7.1992, σ. 7. Οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία με την οδηγία 2006/105/ΕΚ. (3), την ανεπαρκή ανάληψη δράσης προς επίτευξη της δέσμευσης για ανάλυση της βιοποικιλότητας στο έδαφος της έως το 2010, την απροθυμία της για έναρξη διαπραγματεύσεων βάσει κειμένου για ένα νομικά δεσμευτικό μέσο σχετικά με την πρόσβαση και τον μερισμό των ωφελημάτων και την απροθυμία της να προβλέψει νέους συμπληρωματικούς χρηματοδοτικούς πόρους που θα προορίζονται ειδικά για την εφαρμογή της CBD σε αναπτυσσόμενες χώρες, λαμβάνοντας υπόψη ότι η απώλεια της βιοποικιλότητας στα δάση, οι ρυθμοί αποδάσωσης και η κλιματική κρίση έχουν πάρει τέτοιες διαστάσεις, που η λήψη σημαντικών μέτρων για την αντιμετώπιση της αποδάσωσης και της υποβάθμισης των δασών δεν είναι δυνατόν να περιμένει έως την περίοδο μετά το 2012, λαμβάνοντας υπόψη ότι υπάρχουν σημαντικά κενά στην υλοποίηση των προγραμμάτων εργασίας της CBD, που πρέπει να καλυφθούν, λαμβάνοντας υπόψη ότι κατά την τελευταία COP της CBD σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά την ενίσχυση του ρόλου των αντιπροσώπων των αυτοχθόνων λαών και των τοπικών κοινοτήτων στις περαιτέρω διαπραγματεύσεις σχετικά με την πρόσβαση και τον μερισμό των ωφελημάτων, καθώς και το δικαίωμά τους να καθορίζουν προτεραιότητες στο έδαφός τους όπως ορίζεται στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών, λαμβάνοντας υπόψη ότι η τελευταία COP της CBD κάλεσε τα συμβαλλόμενα μέρη να ενισχύσουν τις προσπάθειές τους για βελτίωση της επιβολής της νομοθεσίας για τα δάση και για αντιμετώπιση του σχετικού εμπορίου, λαμβάνοντας υπόψη ότι η τελευταία COP της CBD επαναβεβαίωσε την εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης σε σχέση με τις τεχνολογίες περιορισμού της γενετικής χρήσης (GURTs) και συνέστησε να μην εγκριθούν επιτόπου δοκιμές και εμπορική χρήση, εκτιμώντας ότι η αλλαγή του κλίματος θα επιδεινώσει περαιτέρω την κατάσταση σχετικά με την παγκόσμια βιολογική ποικιλότητα, οδηγώντας σε υποβάθμιση οικοσυστημάτων και εξαφάνιση ειδών και σε δευτερογενή αντίκτυπο στην ανθρώπινη ανάπτυξη και την εξάλειψη της φτώχειας, λαμβάνοντας υπόψη ότι εκτιμάται ότι περίπου το 20% των παγκόσμιων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα προκαλούνται από την αποδάσωση και την

υποβάθμιση των δασών, λαμβάνοντας υπόψη ότι η CBD και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS) προσφέρουν το διεθνές νομικό πλαίσιο που διέπει την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος συνολικά, ενώ εξακολουθεί να μην υπάρχει προεξάρχουσα νομικά δεσμευτική συμφωνία που θα εξασφάλιζε την συνεπή εφαρμογή των υφιστάμενων δεσμεύσεων σε όλες τις θαλάσσιες περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών υδάτων των ανοικτών θαλασσών, λαμβάνοντας υπόψη ότι η CBD διαδραματίζει κεφαλαιώδη ρόλο στη στήριξη των εργασιών της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών (UNGA) για τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές που ευρίσκονται πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας παρέχοντας επιστημονικές και, όπου είναι απαραίτητο, τεχνικές πληροφορίες και συμβουλές σχετικά με τη θαλάσσια βιοποικιλότητα,

1. εκφράζει τη βαθιά ανησυχία του για τη συνεχιζόμενη απώλεια της βιοποικιλότητας και για το συνεχώς αυξανόμενο οικολογικό αποτύπωμα της ΕΕ, του οποίου ο αντίκτυπος στην βιοποικιλότητα εκτείνεται πολύ πέραν των συνόρων της ΕΕ,
2. καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να αναλάβουν ηγετική και αποφασιστική δράση συμφωνώντας και διευκολύνοντας συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία της βιοποικιλότητας, τόσο εγχωρίως όσο και διεθνώς,
3. καλεί τα κράτη μέλη, την Επιτροπή και τα λοιπά συμβαλλόμενα μέρη της CBD να συστήσουν διεθνή επιστημονική επιτροπή για τη βιοποικιλότητα για να συμβουλευεί τα συμβαλλόμενα μέρη και να καταρτίσει ολοκληρωμένη παγκόσμια χαρτογράφηση με τις περιοχές υψηλής προστατευτικής αξίας,
4. αναγνωρίζει τη συνεισφορά του ευρωπαϊκού δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 ως ακρογωνιαίο λίθο των προσπαθειών της ΕΕ να εκπληρώσει τις διεθνείς και εσωτερικές δεσμεύσεις της στον τομέα της βιοποικιλότητας και ως σημαντικότερη συνεισφορά στο παγκόσμιο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών, καλεί περαιτέρω την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν πλήρη εφαρμογή των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικοτόπους και αντιτάσσεται κατηγορηματικά σε κάθε προσπάθεια αποδυνάμωσης της προστασίας που παρέχουν οι εν λόγω οδηγίες,
5. θεωρεί ότι η συζήτηση, με αφορμή τη Σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος (UNFCCC), σχετικά με τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από την αποδάσωση και την υποβάθμιση των δασών σε αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να διαπνέεται από τη CBD και να εξασφαλίζει τη συνέπεια με τους στόχους της CBD και το στόχο διαφύλαξης της δασικής βιοποικιλότητας,

6. ζητεί επίσης να ενισχυθούν οι προσπάθειες για τη βελτίωση των συνεργιών μεταξύ της CBD, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης (UNCCD) και της UNFCCC στους τομείς του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής και της προσαρμογής σε αυτήν LE4 7/E952C Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 259 E/75 Πέμπτη, 24Απριλίου 2008,

7. ζητεί επιμόνως από την Επιτροπή και τα κράτη μέλη : να εξασφαλίσουν ότι οι αποφάσεις της COP 9 είναι προσανατολισμένες στην υλοποίηση του προγράμματος εργασίας της CBD για τις προστατευόμενες περιοχές και στην ενίσχυση της υλοποίησης ενόψει των στόχων του 2010 και ιδίως του προγράμματος εργασίας της CBD για τη δασική βιοποικιλότητα, να στηρίζουν οικονομικά την πρωτοβουλία LifeWeb η οποία έχει ως στόχο τον συνδυασμό εθελοντικών δεσμεύσεων ενδιαφερομένων μερών για τον καθορισμό και τη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών με εθελοντικές δεσμεύσεις από χορηγούς για να εξασφαλισθεί στοχευμένη χρηματοδότηση και συγχρηματοδότηση, να διαδραματίσουν κορυφαίο ρόλο στις διαπραγματεύσεις για τη θέσπιση δίκαιου και ισότιμου, νομικά δεσμευτικού διεθνούς καθεστώτος σχετικά με την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και τον μερισμό των ωφελημάτων (ABS) που απορρέουν από τη χρήση τους· θεωρεί ότι έχει ουσιαστική σημασία να πραγματοποιήσει η COP 9 πρόοδο στον προσδιορισμό των βασικών στοιχείων του διεθνούς καθεστώτος ABS, και να εγγυηθεί την πλήρη συμμόρφωση με την εθνική νομοθεσία στις χώρες-παρόχους ώστε να εξασφαλισθούν αποτελεσματικά μέτρα εναντίον της βιοπειρατείας· να ενισχύσουν τις συνέργιες και τους δεσμούς μεταξύ της UNFCCC και της CBD με στόχο τη μεγιστοποίηση των κοινών ωφελημάτων όσον αφορά τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, την προστασία της βιοποικιλότητας και την αειφόρο ανθρώπινη ανάπτυξη, να θεωρήσουν ότι η επίτευξη της διαφύλαξης και της αειφόρου χρήσης της βιοποικιλότητας πρέπει να συγκαταλέγεται στις κορυφαίες προτεραιότητες της COP 9, να μεριμνήσουν ώστε να αναγνωρισθεί ότι η αποτελεσματική διαχείριση και χρηματοδότηση των προστατευόμενων περιοχών και του δικτύου τους αποτελεί ζωτική ανάγκη, καθώς και να θεσπισθούν καινοτόμοι και μόνιμοι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί, δεδομένου ότι συμβάλλουν στη διαφύλαξη και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας, να διενεργήσουν ανάλυση του αντίκτυπου στην ΕΕ σχετικά με την ξηρασία και την έλλειψη νερού που προκαλεί η αλλαγή του κλίματος και τις επιπτώσεις της στους φυσικούς οικοτόπους της άγριας πανίδας και χλωρίδας, με επισήμανση των περιοχών όπου φτιάχνουν τις φωλιές τους τα αποδημητικά πουλιά και με προώθηση της

διεθνούς συνεργασίας για την προστασία των μεταναστευτικών πτηνών και των εποχιακών υγροτόπων που τους προσφέρουν νερό και τροφή, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να καλέσει τα συμβαλλόμενα μέρη να αρχίσουν συζήτηση και να συμφωνήσουν κοινές αρχές και κριτήρια για την καλή διαχείριση των δασών, αξιοποιώντας την πρόοδο που ήδη έχει σημειωθεί σε διάφορες περιφερειακές διαδικασίες Επιβολής της Δασικής Νομοθεσίας, Διαχείρισης και Εμπορίου (FLEG/T) και στη Συνθήκη του Αμαζονίου, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να συμφωνήσει την έναρξη συζητήσεων μεταξύ των συμβαλλομένων μερών προκειμένου να συμφωνηθεί παγκόσμιος μηχανισμός για τη ρύθμιση της δασικής εκμετάλλευσης και της εμπορίας ξυλείας, με στόχο την καταπολέμηση της παράνομης υλοτόμησης και την προώθηση της αειφόρου χρήσης των δασικών πόρων, και ώστε η COP 9 να καλέσει τα συμβαλλόμενα μέρη να θεσπίσουν εθνικές νομοθετικές διατάξεις που εμποδίζουν τη διάθεση στην αγορά ξυλείας και προϊόντων ξύλου που προέρχονται από παράνομη και καταστρεπτική υλοτόμηση, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να συστήσει στα συμβαλλόμενα μέρη να ενσωματώσουν εντονότερα στις εθνικές στρατηγικές και τα προγράμματα δράσης τους για τη βιοποικιλότητα (NBSAP) και στα εθνικά δασικά προγράμματά τους και σε άλλες δραστηριότητες σχετικά με τα δάση τόσο τις πτυχές του αντίκτυπου της αλλαγής του κλίματος στη δασική βιοποικιλότητα όσο και δραστηριότητες αντίδρασης, και παράλληλα να υποστηρίξουν την έρευνα για την καλύτερη κατανόηση του αντίκτυπου της αλλαγής του κλίματος στη δασική βιοποικιλότητα, να μεριμνήσουν για την επιτάχυνση της εφαρμογής των υφιστάμενων δεσμεύσεων για καλύτερη διαφύλαξη και αειφόρο διαχείριση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας, με στόχο την προστασία της θαλάσσιας βιοποικιλότητας από καταστρεπτικές πρακτικές, LE9 002.01.92C 259E/76 EL Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 29.10.2009 Πέμπτη, 24 Απριλίου 2008, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να εγκρίνει την προτεινόμενη δέσμη επιστημονικών κριτηρίων για τον προσδιορισμό των θαλάσσιων περιοχών που χρήζουν προστασίας και για τη δημιουργία αντιπροσωπευτικών δικτύων θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών, όπως συνιστάται από το Εργαστήριο Εμπειρογνομώνων για τα Οικολογικά Κριτήρια και τα Συστήματα Βιογεωγραφικής Ταξινόμησης για τις Θαλάσσιες Περιοχές που Χρήζουν Προστασίας, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να συστήσει στα συμβαλλόμενα μέρη να συνεργασθούν στην κατεύθυνση μιας προσέγγισης ολοκληρωμένης διαχείρισης για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα σε περιοχές που βρίσκονται πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας, ούτως ώστε να εφαρμοσθούν τα

συμπεφωνημένα κριτήρια και να επεκταθούν τα εθνικά και περιφερειακά δίκτυα θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών στα διεθνή ύδατα εκτός εθνικής δικαιοδοσίας, να ενθαρρύνουν τα κράτη να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για μια συμφωνία εφαρμογής της UNCLOS για την προστασία της θαλάσσιας βιοποικιλότητας σε περιοχές πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας, ώστε να εξασφαλισθεί μακροπρόθεσμα η ολοκληρωμένη διαχείριση, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να εγκρίνει μια τελική απόφαση για την απαγόρευση όλων των τεχνολογιών περιορισμού (GURTs) και να συμφωνήσουν μορατόριουμ για την αποδέσμευση στο περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των επιτοπίων δοκιμών, καθώς και για την εμπορική χρήση γενετικά τροποποιημένων δένδρων, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να καταστήσει διαθέσιμες τις συστάσεις για τη θαλάσσια και την παράκτια βιοποικιλότητα του προαναφερομένου Εργαστηρίου Εμπειρογνομόνων στην Ad Hoc ανεπίσημη ομάδα εργασίας ανοικτής σύνθεσης της UNGA, να διαδραματίσουν κορυφαίο ρόλο στη συνάντηση των συμβαλλόμενων μερών του Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης, ούτως ώστε να εξασφαλισθεί ένα νομικά δεσμευτικό καθεστώς ευθύνης με ευρύ πεδίο εφαρμογής, να μεριμνήσουν ώστε η COP 9 να μελετήσει κατεπειγόντως το θέμα των αρνητικών συνεπειών της παραγωγής βιομάζας για ενέργεια, ιδίως δε της παραγωγής αγροκαυσίμων, τόσο στη βιοποικιλότητα όσο και στις γηγενείς και τοπικές κοινότητες, να προωθήσουν την πλήρη υλοποίηση των κατευθυντήριων αρχών της CBD για τα ξένα χωροκατακτητικά είδη και, για το σκοπό αυτό, να θεσπίσουν κοινοτική νομοθεσία που να εξασφαλίζει την σφαιρική αντιμετώπιση των απειλών που δημιουργούν τα ξένα χωροκατακτητικά είδη για τους οικοτόπους και τα είδη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να προωθήσουν την υλοποίηση του προγράμματος εργασίας για τις προστατευόμενες περιοχές, ιδιαιτέρως δε τον στόχο 2.2 ο οποίος αποβλέπει στην ενίσχυση και διασφάλιση της συμμετοχής των αυτοχθόνων και τοπικών κοινοτήτων και των σχετικών ενδιαφερομένων στον καθορισμό και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης μέτρων ευαισθητοποίησης για δραστηριότητες μετριασμού και προσαρμογής και για την αύξηση της συνεργασίας μεταξύ διοικήσεων και κτηματιών, να ενθαρρύνουν και υποστηρίξουν συστήματα πιστοποίησης για την αειφόρο δασοπονία και για διάφορες καλλιέργειες, συμπεριλαμβανομένων των βιοκαυσίμων, και τη δενδροφύτευση σε κτηνοτροφικές περιοχές,

8. επικροτεί την πρωτοβουλία της COP9 να θεσπίσει διάλογο υψηλού επιπέδου με τους βουλευτές και εκφράζει την υποστήριξή του στην ιδέα συμμετοχής των

βουλευτών ως σημαντικής ομάδας στην αποτελεσματική εφαρμογή των τριών στόχων της Σύμβασης,

9. αναθέτει στον Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα στο Συμβούλιο, στην Επιτροπή και στις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των συμβαλλομένων μερών της CBD» (http://www.eea.europa.eu/el/publications/briefing_2006_1/at_download/file).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα πλούσια χλωρίδα και πανίδα, καθώς και μεγάλη ποικιλία τοπίων και οικοσυστημάτων. Σημαντική έκταση της χώρας έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000, το οποίο περιλαμβάνει 163 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (Οδηγία 79/409/ΕΚ) και 239 Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (Οδηγία 92/43/ΕΚ). Στον ελληνικό κατάλογο των περιοχών του Natura 2000 εντάχθηκε το σύνολο σχεδόν των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ήτοι εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση, υγρά τοπία Ramsar, κλπ. Συγκεκριμένα το 21.0 % της χερσαίας έκτασης της χώρας και το 5,5% της έκτασης των χωρικών της υδάτων έχει ενταχθεί στο οικολογικό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών Natura 2000. Μέχρι σήμερα έχει κατοχυρωθεί θεσμικά το 17% της έκτασης των περιοχών του Δικτύου, ενώ έχουν συγκροτηθεί 27 Φορείς Διαχείρισης, οι αρμοδιότητες των οποίων καλύπτουν το 30% της έκτασης του Δικτύου.

Όμως, παρά την ένταξη σημαντικού ποσοστού της έκτασης της χώρας στο Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 και τη θεσμική κατοχύρωση ορισμένων από αυτές, ποικίλα φυσικά οικοσυστήματα (χερσαία, υδροτοπικά και θαλάσσια) του Δικτύου εξακολουθούν να υποβαθμίζονται, λόγω της σημειακής και διάχυτης ρύπανσης, της υπερεκμετάλλευσης των πόρων και του πλημμελούς ελέγχου των χρήσεων γης. Παράλληλα, δεν έχουν ακόμη θεσπισθεί συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία ειδών προτεραιότητας, που διαβιούν εκτός των περιοχών του Δικτύου Natura 2000.

Οι Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών δεν λειτουργούν ακόμη ικανοποιητικά στο σύνολό τους και για την πλειοψηφία των περιοχών αυτών εκκρεμεί η σύνταξη και η εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης με σκοπό την προστασία του βιολογικού αποθέματός τους. Επίσης δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη η κήρυξη περιοχών ως προστατευόμενων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ούτε η εκπόνηση των απαιτούμενων Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ). Η άρση των προβλημάτων αυτών στο πλαίσιο της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος βάσει της Κοινοτικής και Εθνικής νομοθεσίας αποτελούν μακροπρόθεσμες ανάγκες για τη χώρα.

Η Ελλάδα, αν και χώρα μικρή σε έκταση, παρουσιάζει αξιοσημείωτη βιοποικιλότητα, ενώ, σε ό,τι αφορά στο ποσοστό ενδημικών ειδών χλωρίδας, έρχεται πρώτη στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο. Το ανάγλυφο του εδάφους της χώρας, σε συνδυασμό με τη μακρόχρονη άσκηση ήπιων ανθρώπινων δραστηριοτήτων (γεωργία, κτηνοτροφία), έχουν δημιουργήσει μια εντυπωσιακή ετερογένεια τοπίων. Παράλληλα, το ελληνικό έδαφος φιλοξενεί ένα μοναδικό και εξαιρετικά ποικίλο μνημειακό απόθεμα, όπου πάνω από 3000 αρχαιολογικοί και ιστορικοί χώροι, οι οποίοι τυγχάνουν ειδικών μέτρων προστασίας, είναι διάσπαρτοι στην ελληνική ύπαιθρο. Ως βασική ανάγκη για τη χώρα παραμένει η διατήρηση της βιοποικιλότητας δεδομένου ότι η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και οι επιμέρους θεματικές Στρατηγικές βρίσκονται στο στάδιο της οριστικής διαμόρφωσης, ενώ εκκρεμεί και ο σχεδιασμός ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης της κατάστασης και των τάσεων της βιοποικιλότητας.

4.2 ΑΡΘΡΟ 24 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Στην κορυφή της πυραμίδας των κανόνων δικαίου βρίσκεται το ισχύον Σύνταγμα του 1975/1986/2001. Σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, το διεθνές δίκαιο υπερέχει έναντι των κοινών νόμων και συνεπώς, οι διεθνείς περιβαλλοντικές συμβάσεις υπερέχουν έναντι αντίθετης εθνικής νομοθεσίας. Ειδικότερα, το Σύνταγμα περιέλαβε, για πρώτη φορά σε συνταγματικό κείμενο, διάταξη για την προστασία του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με το άρθρο 24, εξαγγέλλεται η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ενώ το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για τη διαφύλαξή του. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το έτος 2001, καθιερώνεται ατομικό δικαίωμα στο περιβάλλον, καθώς προστίθεται στη διάταξη αυτή ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί και δικαίωμα του καθενός. Επίσης, για πρώτη φορά καθιερώνεται συνταγματικά η αρχή της αειφορίας.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στα δάση και στις δασικές εκτάσεις (άρθρο 24 παρ. 1 εδ. γ, δ και ε), στο οικιστικό περιβάλλον (άρθρο 24 παρ. 2 και 5) και στο πολιτιστικό περιβάλλον (άρθρο 24 παρ. 6). Το συνταγματικό δικαίωμα στο περιβάλλον, κατ' αρχήν, μπορεί να συγκρούεται και με άλλα συνταγματικά δικαιώματα, όπως είναι το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, το δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας και ανάπτυξης. Ωστόσο, η προστασία του περιβάλλοντος, ως προστατευόμενο έννομο αγαθό,

υπόκειται σε στάθμιση και αξιολόγηση, ιδίως όταν υπάρχει σύγκρουση με άλλα συνταγματικά δικαιώματα.

Το Σύνταγμα ακολουθούν ιεραρχικά οι διεθνείς συνθήκες που έχουν επικυρωθεί από την Ελλάδα, ενώ έπονται οι νόμοι, που ψηφίζονται από τη Βουλή και θα πρέπει να βρίσκονται σε συμμόρφωση με το Σύνταγμα και τις διεθνείς συνθήκες. Τέλος, τους νόμους ακολουθούν τα Προεδρικά Διατάγματα, οι Υπουργικές Αποφάσεις κ.λπ.

4.3 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

Ο Νόμος 1650/1986 αποτελεί το βασικό νομοθέτημα για την προστασία του περιβάλλοντος στην ελληνική έννομη τάξη και έχει ως σκοπό τη θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και την καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας επίπεδο μέσα στο οποίο θα προστατεύεται η υγεία του και θα ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Ειδικότερη αναφορά γίνεται στην προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες, τα οποία κατατάσσονται σε κατηγορίες ανάλογα με το αν απαιτείται έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Στη συνέχεια, σε ό,τι αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, περιλαμβάνονται μέτρα προστασίας της ατμόσφαιρας, των νερών και του εδάφους από τις διάφορες μορφές ρύπανσης, καθώς και ειδικά μέτρα για την προστασία από το θόρυβο, τη ραδιενέργεια, τα απόβλητα και τις επικίνδυνες ουσίες. Σχετικά με την προστασία της φύσης και του τοπίου, λαμβάνονται μέτρα προστασίας των ευαίσθητων οικοσυστημάτων, της άγριας χλωρίδας και πανίδας και των βιοτόπων τους, τα οποία αντιμετωπίζονται ως συστατικά στοιχεία των οικοσυστημάτων που προστατεύονται.

Από την άλλη πλευρά, ο Δασικός Κώδικας (ΝΔ 86/69) προβλέπει την απαγόρευση της αιχμαλωσίας, μεταφοράς, εισαγωγής και εξαγωγής των εγχώριων ωδικών πτηνών/ζωντανών θηραμάτων και κυρώσεις για τη λαθροθηρία. Επίσης, ο Αλιευτικός Κώδικας (ΠΔ 420/70) προβλέπει : α) όρους/περιορισμούς στην αλιεία και ανάλογες κυρώσεις και β) την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για την προστασία των ιχθυοαποθεμάτων και άλλων υδρόβιων ειδών και την ισορροπία των υδάτινων οικολογικών συστημάτων. Τέλος, το ΠΔ 67/81 κηρύσσει 775 είδη αυτοφυούς χλωρίδας και 225 είδη άγριας πανίδας και επιβάλλει απαγορεύσεις κακοποίησης,

4.4 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

4.4.1 ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΥΤΟΥ ΣΤΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλομορφία των εδαφικών και κλιματικών συνθηκών και σχετική γεωγραφική απομόνωση πολλών περιοχών της ηπειρωτικής ενδοχώρας και των νησιών. Το περιβάλλον αυτό αξιοποίησαν οι Έλληνες αγρότες αναπτύσσοντας μια πολυτυπία παραγωγικών συστημάτων στα οποία συναντώνται ένας μεγάλος αριθμός τοπικών ποικιλιών καλλιεργούμενων φυτικών ειδών, καθώς και εκτροφών φυλών αγροτικών ζώων. Στη διάρκεια αυτής της αργόσυρτης εξέλιξης η βιοποικιλότητα του αγροτικού χώρου εμπλουτίστηκε από την εισαγωγή και την παραγωγική εκμετάλλευση εισαχθέντων μη αυτοχθόνων ειδών.

Οι μείζονες μετασχηματισμοί του αγροτικού χώρου που άρχισαν στο μεσοπόλεμο και κυριάρχησαν μετά το 1950, με κύρια χαρακτηριστικά την επέκταση της εντατικής γεωργίας στις πεδινές και ορισμένες ημιορεινές-ορεινές (οροπέδια) περιοχές και την ανατροπή της ισορροπίας μεταξύ φυτικής και ζωικής παραγωγής, σε βάρος της τελευταίας, είχαν σαν αποτέλεσμα τη μείωση της βιοποικιλότητας, τις αλλοιώσεις των παραδοσιακών αγροτικών τοπίων και τη φυσική υποβάθμιση τόσο των υπό εκμετάλλευση όσο και των γειτνιαζόντων προς αυτά οικοσυστημάτων. Το μη ευνοϊκό φυσικό περιβάλλον και οι διαρθρωτικές αδυναμίες των υπόλοιπων ορεινών και ημιορεινών μειονεκτικών περιοχών απέτρεψαν την επέκταση και σε αυτές του μοντέλου της εντατικής γεωργίας. Αντί του τελευταίου, αναπτύχθηκε στις εν λόγω περιοχές ένας πλούτος ενδιάμεσων αγροτικών συστημάτων μεταξύ αφενός της σύγχρονης, εντατικής, πεδινής και αφετέρου της παραδοσιακής, εκτατικής, ορεινής γεωργίας και κτηνοτροφίας. Η προκύψασα ετερογένεια του αγροτικού χώρου από την άποψη των συναντώμενων σήμερα παραγωγικών τύπων ερμηνεύει και την αξιολογη βιοποικιλότητα που χαρακτηρίζει ακόμη και μετά από μισό αιώνα εντατικού γεωργικού εκσυγχρονισμού τα ελληνικά αγροοικοσυστήματα.

Η επέκταση του μοντέλου της εντατικής γεωργίας στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές θεωρήθηκε ως το κύριο αίτιο της μείωσης της βιοποικιλότητας στα ελληνικά

αγροοικοσυστήματα. Ένας άλλος εξίσου σημαντικός παράγων μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι οι επιπτώσεις εξω-γεωργικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται εντός ή σε γειτνίαση με τον αγροτικό χώρο. Οι επιπτώσεις αυτές συνεπάγονται αλλαγές στις χρήσεις γης, στη μορφή και τη δομή του αγροτικού τοπίου, στην κατάσταση των φυσικών αποθεμάτων, στις σχέσεις φυσικών και αγροτικών οικοσυστημάτων. Παρά τη σημασία αυτών των επιπτώσεων θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η αγροτική βιοποικιλότητα επηρεάζεται κυρίως από τους τύπους άσκησης της γεωργίας και της κτηνοτροφίας. Όσο οι τελευταίοι απομακρύνονται από τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης τόσο αυξάνονται οι απειλές για τη διατήρηση και προστασία της βιοποικιλότητας. Στις ελληνικές συνθήκες, οι απειλές κατά της αγροτικής βιοποικιλότητας έχει διαπιστωθεί ότι συνδέονται με τις επιπτώσεις δύο, οικονομικο-κοινωνικής φύσεως, εξελίξεων. Αυτές είναι:

- α. Η πληθυσμιακή ερήμωση και εγκατάλειψη της υπαίθρου, ιδιαίτερα σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.
- β. Η υπερβολική συσσώρευση πληθυσμού και παραγωγικών ή εξω-παραγωγικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα σε πεδινές, παράκτιες και περιαστικές περιοχές.

4.4.2 ΘΕΣΜΙΚΟ, ΝΟΜΙΚΟ, ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ-ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

Η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ετέθη σε ισχύ το Νοέμβριο του 1993, θέτει ως στόχο (άρθρο 2) "την αειφορική ανάπτυξη που σέβεται το περιβάλλον" και ορίζει (άρθρο 130r) ότι "οι απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να ενσωματώνονται στον καθορισμό και στην εφαρμογή των λοιπών Κοινοτικών πολιτικών". Έκτοτε, η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιχειρεί να ενσωματώσει την περιβαλλοντική διάσταση στις ασκούμενες απ' αυτήν πολιτικές ανάπτυξης και διαχείρισης του αγροτικού χώρου. Αυτή η απαίτηση ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης απορρέει και από το 5ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, σύμφωνα με το οποίο η γεωργία αποτελεί έναν από τους πέντε τομείς οικονομικής δραστηριότητας οι οποίοι πρέπει να εναρμονισθούν με το συνολικό στόχο του προγράμματος για την επίτευξη της "αειφορικής ανάπτυξης" στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Υλοποιώντας αυτή τη στρατηγική αειφορικής ανάπτυξης της γεωργίας, προστασίας του περιβάλλοντος, της υπαίθρου και συνεπώς της βιοποικιλότητας, μια σειρά Κανονισμών και Οδηγιών έχουν εκδοθεί και εφαρμόζονται, ήδη, από τα κράτη-

μέλη. Αυτό το κανονιστικό πλαίσιο συνδέθηκε και ενισχύθηκε με την αναμόρφωση της λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων και την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, σημαντική καινοτομία της οποίας υπήρξε η θέσπιση των Συνοδευτικών Μέτρων (Κανονισμοί: αναδάσωσης, πρόωρης συνταξιοδότησης, αγροτο-περιβαλλοντικός σχεδιασμός). Προς την ίδια κατεύθυνση, εξάλλου συμβάλλουν άλλες πολιτικές, πρωτοβουλίες και προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έμμεσα συνδέονται ή έχουν επιπτώσεις στην εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Η ελληνική νομοθεσία για τη διατήρηση και την προστασία της βιοποικιλότητας στον αγροτικό τομέα υποχρεωτικά υπάγεται και επιχειρεί να εναρμονιστεί με το παραπάνω θεσμικό πλαίσιο. Παρακάτω ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στο εν λόγω θεσμικό πλαίσιο.

α) Π.Δ. 80/1990, ΦΕΚ 40Α/22.3.90, σχετικά με την "προστασία του φυτικού γενετικού υλικού της χώρας". Σκοπός του Π.Δ. είναι η προστασία και η διατήρηση του εγχωρίου αβελτίωτου γενετικού υλικού των καλλιεργούμενων φυτικών ειδών και των αγρίων προγόνων τους ή συγγενών τους ειδών. Με το Π.Δ. ιδρύεται εθνικό σύστημα διατήρησης και προστασίας φυτογενετικών πόρων καλλιεργούμενων ειδών με συντονιστικό-εκτελεστικό όργανο την Τράπεζα Διατήρησης Γενετικού Υλικού του ΕΘΙΑΓΕ. Με το άρθρο 9 του Π.Δ., ως ζώνες προστασίας ορίζονται περιοχές που αυτοφύονται άγρια συγγενή των καλλιεργούμενων είδη, μέσα στις οποίες διασφαλίζεται η διατήρηση της υπάρχουσας γενετικής ποικιλομορφίας και η δυνατότητα να συνεχισθεί η εξέλιξη τους. Τέλος το Π.Δ. καθορίζει τη διαδικασία ανάθεσης σχετικών μελετών, καθορισμού ζωνών προστασίας και των διαχειριστικών μέτρων εντός αυτών.

β) Π.Δ. 434/30.11.95, ΦΕΚ 248 Α'/95 σχετικά με "Μέτρα για τη διατήρηση και προστασία αυτοχθόνων φυλών αγροτικών ζώων". Το ως άνω Π.Δ. είναι αντίστοιχο του Π.Δ. 80/1990 αλλά, φυσικά, αναφέρεται στην κτηνοτροφία.

γ) Το εθνικό νομικό πλαίσιο συμπληρώνεται με την υφιστάμενη νομοθεσία για τον έλεγχο και την προστασία των βελτιωμένων ποικιλιών των φυτικών ειδών, δηλαδή το Νόμο 1546/1985, περί "Οργάνωσης, παραγωγής και εμπορίας του πολλαπλασιαστικού υλικού φυτικών ειδών" (ΦΕΚ 164Α'/85). Ο Νόμος ρυθμίζει την παραγωγή, διακίνηση και εμπορία του πολλαπλασιαστικού υλικού και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των δημιουργών των ποικιλιών που συμπεριλαμβάνονται στους εθνικούς καταλόγους των ποικιλιών. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται οι βελτιωμένες ποικιλίες που συγκεντρώνουν τα εξής

χαρακτηριστικά: μοναδικές (unique), ενιαίες/ομοιόμορφες (uniform) και σταθερές (stable).

Οι ως άνω ποικιλίες εγγράφονται στους εθνικούς καταλόγους με υπουργικές αποφάσεις. Οι πλέον πρόσφατες αποφάσεις που αναμορφώνουν τους εθνικούς καταλόγους είναι:

-Η Υ.Α. 396851/22.10.92 (ΦΕΚ 626 Β'/92) για την "εγγραφή στον Εθνικό Κατάλογο ποικιλιών, ποικιλιών καρποφόρων δένδρων, θάμνων και λοιπών μικρών καρποφόρων".

-Η Υ.Α. 396943/24.11.92 (ΦΕΚ 684 Β'/92) για την "εγγραφή στον Εθνικό Κατάλογο ποικιλιών, ποικιλιών αμπέλου".

-Η Υ.Α. 329360/5.4.94 (ΦΕΚ 234 Β'/94) για την "εγγραφή στον Εθνικό Κατάλογο ποικιλιών, ποικιλιών κηπευτικών ειδών".

-Η Υ.Α. 433374/16.12.94 (ΦΕΚ 934Β'/94) για την "εγγραφή στον Εθνικό Κατάλογο ποικιλιών, ποικιλιών καλλιεργουμένων ειδών". Αφορά στις αροτραίες καλλιέργειες.

Ας σημειωθεί ότι στους Εθνικούς Καταλόγους Ποικιλιών περιλαμβάνονται αρκετές παλιές ποικιλίες που κινδυνεύουν με γενετική διάβρωση.

δ) Ο Κανονισμός της ΕΕ/2078/92, σχετικά με "Μεθόδους γεωργικής παραγωγής που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και με τη διατήρηση του φυσικού χώρου". Ο εν λόγω Κανονισμός θεσπίζει, για την υλοποίηση των στόχων του, καθεστώς ενισχύσεων συγχρηματοδοτούμενων κατά 75% από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ε.Γ.Τ.Π.Ε)-Τμήμα Εγγυήσεων και κατά 25% από την Ελλάδα (Τακτικός Προϋπολογισμός). Μεταξύ των στόχων του Κανονισμού συμπεριλαμβάνονται τα εξής:

-Η χρησιμοποίηση άλλων μεθόδων παραγωγής που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος, των φυσικών πόρων καθώς και της διατήρησης του φυσικού χώρου και του τοπίου (άρθρο 2, δ').

-Η εκτροφή ζώων των τοπικών φυλών που απειλούνται με εξαφάνιση (άρθρο 2, δ').

-Η παύση της καλλιέργειας των γεωργικών εκτάσεων για περίοδο τουλάχιστον είκοσι ετών προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς που συνδέονται με το περιβάλλον, ιδίως για τη δημιουργία βιοτόπων ή εθνικών δρυμών ή για την προστασία των υδρολογικών συστημάτων (άρθρο 2, στ').

-Η καλλιέργεια και ο πολλαπλασιασμός χρησίμων φυτών προσαρμοσμένων στις τοπικές συνθήκες τα οποία απειλούνται από γενετική διάβρωση (άρθρο 4(2)).

4.4.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Οι μηχανισμοί που έχουν αναπτυχθεί στην Ελλάδα για την προστασία της βιοποικιλότητας των αγροοικοσυστημάτων είναι οι κάτωθι :

α) Τράπεζα Γενετικού Υλικού ΕΘΙΑΓΕ (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας).

Αποστολή του ιδρύματος είναι η συλλογή, προστασία, μακρόχρονη διατήρηση, τεκμηρίωση, μελέτη και αξιοποίηση των φυτογενετικών πόρων σε εθνικό επίπεδο. Επίσης, έχει την ευθύνη για τη διατήρηση του γενετικού υλικού στο βαμβάκι, τον καπνό, τα ζαχαρότευτλα και το αμπέλι σε ολόκληρη της Ευρώπη. Η εν λόγω ευθύνη έχει ανατεθεί στην Τράπεζα από το Διεθνές Γραφείο για το Φυτικό Γενετικό Υλικό (IBPGR) του FAO των Ηνωμένων Εθνών. Συνολικά, σήμερα, διατηρεί *ex situ* 7100 εντόπιες ποικιλίες και άγρια συγγενή είδη που ανήκουν σε πάνω από 170 βοτανικά είδη. Από το σύνολο αυτών των ποικιλιών, αναπολλαπλασιάζει και αξιολογεί μερικώς κάθε χρόνο περί τα 100-150 δείγματα. Τέλος, διατηρεί επί του αγρού (*on farm*), σε έκταση 15 στρεμμάτων, συλλογή περίπου 500 εντοπίων ποικιλιών. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η εν λόγω Τράπεζα έχει ελλείψεις σε πιστώσεις, υποδομή, εξοπλισμό και επιστημονικό προσωπικό.

β) Ινστιτούτα του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.

Στα Ινστιτούτα του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε συμπεριλαμβάνονται τα εξής:

- Ινστιτούτο Υποτροπικών Φυτών και Ελαίας-Χανιά
- Ινστιτούτο Αρωματικών Φυτών-Θεσσαλονίκη
- Ινστιτούτο Σιτηρών-Θεσσαλονίκη
- Ινστιτούτο Βάμβακος και Βιομηχανικών Φυτών-Θεσσαλονίκη
- Ινστιτούτο Δενδροκομίας-Νάουσα
- Ινστιτούτο Κτηνοτροφικών Φυτών και Βοσκών-Λάρισα
- Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων-Νάουσα
- Ινστιτούτο Αμπέλου-Λυκόβρυση Αττικής
- Ινστιτούτο Αμπελουργίας, Λαχανοκομίας, Ανθοκομίας-Ηράκλειο
- Ινστιτούτο Ελαίας και Λαχανικών-Καλαμάτα
- Ινστιτούτο Ελαίας-Κέρκυρα
- Σταθμός Γεωργικής Έρευνας-Ρόδος
- Σταθμός Γεωργικής Έρευνας Χαλκιδικής-Νέα Μουδανιά
- Σταθμός Γεωργικής Έρευνας Βαρδατών-Λαμία
- Σταθμός Γεωργικής Έρευνας-Πτολεμαΐδα

- Ινστιτούτο Ελέγχου Ποικιλιών Καλλιεργούμενων Φυτών-Σίνδος
- Ινστιτούτο Αμπέλου, Οπωροκηπευτικών-Γαστούνη Ηλείας
- Καπνολογικό Ινστιτούτο-Δράμα
- ΚΓΕΜΘ-Τμήμα Λαχανοκομίας-Θεσσαλονίκη

Τα Ινστιτούτα του ΕΘΙΑΓΕ διαθέτουν στις περισσότερες περιπτώσεις συλλογές αναφοράς (reference collections) και μητρικές φυτείες, συνεργάζονται δε με την Τράπεζα Γενετικού Υλικού. Η τελευταία συνεργάζεται, επίσης, με το Εργαστήριο Οικολογικής Πρακτικής (Μη Κυβερνητική Οργάνωση), το οποίο συλλέγει σπόρους από χωριά σε μια προσπάθεια επανεισαγωγής σε καλλιέργεια εντόπιων ποικιλιών.

γ) Κέντρα Γενετικής Βελτίωσης Αγροτικών Ζώων του Υπουργείου Γεωργίας

Τα Κέντρα Γενετικής Βελτίωσης Αγροτικών Ζώων ανήκουν στο Υπουργείο Γεωργίας και είναι αρμόδια για την τήρηση των γενεαλογικών βιβλίων των φυλών των αγροτικών ζώων καθώς και την παρακολούθηση/αξιολόγηση ζώων και φυλών. Αυτά είναι:

- Κέντρο Γενετικής Βελτίωσης Αθηνών
- Κέντρο Γενετικής Βελτίωσης Δράμας
- Κέντρο Γενετικής Βελτίωσης Ιωαννίνων
- Κέντρο Γενετικής Βελτίωσης Καρδίτσας
- Κέντρο Γενετικής Βελτίωσης Διαβατών Θεσσαλονίκης

Στα παραπάνω ιδρύματα θα πρέπει να προστεθεί και το Ινστιτούτο του ΕΘΙΑΓΕ στον Άγιο Μάμα Χαλκιδικής και τα Εργαστήρια Ζωοτεχνίας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Επίσης, το Εστιακό Σημείο Προστασίας και Διατήρησης του Γενετικού Υλικού των αγροτικών ζώων της Ελλάδας (Τομ. Ζωικής Παραγωγής, Τμ. Γεωπονίας, Α.Π.Θ.), το οποίο εκπροσωπεί τη χώρα στον FAO και φέρει τη συνολική ευθύνη της διαχείρισης των γενετικών πόρων των αγροτικών ζώων και συντονίζει την οργάνωση του εθνικού δικτύου προστασίας και διατήρησης του αυτόχθονος γενετικού υλικού. Τέλος, σημαντική ερευνητική και βελτιωτική δραστηριότητα έχουν η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης στη Θεσσαλονίκη και το Ινστιτούτο Καπνού Ελλάδος στη Δράμα.

Οι μηχανισμοί που έχουν αναπτυχθεί στην Ελλάδα για την προστασία της βιοποικιλότητας των αγροοικοσυστημάτων είναι οι κάτωθι :

α) Στα πλαίσια του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) και σε εφαρμογή του Π.Δ. 434/95, περί "Μέτρων για τη διατήρηση και προστασία

αυτοχθόνων φυλών αγροτικών ζώων", υλοποιείται πρόγραμμα καταγραφής των αυτοχθόνων φυλών βοοειδών, αιγοπροβάτων και ιπποειδών από τα Κέντρα Γενετικής Βελτίωσης Ζώων, σε συνεργασία με τα δύο προαναφερθέντα Εργαστήρια Ζωοτεχνίας.

β) Στα πλαίσια της εφαρμογής του Καν. ΕΕ/2078/92 εγκρίθηκε στις 21.3.97, από την Επιτροπή STAR (Γεωργικών Διαρθρώσεων) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (REF: VI/3823/97) το Πρόγραμμα "Διατήρησης σπανίων φυλών αγροτικών Ζώων". Ήδη, έχει υπογραφεί εκ μέρους των Υπουργών Οικονομικών και Γεωργίας, Σχέδιο Διυπουργικής απόφασης για την εφαρμογή του Προγράμματος. Προβλέπει ενισχύσεις για τη διατήρηση 31 φυλών βοοειδών, αιγοπροβάτων και ιπποειδών, και συγκεκριμένα 6 φυλών βοοειδών, 18 φυλών προβάτων, 1 φυλής αιγών, 6 φυλών αλόγων. Όλες οι παραπάνω φυλές ευρίσκονται σε κατάσταση διατήρησης ευαίσθητης, επισφαλούς και εξαφάνισης. Μέχρι τώρα, ο Κανονισμός ΕΕ/2078/92 δεν έχει συμπεριλάβει τη διατήρηση των εγχώριων φυλών χοίρων και ορνίθων. Αλλά αυτή η επέκταση αναμένεται με την πρώτη τροποποίηση του. Αντίθετα, ενώ έχει συμπεριλάβει τις φυλές όνων, και άλλα κράτη-μέλη, όπως η Γαλλία, Ιταλία κ.ά., έχουν συμπεριλάβει στα προγράμματά τους τη διατήρηση των όνων, το ελληνικό Υπουργείο Γεωργίας, εξαιτίας της αδυναμίας του να πιστοποιήσει τις ελληνικές φυλές όνων, δεν συμπεριέλαβε τη διατήρησή τους στο υποβληθέν σχετικό πρόγραμμα.

γ) Στα πλαίσια του Κανονισμού ΕΕ/2078/92 έχει υποβληθεί, από τη Διεύθυνση Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος του Υπουργείου Γεωργίας, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Πρόγραμμα "Διατήρηση ειδών και ποικιλιών καλλιεργούμενων φυτών που κινδυνεύουν από γενετική διάβρωση. Θα καλύψει έκταση περί τα 350.000 στρέμματα στα οποία θα επιχειρηθεί η διατήρηση 63 ειδών και 281 ποικιλιών καλλιεργούμενων φυτών και περί των 100 ειδών υποειδών και ποικιλιών αυτοφυών φυτών τα οποία εμφανίζουν οικονομικό ενδιαφέρον.

δ) Η Τράπεζα Γενετικού Υλικού εκτελεί το εθνικό πρόγραμμα του Υπ. Γεωργίας "Συλλογή, διατήρηση, τεκμηρίωση, αξιολόγηση και χρησιμοποίηση γενετικού υλικού καλλιεργούμενων φυτών", το οποίο περιλαμβάνει τα υποπρογράμματα γενετικού υλικού αγρωστωδών, λαχανικών και αμπέλου.

ε) Στα πλαίσια του Κανονισμού ΕΕ/2078/92 έχει εγκριθεί το Πρόγραμμα "Μακροχρόνια παύση εκμετάλλευσης γεωργικών γαιών". Σκοπός του Προγράμματος είναι η παύση καλλιέργειας αροτραίων εκτάσεων ή η βόσκηση βοσκοτόπων σε

περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος, προκειμένου να δημιουργηθούν βιότοποι, φυσικά πάρκα, καταφύγια άγριας ζωής και γενικώς να επιτευχθεί η αύξηση της βιοποικιλότητας. Ως οικολογικά ευαίσθητες περιοχές έχουν καθορισθεί:

- Οι περιοχές του Δικτύου: ΦΥΣΗ 2000
- Οι γειτνιάζουσες με το Δίκτυο περιοχές
- Οι παραποτάμιες και παραλίμιες εκτάσεις.

4.5 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Για ελάχιστα από τα είδη που προστατεύονται από τις οδηγίες 92/43ΕΟΚ και 79/409ΕΟΚ έχουν υλοποιηθεί συγκεκριμένα προγράμματα μελέτης και προστασίας. Τα λίγα υλοποιούμενα προγράμματα έχουν προέλθει κυρίως από τη δραστηριοποίηση μη κυβερνητικών οργανώσεων και ερευνητικών φορέων (ΑΕΙ κλπ) και η χρηματοδότησή τους γίνεται κατά κύριο λόγο από ευρωπαϊκά προγράμματα. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι :

- Φώκια (*Monachus monachus*) - Mom-Εταιρεία Μελέτης και Προστασίας της Μεσογειακής Φώκιας και WWF-Ελλάς
- Χελώνα (*Caretta caretta*) - Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας και WWF-Ελλάς
- Αρκούδα (*Ursus arctos*) - ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, Υπ. Γεωργίας (LIFE)
- Λύκος (*Canis lupus*) - ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, Υπ. Γεωργίας
- Οχιά Μήλου (*Macrovipera schweizeri*) - Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας (LIFE) και Τμ. Βιολογίας Παν. Αθηνών
- Ενδημικές-προστατευόμενες σαύρες - Τμ. Βιολογίας Παν. Αθηνών
- Προστασία του γυπαετού (*Gypaetus barbatus*) και των βιοτόπων του στην Κρήτη - Άμεση Επέμβαση για την Προστασία της Φύσης (LIFE) και Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (LIFE)
- Αιγαιόγλαρος (*Larus audouinii*) - Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (LIFE)
- Βασιλαετός (*Aquila heliaca*) - ΕΟΕ
- Δράσεις προστασίας και αποκατάστασης του απειλούμενου ενδημικού ψαριού Ελληνοπυγόστεος (*Pungitius hellenicus*) - ΕΚΘΕ, ΥΠΕΧΩΔΕ

- Διατήρηση και αποκατάσταση πληθυσμών Λαγγόνας (*Phalacrocorax pygmaeus*) και Νανόχηνας (*Anser erythropus*) σε 10 υγροτόπους - WWF-Ελλάς, ΥΠΕΧΩΔΕ
- Διατήρηση και αποκατάσταση πληθυσμών Λεπτομύτας (*Numenius tenuirostris*) - Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Υπ. Γεωργίας (LIFE)
- Διατήρηση και αποκατάσταση πληθυσμών Αργυροπελεκάνου (*Pelecanus crispus*) σε υγροτόπους της Βόρειας Ελλάδας - ΑΠΘ, και στον Αμβρακικό κόλπο - ΕΟΕ
- Προστασία και διαχείριση των αρπακτικών πτηνών στο Νομό Έβρου - ΑΠΘ

Η προστασία των υπολοίπων ειδών εντάσσεται συνήθως στα πλαίσια του σχεδιασμού προστατευόμενων περιοχών, χωρίς να λαμβάνονται ειδικά μέτρα για κάθε ένα. Για τα περισσότερα ασπόνδυλα ζώα και τα ενδημικά φυτά και ζώα δεν υπάρχει κανένας σχεδιασμός ή πρόγραμμα.

Η συνολική έκταση των προστατευόμενων περιοχών δεν ξεπερνά το 4% της έκτασης της χώρας. Η κατάσταση αυτή θα βελτιωθεί σύντομα με το χαρακτηρισμό και των εγκεκριμένων περιοχών του δικτύου ΦΥΣΗ 2000. Για τις περισσότερες προστατευόμενες περιοχές δεν έχουν ληφθεί συγκεκριμένα μέτρα προστασίας/διαχείρισης. Εξάιρεση αποτελούν τα Θαλάσσια Πάρκα, ενώ και για τους περισσότερους Εθνικούς Δρυμούς και υγροτόπους RAMSAR βρίσκονται σε εξέλιξη οι απαραίτητες σχετικές διαδικασίες (διαχειριστικά σχέδια για Εθνικούς Δρυμούς, οροθέτηση, προσδιορισμός χρήσεων κλπ για υγροτόπους).

Προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα (δεδομένα από τροποποιημένο πίνακα του Κ.Ν. Κασιούμη, 1994: *Γεωτεχνικά Επιστημονικά Θέματα*, τ.3)

Τίτλος περιοχών	Αρ. περιοχών
Εθνικοί Δρυμοί	10
Θαλάσσια Πάρκα	2
Ζώνες Ειδικής Προστασίας (SPA, Οδηγία 79/409/ΕΟΚ)	28

Υγροβιότοποι Διεθνούς Σπουδαιότητας (Ramsar)	11
Αισθητικά Δάση	19
Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης	51
Φυσικοί Σχηματισμοί	1
Θηραματικά Αποθέματα	7
Σύμβαση Βαρκελώνης	11
Περιοχές Παγκόσμιας Κληρονομιάς	2
Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης	2
Περιοχές Προστασίας της Φύσης	5
Βιογενετικά Αποθέματα	15
Βιοσφαιρικά Αποθέματα	2
Μη χαρακτηρισμένες προστατευόμενες περιοχές	23
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ (εκτάρια)	509881

Στο πλαίσιο της εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, για τη δημιουργία δικτύου προστατευόμενων περιοχών (ΦΥΣΗ 2000), βρίσκονται σε εξέλιξη ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες για ορισμένες από τις προταθείσες περιοχές. Επίσης, η ΕΟΕ, σε συνεργασία με το ΕΘΙΑΓΕ, έχει εκπονήσει πρόγραμμα αναγνώρισης και αξιολόγησης βιοτόπων και διερεύνησης της δυνατότητας ένταξής τους στο Κοινοτικό Δίκτυο των Ιδιαίτερα Προστατευόμενων Περιοχών σε εφαρμογή του Άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για τη Διατήρηση της Άγριας Πτηνοπανίδας. Τέλος, το Εθνικό και Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Τομέας Υδατικών Πόρων, Υδραυλικών και Θαλασσιών Έργων) έχει αναλάβει πρόγραμμα για την οριοθέτηση και τον καθορισμό μέτρων

προστασίας των τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (ΥΠΕΧΩΔΕ-Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον).

Οι μέχρι σήμερα προστατευόμενες περιοχές δεν ορίστηκαν βάσει αναλυτικών εκτιμήσεων της βιοποικιλότητας που περιέχουν, αλλά βάσει της εκτιμώμενης "γενικής" οικολογικής τους αξίας (εναπομείναντα φυσικά δάση, περιοχές κατοικίας συγκεκριμένων απειλούμενων ειδών, αισθητικής αξίας περιοχές κλπ). Συνεπώς, δεν υπάρχουν αξιόπιστα συγκεντρωτικά στοιχεία για τα συστατικά της βιοποικιλότητας που προστατεύονται. Στο σχεδιασμό των περιοχών προς ένταξη στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 έγινε προσπάθεια να συνυπολογισθούν τέτοια δεδομένα, στο βαθμό που ήταν διαθέσιμα. Όμως, δεν είναι δυνατό να δοθούν τα σχετικά στοιχεία, αφού δεν είναι ακόμη γνωστό πόσες και ποιες από τις περιοχές αυτές θα τύχουν προστασίας στην πράξη.

Η Ελλάδα, ως χώρος έντονων πολιτισμικών ζυμώσεων και εκτεταμένων εμπορικών ανταλλαγών από την αρχαιότητα έως σήμερα, έχει υποστεί την εισβολή αρκετών ξενικών ειδών, κυρίως φυτών, αρκετά από τα οποία εγκλιματίστηκαν και ενσωματώθηκαν στην άγρια χλωρίδα (επιγενή). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η φραγκοσουκιά (*Opuntia ficus indica*), ο αθάνατος (*Agave americana*) και η ξινήθρα (*Oxalis pes-caprae*), ενώ από το ζωικό βασίλειο, το κουνουπόψαρο (*Gambusia affinis*) και ο μυοκάστορας (*Myocastor coyrus*). Βέβαια, ο συνολικός αριθμός των ξενικών ειδών που έχουν εισαχθεί στην Ελλάδα παραμένει άγνωστος, αφού δεν έχει γίνει κάποια προσπάθεια απογραφής τους. Είναι γνωστές πολλές περιπτώσεις ξενικών ειδών που σχετίζονται με παραγωγικές δραστηριότητες και έχουν εισαχθεί εκουσίως (π.χ. η αμερικανική πέστροφα - *Oncorhynchus mykiss*, ξενικές ποικιλίες ή και είδη εσπεριδοειδών και άλλων καλλιεργούμενων φυτών κλπ), αλλά και περιπτώσεις ακούσιας εισαγωγής (π.χ. το φυτό *Solanum eleagnifolium*).

Η διαρκής ανάπτυξη των εμπορικών ανταλλαγών στον τομέα των καλλωπιστικών φυτών και των οικόσιτων ζώων αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα εισβολής ξενικών ειδών με άγνωστες, σε γενικές γραμμές, επιπτώσεις (π.χ. το πρόσφατα εισαχθέν ως καλλωπιστικό δένδρο *Ailanthus glandulosa*, το οποίο εξαπλώνεται κυρίως σε υγρές, παραποτάμιες περιοχές, το μπούζι - *Carpobrotus acinaciformis*, αλλά και οι παπαγάλοι, τα καναρίνια, οι χελώνες κλπ). Συνολικά, οι πιθανές επιπτώσεις στα φυσικά οικοσυστήματα από την εισβολή ξενικών ειδών, καθώς και το ποσοστό των ξενικών ειδών που εγκλιματίζονται στο φυσικό περιβάλλον, δεν έχουν διερευνηθεί διεξοδικά, αν και για μεμονωμένες περιπτώσεις

έχουν διαπιστωθεί αρνητικές επιπτώσεις (π.χ. διαταραχές στη λίμνη της Καστοριάς από την εισαγωγή της πέρκας - *Perca fluviatilis*) ή μπορούν να γίνουν βάσιμες υποθέσεις (π.χ. μειωμένη ποικιλότητα στις συστάδες ευκαλύπτων, *Eucalyptus* spp.).

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή που είχε πραγματοποιηθεί το 1988, στην Ελλάδα είχαν καταγραφεί 29 ζωολογικοί κήποι και συλλογές ζώων. Οι κήποι αυτοί είναι κατανεμημένοι σε όλη την Ελλάδα: τη Θράκη, τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, τη Στερεά, την Πελοπόννησο, τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη. Οι περισσότεροι από τους κήπους ήταν μικροί με αντίστοιχο μικρό αριθμό ζώων. Τα περισσότερο συνηθισμένα ζώα είναι πτηνά, όπως φασιανοί, παγώνια, πέρδικες, παπαγάλοι, κόττες, πάπιες, χήνες και ωδικά. Σε ορισμένους κήπους υπάρχουν και θηλαστικά, κυρίως πίθηκοι, αγριοκάτσικα, αλεπούδες, κουνέλια κλπ. Οι μεγαλύτεροι κήποι, όπως της Φλώρινας και της Νέας Φιλαδέλφειας, έχουν μεγαλύτερη ποικιλία ζώων (αρκούδες, λιοντάρια, αγριογούρουνα, ελάφια, αρπακτικά πτηνά κ.ά.). Υπάρχουν επίσης δύο ενυδρεία, της Ρόδου (ΕΚΘΕ) και του Δήμου Αλίμου Αττικής και μια ιδιωτική συλλογή ερπετών. Τέλος, ανάμεσα στις συλλογές ζώων θα πρέπει να αναφερθεί και μια ιδιωτική κινητή συλλογή, το Safari Show.

Οι περισσότεροι κήποι είναι δημοτικοί και ο στόχος τους είναι αποκλειστικά η ψυχαγωγία. Τα βασικά προβλήματα είναι ο μικρός διαθέσιμος χώρος (κλουβιών, εγκαταστάσεων κλπ.), η απουσία ενός ποικίλου περιβάλλοντος, η ακατάλληλη διατροφή, η χαμηλή γενική κατάσταση υγιεινής των ζώων, η απουσία εξειδικευμένου προσωπικού και η απουσία ενημέρωσης του κοινού. Τα προβλήματα αυτά οφείλονται στην έλλειψη χρημάτων, ενδιαφέροντος εκ μέρους των ιδιοκτητών και γνώσεων εκ μέρους του απασχολούμενου προσωπικού.

Τα τελευταία χρόνια, μετά την πραγματοποίηση της απογραφής, υπάρχει μια γενική τάση περιορισμού του αριθμού των Ζωολογικών κήπων. Κάτω από την πίεση του κοινού και ζωοφιλικών ενώσεων, αρκετοί δημοτικοί κήποι σταμάτησαν τη λειτουργία τους.

Ο Βοτανικός Κήπος Ιουλίας και Αλεξάνδρου Διομήδους (ΒΚΔ) ο οποίος αποτελεί κληροδότημα του Α. Διομήδους και διοικείται από 5μελή επιτροπή της οποίας Πρόεδρος είναι ο εκάστοτε Πρύτανης και Γενικός Γραμματέας ο εκάστοτε διευθυντής του Τομέα Βοτανικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο ΒΚΔ βρίσκεται στα προάστια της Αθήνας και καταλαμβάνει έκταση 165 εκταρίων. Το διαμορφωμένο τμήμα (20 εκτάρια περίπου) αποτελείται από 7 ειδικευμένα τμήματα με περισσότερα από 2.000 είδη φυτών. Ο ΒΚΔ εκδίδει κατάλογο σπερμάτων (περίπου 400 είδη). Την

τελευταία διετία επιχειρείται αναμόρφωση και επέκταση του ΒΚΔ και εναρμονισμός του με τις αρχές και τις πρακτικές της διατήρησης της βιοποικιλότητας (ίδρυση τμήματος ενδημικών κλπ.). Σημαντικό κεφάλαιο του ΒΚΔ αποτελεί το φυσικό του τμήμα με 24 ενδημικά ελληνικά είδη και χαρακτηριστικούς οικοτόπους, το οποίο είναι ιδανικό για τη δημιουργία τράπεζας γενετικού υλικού σε φυσικό περιβάλλον.

Το 1842 ιδρύθηκε ο Βοτανικός Κήπος του Πανεπιστημίου Αθηνών από τον Καθηγητή Fraas (υπήρξε ο πρώτος καθηγητής Βοτανικής στην Ελλάδα). Ο Κήπος αυτός υποβαθμίστηκε βαθμιαία λόγω των οικιστικών πιέσεων της πόλης των Αθηνών. Πρόσφατα ξεκίνησε προσπάθεια αναβάθμισής του από την Κοσμητεία της Σχολής Θετικών Επιστημών και τον Τομέα Οικολογίας-Ταξινομικής του Βιολογικού Τμήματος του Παν/μίου Αθηνών.

Ένας Βοτανικός Κήπος βρίσκεται στη φάση του σχεδιασμού στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας. Θα στηριχτεί στο ήδη υπάρχον υπόβαθρο 23 καλλιεργούμενων απειλούμενων ειδών και στις πληροφορίες σχετικά με την καλλιέργεια αρκετών ειδών και κυρίως στην εξειδικευμένη επιστημονική υποστήριξη του Εργαστηρίου Βοτανικής. Ο Βοτανικός Κήπος Νεοχωρίου Καρδίτσας δημιουργήθηκε στα πλαίσια προγράμματος LIFE. Θα πρέπει επίσης να αναφερθούν δύο ακόμα προσπάθειες, μικρές ακόμα, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: ο κήπος αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών (24 είδη) και ο δενδρόνας δασικών ειδών.

Παράλληλα, υπάρχει η τράπεζα σπερμάτων ελληνικών ενδημικών, σπάνιων, απειλούμενων και προστατευομένων ειδών του Τομέα Βοτανικής (Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστημίου Αθηνών). Η ίδρυση της τράπεζας σπερμάτων έγινε στο πλαίσιο προγράμματος ΠΕΝΕΔ με επιστημονικό υπεύθυνο τον Κ. Γεωργίου. Η τράπεζα σπερμάτων είναι εξοπλισμένη με θάλαμο θερμοκρασίας -20 °C και περιλαμβάνει 106 είδη (138 σπορομερίδες). Στο πλαίσιο της σωστής της λειτουργίας μελετάται η φύτευση των σπερμάτων και εν γένει η αναπαραγωγική βιολογία των φυτών.

Ταυτόχρονα, το herbarium ειδών *Labiatae* του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με επιστημονική υπεύθυνη τη Σ. Κοκκίνη, Καθηγήτρια του Τμήματος Βιολογίας, περιλαμβάνει πλούτο δειγμάτων και αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία τράπεζας σπερμάτων του γένους *Origanum* σε συνεργασία με το Διεθνές Ινστιτούτο Γενετικών Αποθεμάτων (IPGRI).

Όπως προαναφέρθηκε, η Τράπεζα Γενετικού Υλικού (ΤΓΥ) ιδρύθηκε το 1981 και ανήκει ΕΘΙΑΓΕ. Η ΤΓΥ οργανώθηκε με συνεργασία του Υπουργείου Γεωργίας και

του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO). Η ΤΓΥ διατηρεί στις εγκαταστάσεις της ή σε φυτείες υπαίθρου (στα ιδρύματα του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.) 7.220 δείγματα σπόρων ή κλωνικού πολλαπλασιαστικού υλικού που ανήκουν σε 169 είδη καλλιεργούμενων φυτών ή άγριων συγγενών ειδών. Στις δραστηριότητες της ΤΓΥ συμπεριλαμβάνονται: α) ο αναπολλαπλασιασμός σπόρων με τους οποίους τροφοδοτούνται η Ενεργός και η Βασική συλλογή, β) η περιγραφή και αξιολόγηση του υλικού της τράπεζας (μορφολογικά, αγρονομικά και γενετικά χαρακτηριστικά), γ) η τεκμηρίωση του υλικού της τράπεζας σε βάση δεδομένων, δ) η επισήμανση περιοχών με γενετικό πλούτο αυτοφυών ειδών για επί τόπου (in situ) προστασία και καλλιεργούμενων παραδοσιακών ποικιλιών για προστασία στον αγρό (on farm) και ε) η συνεργασία με ερευνητικά και βελτιωτικά ιδρύματα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Τέλος, στη χώρα μας λειτουργούν ορισμένα κέντρα περίθαλψης άγριων ζώων, τα οποία έχουν ξεκινήσει από ιδιωτικές πρωτοβουλίες, ενώ πρόσφατα υπήρξε και κρατική ενίσχυση για κάποια από αυτά. Παρόλο που η υποδομή των κέντρων αυτών είναι σε γενικές γραμμές ανεπαρκής, έχουν να επιδείξουν σημαντικό έργο, ιδίως όσον αφορά στην περίθαλψη και απελευθέρωση σπάνιων και απειλούμενων ειδών πουλιών. Τα λειτουργούντα κέντρα περίθαλψης είναι:

- Ελληνικό Κέντρο Περίθαλψης Άγριων Ζώων και Πουλιών (Αίγινα)
- Κέντρο Περίθαλψης Άγριων Πουλιών (Ε.Ο.Ε. - Θεσσαλονίκη)
- Σύλλογος Περίθαλψης και Προστασίας Άγριων Ζώων (Πάρος)
- Κέντρο Πτηνών και Άγριων Ζώων (Κέρκυρα)
- Σταθμός Βοήθειας και Προστασίας Άγριων Ζώων και Πουλιών (Βόλος)
- Μονάδα Περίθαλψης Φωκιών (Μομ - Αλόνησος)
- Κέντρο Περίθαλψης Χελωνών - (Σύλλογος Προστασίας Θαλάσσιας Χελώνας - Γλυφάδα)

Δυστυχώς, στα περισσότερα κέντρα περίθαλψης υπάρχει έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και πόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ 2010

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνέβαλε ενεργά τα τελευταία 30 χρόνια στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς της Ευρώπης. Η πρώτη νομοθετική πράξη με αντικείμενο τη γλωρίδα και την πανίδα, η οδηγία για τα πτηνά, άρχισε να ισχύει το 1979. Το 2001 τα κράτη – μέλη καθόρισαν ως καταληκτική χρονολογία για την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας στην Ευρώπη το έτος 2010 και, το 2004, η διάσκεψη – ορόσημο που πραγματοποιήθηκε στην Ιρλανδία έστειλε το *Μήνυμα από το Malahide*, όπου σκιαγραφούνται θεμελιώδεις πολιτικές και στόχοι. Το 2006, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε το σχέδιο δράσης για τη βιοποικιλότητα, ένα αναλυτικό πρόγραμμα εργασίας στο οποίο περιγράφονται τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη του στόχου του 2010 για τη βιοποικιλότητα.

Στις 27 και 28 Απριλίου 2009, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διοργάνωσε στην Αθήνα διεθνές συνέδριο υψηλού επιπέδου με θέμα τη βιοποικιλότητα. Σκοπός του συνεδρίου ήταν να καθοριστούν οι βασικές πολιτικές προτεραιότητες προκειμένου να εγκαινιαστεί ο διάλογος σχετικά με τη μελλοντική (μετά το 2010) πολιτική στον τομέα της βιοποικιλότητας. Συμμετείχαν κορυφαίοι επιστήμονες, πολιτικοί, οικονομολόγοι και πανεπιστημιακοί, καθώς και εκπρόσωποι των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της κοινωνίας των πολιτών και των επιχειρήσεων. Μαζί επεξεργάστηκαν το *Μήνυμα από την Αθήνα*, ένα σχέδιο οκτώ σημείων με σκοπό την αντιμετώπιση της κρίσης που διέρχεται η βιοποικιλότητα παγκοσμίως.

Πέντε χρόνια μετά, η Αθήνα αποτελεί εξίσου σημαντικό ορόσημο με το Malahide. Από τους επιστημονικούς δείκτες συνάγεται ότι ο στόχος που καθορίστηκε για το 2010 δεν θα επιτευχθεί, παρά τη σημαντική πρόοδο που έχει σημειωθεί – κυρίως με την ανάπτυξη του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, το οποίο καλύπτει σήμερα το 17% του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην ενδιάμεση έκθεση του σχεδίου δράσης για τη βιοποικιλότητα (2008) διαπιστώθηκε ότι η ταχύτητα και η κλίμακα της απώλειας της βιοποικιλότητας επιβάλλουν τη λήψη – και μάλιστα επείγοντως – πολύ αυστηρότερων μέτρων.

Η κοινωνία αντλεί άφθονα και πολύτιμα για τη ζωή οφέλη από τα οικοσυστημικά αγαθά και υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων οι πρώτες ύλες, ο καθαρισμός του αέρα και των υδάτων και ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής.

Ωστόσο, η πραγματική αξία τους δεν αντικατοπτρίζεται στη συμβατική οικονομική διαχείριση και, μέχρι να αντιμετωπιστεί η βασική αυτή έλλειψη, η βιοποικιλότητα θα εξακολουθήσει να φθίνει. Στο Μήνυμα από την Αθήνα καθορίζονται οι οκτώ βασικές προτεραιότητες για το μέλλον, οι οποίες συνοψίζονται ως εξής :

1. Η συνειδητοποίηση της σημασίας της βιοποικιλότητας.

Τα υγιή οικοσυστήματα αποτελούν τη βάση της συνολικής οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής μας ευμάρειας – και η συμβολή τους αυτή πρέπει να γίνει καλύτερα αντιληπτή. Το μήνυμα ότι «η βιοποικιλότητα έχει σημασία» πρέπει να προβληθεί εντονότερα, πολλαπλασιάζοντας τις σχετικές επικοινωνιακές δραστηριότητες και αναδεικνύοντας επίσης τη σχέση που συνδέει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας με την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να συμφωνήσει σε ένα νέο στόχο όσον αφορά τη βιοποικιλότητα για μετά το 2010, ο οποίος θα συνοδεύεται από επιμέρους στόχους κατά τομείς.

2. Καλύτερη κατανόηση της υφιστάμενης κατάστασης και της αναγκαίας δράσης.

Η ακριβής πληροφόρηση σχετικά με τις σημερινές τάσεις στον τομέα της βιοποικιλότητας είναι ζωτικής σημασίας. Χρειάζονται καλύτεροι και σαφέστεροι δείκτες και πρέπει να καθοριστεί μια «αφετηριακή βιοποικιλότητα», ως προς την οποία θα αξιολογείται η πρόοδος στον τομέα αυτό. Η διακυβερνητική επιτροπή του ΟΗΕ για την αλλαγή του κλίματος (IPCC), στην οποία έχει απονεμηθεί το βραβείο Νόμπελ, αποτελεί πηγή έμπνευσης για την καλύτερη διασύνδεση της επιστήμης με τη χάραξη πολιτικής. Πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προτεραιότητα στην έρευνα με αντικείμενο τη βιοποικιλότητα.

3. Ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών σε πλήρη λειτουργία.

Το επόμενο βήμα για το δίκτυο Natura 2000 θα είναι να δημιουργηθούν αποτελεσματικές διαχειριστικές δομές και να διατεθεί επαρκής χρηματοδότηση. Το δίκτυο πρέπει να ολοκληρωθεί μέχρι το 2010 όσον αφορά τις χερσαίες περιοχές και μέχρι το 2012 σε σχέση με τις θαλάσσιες περιοχές. Χρειάζονται περαιτέρω προσπάθειες για τη βελτίωση της «διασύνδεσης» των τόπων – ώστε να είναι δυνατή η μεταξύ αυτών μετακίνηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας – καθώς και για την ανάπτυξη ανάλογων δικτύων στα υπερπόντια εδάφη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα πτηνά και τα ενδιαιτήματα πρέπει να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται με αποτελεσματικότερο τρόπο, ενώ είναι

αναγκαίο να αρθεί ο περιττός διοικητικός φόρτος και να εντοπιστούν και να δημοσιοποιηθούν παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών.

4. Η βιοποικιλότητα στις μη προστατευόμενες περιοχές.

Οι προστατευόμενες περιοχές έχουν καίρια σημασία, η ύπαρξή τους ωστόσο είναι συνυφασμένη με το υπόλοιπο τοπίο. Η σχετική με τη βιοποικιλότητα πολιτική πρέπει να αποσκοπεί στη διατήρηση της ανθεκτικότητας και του σφρίγγους ολόκληρων οικοσυστημάτων. Η αποκατάσταση των υποβαθμισμένων εδαφών είναι σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί ως κίνητρο για την τοπική οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Χρειάζονται, επίσης, ειδικά μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την αντιμετώπιση της απειλής που συνιστούν τα χωροκατακτητικά είδη, καθώς και για την προστασία των ευρωπαϊκών εδαφών.

5. Κλιματική αλλαγή.

Είναι αδύνατο να σταματήσουμε την απώλεια βιοποικιλότητας αν δεν αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά την κλιματική αλλαγή, όπως εξάλλου δεν είναι δυνατό να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή εάν δεν επιτύχουμε την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας. Η αλληλεξάρτηση αυτή πρέπει να ληφθεί δεόντως υπόψη στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για το κλίμα. Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κλιματική αλλαγή χρειάζεται να καλύψουν το ευρύτερο πρόβλημα των οικοσυστημάτων, ενώ πρέπει να αναγνωρισθεί και να αυξηθεί η συμβολή των σχετικών με τη βιοποικιλότητα πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον μετριασμό της αλλαγής του κλίματος, καθώς και στην προσαρμογή στην αλλαγή αυτή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να στηρίζει ενεργά προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα, όπως είναι η διαδικασία περιορισμού των εκπομπών που οφείλονται στην αποψίλωση και την υποβάθμιση των δασών (Reduced Emissions from Deforestation and Degradation REDD), συμβάλλοντας στην ανάσχεση της αποδάσωσης παγκοσμίως.

6. Προστασία της παγκόσμιας βιοποικιλότητας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να επιδιώξει τη βελτίωση της διεθνούς διακυβέρνησης στον τομέα της βιοποικιλότητας, συνδυάζοντας τις προσπάθειες για τη διατήρηση της φύσης με εκείνες που αποσκοπούν στην άμβλυνση της φτώχειας. Είναι αναγκαίο να κατανοήσουμε τις επιπτώσεις των καταναλωτικών συνηθειών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να λάβουμε μέτρα για τον περιορισμό τους. Απαιτείται η δυναμική προώθηση της αειφόρου αλιείας και η συνεκτίμηση των σχετικών με τη βιοποικιλότητα προβληματισμών στις συμφωνίες που αφορούν το εμπόριο και τις

επενδύσεις. Τα μέρη της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τη βιολογική ποικιλομορφία αναμένεται να συνάψουν, μέχρι το 2010, παγκόσμια συμφωνία για την ισότιμη πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και την ισότιμη κατανομή των οφελών από την αξιοποίησή τους.

7. Ενσωμάτωση της βιοποικιλότητας σε άλλους τομείς άσκησης πολιτικής.

Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους τομείς της γεωργίας, της αλιείας, της περιφερειακής ανάπτυξης, των μεταφορών, της ενέργειας, του εμπορίου και της ανάπτυξης είναι δυνατόν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια βιοποικιλότητα. Αν και έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τη συνεκτίμηση των σχετικών με τη βιοποικιλότητα προβληματισμών σε πολλούς από αυτούς τους τομείς, πολλά απομένουν να γίνουν, ο δε αντίκτυπος των πολιτικών αυτών πρέπει να εξεταστεί με συστηματικό τρόπο. Οι πολιτικές για την αειφόρο κατανάλωση και παραγωγή πρέπει να επεκταθούν, ώστε να καλύψουν τους φυσικούς πόρους. Απαιτούνται μέτρα με στόχο την αγορά, π.χ. για τις πράσινες δημόσιες συμβάσεις, ώστε να έχουν συμφέρον οι επιχειρήσεις να επενδύσουν στη διατήρηση της φύσης.

8. Χρηματοδότηση.

Υπάρχουν πολλά κοινοτικά και εθνικά κονδύλια που θα μπορούσαν να διατεθούν για την προστασία της βιοποικιλότητας. Στην πράξη, όμως, οι διαθέσιμοι πόροι δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών. Εάν το τρέχον σύστημα δεν είναι αποτελεσματικό, πρέπει να αναπτυχθούν νέοι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί. Θα ήταν, επίσης, σκόπιμο να κινητοποιηθούν κονδύλια από τον ιδιωτικό τομέα. Οι επιζήμιες για τη βιοποικιλότητα επενδύσεις πρέπει να εντοπιστούν και να εξαλειφθούν σταδιακά (<http://europa.eu/rapid/pressReleases>).

Από τις 7 έως τις 18 Δεκεμβρίου 2009, πραγματοποιήθηκε στην Κοπεγχάγη Διεθνές Συνέδριο – υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών – για την κλιματική αλλαγή. Στο συνέδριο αυτό κατατέθηκε από μία ένωση γερμανικών οργανώσεων Πρόταση για την αγροβιοποικιλότητα με τίτλο «Αγροτική Ποικιλότητα ως Στρατηγική της Γεωργίας στην Αλλαγή του Κλίματος». Η αλλαγή του κλίματος δημιουργεί μία νέα πρόκληση για τη γεωργία. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως οι καταιγίδες, οι πλημμύρες και οι ξηρασίες, καθώς και η άνοδος της στάθμης της θάλασσας καταστρέφουν τις σοδειές και την γόνιμη καλλιεργήσιμη γη. Στο μέλλον οι καταστροφές εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής θα είναι χειρότερες, ακόμα και εάν

μειωθούν δραστικά οι εκπομπές αερίων. Εξαιτίας όλων αυτών, η ασφάλεια της τροφής τίθεται περισσότερο σε κίνδυνο.

Οι θέσεις της ανωτέρω πρότασης είναι οι εξής :

α) Αειφορία και Γεωργία.

α1) Όλα τα μέτρα προσαρμογής στη γεωργία θα πρέπει να εστιάζουν στην σε τοπικό επίπεδο προσαρμοσμένη και βιώσιμη γεωργία και σε αγρότες μικρής κλίμακας με ποικίλη παραγωγή.

α2) Η αγροτική ποικιλότητα θα πρέπει να θεωρείται ως στρατηγική προσαρμογής. Θα πρέπει να προωθείται, να προστατεύεται και να αναπτύσσεται, λαμβάνοντας υπόψη την πραγματική κατάσταση του περιβάλλοντος.

α3) Η ομοιογένεια, ως προαπαιτούμενο για την πιστοποίηση μιας ποικιλίας, παρακωλύει την ανάπτυξη της αγροβιοποικιλότητας και συνακόλουθα την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος και για το λόγο αυτό θα πρέπει να καταργηθεί.

α4) Η κάθοδος των τιμών στις εξαγωγές – με ή χωρίς επιχορήγηση – πρέπει να αποτραπεί, διότι καταστρέφει τις τοπικές αγορές και παράλληλα τη δυνατότητα ανάπτυξης τοπικών ποικιλιών και ειδών.

α5) Οι προσπάθειες για μία «κλιματική αποτελεσματική επίταση» της γεωργίας δεν θα πρέπει να παρακωλύει την αγροτική ποικιλότητα, αλλά να την προωθεί και να την προστατεύει.

β) Όχι δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στους γενετικούς πόρους.

β1) Οι στρατηγικές προσαρμογής θα πρέπει να ενδυναμώνουν περιθωριοποιημένες ομάδες και να παρέχουν και να εγγυούνται ελεύθερη πρόσβαση στους γενετικούς πόρους.

β2) Ένα προαπαιτούμενο για την τοπική γενετική ποικιλία είναι η εφαρμογή των Δικαιωμάτων των Αγροτών στην εθνική νομοθεσία για τους σπόρους, όπως προτείνεται στην Διεθνή Συνθήκη για τους Φυτικούς Γενετικούς Πόρους στα Τρόφιμα και στη Γεωργία.

γ) Οικοδόμηση συμμετοχής και ικανότητας.

γ1) Η ένταξη των αγροτών και των γνώσεών τους σε ένα συμμετοχικό σχέδιο αναπαραγωγής είναι μία σημαντική συνεισφορά σε μία επιτυχημένη προσαρμογή. Περαιτέρω, είναι πιο οικονομικό από την αναπαραγωγική έρευνα σε διεθνή ερευνητικά κέντρα, τα οποία εστιάζουν σε μεμονωμένες αναπαραγωγικές ποικιλίες.

γ2) Θα πρέπει να υποστηρίζεται η δίκαιη σύμπραξη των αγροτών και των ερευνητών, όπως επίσης και η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ αγροτών από διάφορες χώρες προκειμένου να αναπτυχθεί μία επιτυχημένη στρατηγική προσαρμογής.

γ3) Η κοινωνία θα πρέπει να εμπλέκεται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν τη χρηματοδότηση των μέτρων προσαρμογής σε εθνικό επίπεδο, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών.

δ) Στρατηγικές συνοχής και άμβλυσης.

δ1) Μέτρα ανακούφισης – ως μέρος της κλιματικής πολιτικής – θα πρέπει να είναι συνεκτικά με τους σκοπούς των στρατηγικών προσαρμογής και δεν θα πρέπει να θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια των τροφίμων.

δ2) Μία πιθανή ενσωμάτωση της γεωργίας σε μηχανισμούς της αγοράς για άμβλυση στη σύμβαση για το κλίμα δεν θα πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με στρατηγικές βιώσιμης προσαρμογής.

ε) Οικονομική υποστήριξη.

ε1) Θα πρέπει να παρέχεται χρηματοδότηση για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, επιπρόσθετα από τη χρηματοδότηση για την ανάπτυξη συνεργασίας.

ε2) Θα πρέπει να παρέχεται περισσότερη οικονομική υποστήριξη για την ανάπτυξη μίας τοπικά προσαρμοσμένης και γενετικά διαφοροποιημένης γεωργίας και όχι να χρηματοδοτείται η επέκταση της εντατικής μη βιώσιμης αγροτικής παραγωγής.

ε3) Η εθνική και διεθνής αγροτική έρευνα θα πρέπει να εστιάζει στις απαιτήσεις των μικρών αγροτών και να περιλαμβάνει απευθείας προώθηση της έρευνας μέσα στη φάρμα σε συνεργασία με τους αγρότες.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα φυσικά οικοσυστήματα δεν εμφανίστηκαν μέσα σε μία νύχτα, αλλά εξελίχθηκαν μέσα από δισεκατομμύρια χρόνια. Οι σύνθετες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παραγωγών, καταναλωτών και αποσυνθετών εκπροσωπούν τη συγχρονισμένη εξέλιξη σε μεγάλη κλίμακα. Σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα, η ανάπτυξη του οικοσυστήματος και η συντήρησή του ελεγχόταν από τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς. Εκπληκτικό είναι ότι τα οικοσυστήματα ανέπτυξαν την ικανότητα επίτευξης μιας ισορροπίας μεταξύ των αναγκών της ζωής και των περιβαλλοντικών περιορισμών. Αναπτύχθηκαν, επίσης, μακροχρόνια βιώσιμα συστήματα.

Η κατάσταση αυτή αλλάζει. Οι ευρείας κλίμακας αγριότοποι σύντομα μπορεί να καταστραφούν και το υπόλοιπο των φυσικών περιοχών θα υπάρχει προφανώς εκεί όπου οι φυσικές συνθήκες δεν ελέγχουν τη μοίρα τους. Αντ' αυτού, το διασωθέν φυσικό οικοσύστημα είναι πιθανόν να αποτελέσει καταφύγιο με τη μορφή νησίδων σε ένα τοπίο που κυριαρχείται από τον άνθρωπο. Με αυτές τις προϋποθέσεις οι άνθρωποι είναι αυτοί που θα αποφασίσουν για το πεπρωμένο τους και όχι οι φυσικές διαδικασίες. Οι αποφάσεις μας και οι πράξεις μας θα αποτελούν σημαντικές μεταβλητές στον προσδιορισμό του πώς αυτά τα εναπομείναντα οικοσυστήματα θα επιβιώσουν και θα λειτουργήσουν.

Καθώς οι γνώσεις μας για τα οικοσυστήματα και τις διαδικασίες που τα διατηρούν είναι τόσο ατελείς, είναι απίθανο να καταφέρουμε να χειριστούμε τα οικοσυστήματα τόσο καλά, όσο το είχαν πετύχει οι φυσικές διαδικασίες. Έτσι, όσο πιο πολύ τα οικοσυστήματα επαφίονται στον ανθρώπινο χειρισμό για τη συνέχιση της ύπαρξής τους, τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος να υποστούν υποβάθμιση. Ευτυχώς, αυτή η κατάσταση ελαχιστοποιείται με τη δημιουργία αρκετά μεγάλων οικοσυστημάτων, ώστε να λειτουργούν υπό φυσικές συνθήκες και έτσι να απαιτούν ελάχιστη ανθρώπινη παρέμβαση. Η διατήρηση των ειδών και των οικοσυστημάτων δεν έχει νόημα εάν το τελικό αποτέλεσμα είναι απλά ένα δυσλειτουργικό παράδειγμα της φύσης που υπήρχε κάποτε.

Παρόλο που αυξάνουν οι γνώσεις μας για τη βιοποικιλότητα, εξακολουθούν να πολλαπλασιάζονται οι κίνδυνοι. Τα προβλήματα επιδεινώνονται : α) απώλεια του φυσικού ενδιατήματος λόγω της ανθρώπινης χρήσης, β) απώλεια των τοπικά προσαρμοσμένων γεωργικών συστημάτων και η αντικατάστασή τους από μονοκαλλιέργειες που ελέγχονται παγκοσμίως, γ) η εισαγωγή εξωτικών ειδών που αποδεκατίζουν τα ευπαθή ενδημικά είδη, δ) η απώλεια των ειδών λόγω της υπερθήρευσής και ε) η απώλεια των ειδών και η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων λόγω της ρύπανσης. Επιπλέον αυτών, ερχόμαστε αντιμέτωποι με μία νέα απειλή : την επικείμενη αύξηση της παγκόσμιας θερμότητας λόγω της αύξησης της εκπομπής αερίων εξαιτίας του φαινομένου του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα. Εάν η παγκόσμια θερμότητα αυξηθεί τόσο γρήγορα όσο προβλέπουν οι επιστήμονες, θα οδηγηθούμε σε μαζική καταστροφή των περισσότερων οικοσυστημάτων του πλανήτη μας.

Ενώ μπορούμε να οραματιστούμε λύσεις που θα βοηθήσουν στη μείωση της βιοποικιλότητας, η αποτελεσματικότητά τους είναι συνδεδεμένη με έναν αριθμό παγκόσμιων απειλών, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η πληθυσμιακή αύξηση, η ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, η πίεση για αύξηση του αγροτικού προϊόντος, η αύξηση της χρήσης πλουτοπαραγωγικών φυσικών πόρων και πολλές μορφές ρύπανσης. Αν δεν επιλυθούν αυτά τα προβλήματα, το κύμα εξόντωσης των ειδών σύντομα θα γίνει χείμαρρος με σοβαρές συνέπειες για κάθε είδος ζωής στον πλανήτη. Σε τελική ανάλυση, είναι απαραίτητη μία συνειδητή απόφαση και μία σημαντική προσπάθεια από όλα τα έθνη για τη διατήρηση των διαφορετικών μορφών ζωής που υπάρχουν τώρα στον πλανήτη. Τίποτε λιγότερο δεν μπορεί να φέρει θετικό αποτέλεσμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αραμπατζής Γ. και Πολύζος Σ. (2008) Φυσικοί πόροι, περιβάλλον και ανάπτυξη, Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Τζιόλα

Δελλής Γ. (1998) Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος – Οι διαστάσεις της προστασίας του περιβάλλοντος στην κοινοτική έννομη τάξη, Αθήνα – Κομοτηνή : Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα

Σαμιώτης Γ. και Τσάλτας Γ. (1990) Διεθνής προστασία του περιβάλλοντος, Τόμος Ι Διεθνείς πολιτικές και δίκαιο του περιβάλλοντος, Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση

Σαμιώτης Γ. (1996) Το διεθνές δίκαιο της άγριας ζωής – Οι διεθνείς ρυθμίσεις για την προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, Αθήνα – Κομοτηνή : Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα

Τάχος Α.Ι. (1998) Δίκαιο προστασίας του περιβάλλοντος, Έκδοση 5^η, Εκδόσεις Σάκουλα

Χατζημπίρος Κ. (2007) Οικολογία, οικοσυστήματα και προστασία του περιβάλλοντος, Έκδοση Γ' αναθεωρημένη – επαυξημένη, Αθήνα : Εκδόσεις Συμμετρία

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Gaston K. and Spicer J. (2002) Βιοποικιλότητα, Μια εισαγωγή (Επιμέλεια απόδοσης στα ελληνικά Χαρίτων Χιντήρογλου – Δημήτρης Βαφείδης), Θεσσαλονίκη : University Studio Press

Makofske W. and Karlin E. (2001) Τεχνολογία και παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα, Εκδόσεις Ίων

Vig N. and Axelrod R. (1999) The global environment, Institutions, law and policy, Q Press

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://europa.eu/rapid/pressReleases>

www.biodiv-chm.gr/

www.biodiversity.gr

www.agrobiodiversity.net

www.kedke.gr

www.minenv.gr

<http://www.biol.uoa.gr/zoolmuseum/biodivgr.htm>

<http://www.synigoros.gr/>